

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสภวิทยาลัยรัตนโกสินทร โดยประมวลการวิเคราะห์จากผลการประเมินการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูที่ปฏิบัติอยู่แล้ว นำมาพิจารณาพร้อมกับแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยต่าง ๆ เพื่อสังเคราะห์เสนอเป็นรูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหลักการและแนวคิดจากเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดประสบการณ์วิชาชีพแพทยและพยาบาลไว้ด้วย เพื่อให้ได้แนวคิดและหลักการการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่กว้างขวางขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอหัวข้อที่ได้จัดการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวไว้เป็นลำดับดังนี้

- ตอนที่ 1 การจัดประสบการณ์วิชาชีพ
- ตอนที่ 2 การจัดประสบการณ์วิชาชีพแพทยและพยาบาล
- ตอนที่ 3 การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
- ตอนที่ 4 รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันต่าง ๆ
- ตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร
- ตอนที่ 6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การจัดประสบการณ์วิชาชีพ

ก. ขอบเขตของวิชาชีพ

คณะกรรมการโครงการวิจัยและพัฒนาแบบวัดแนวความเป็นครู ได้สรุปความหมายและขอบเขตของคำว่า "วิชาชีพ" ไว้ดังนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2527 : 194-195)

1. เกี่ยวข้องกับค่านิยมอันดี
2. เกี่ยวข้องกับความรู้เฉพาะสิ่ง
3. มีการเตรียมตัวล่วงหน้าอย่างดี
4. มีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
5. เป็นอาชีพที่ใช้เวลาเต็มเวลาและมีสมาชิกที่ถาวร
6. มีมาตรฐานของตัวเอง
7. ให้บริการแก่คนอื่น
8. มีระบบองค์กรที่ชัดเจนและเข้มแข็ง

ลักษณะของวิชาชีพนั้นจะต้องเน้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นไป และมีลักษณะเฉพาะไม่ซ้ำซ้อนกับสาขาวิชาอื่น การมีลักษณะเฉพาะของสาขาวิชาหมายความว่า วิชาชีพนั้นจะต้องมีการกำหนด หรือแจกแจงความรู้ที่เกี่ยวกับวิชาชีพ (Body of Professional Knowledge) ไว้ (ปทีป เมธาคุณวุฒิ 2530 : 161) ซึ่ง "วิชาชีพ" ในระดับอุดมศึกษานี้หมายถึง วิชาชีพชั้นสูง (Profession or Learned Professions) เป็นวิชาชีพที่ต้องเรียนและต้องทำการศึกษาย่างมีระบบระเบียบในระยะเวลาที่เหมาะสม จึงจะประกอบอาชีพนั้นได้ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ 2524 : 28)

ทั้งนี้ เกณฑ์ในการพิจารณาว่าอาชีพใดจะเป็นวิชาชีพชั้นสูงหรือไม่ มีดังต่อไปนี้ (ประทีป สยามชัย 2526 : 222; พนัส ทัศนาคินทร์ 2521 : 176 และ วิจิตร ศรีสอาน 2521 : 11)

1. ผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องได้รับการศึกษา การฝึกฝนอบรม และมีประสบการณ์ในการฝึกฝนงานนั้นมาก่อน ด้วยเวลานานพอสมควร (Long Training) ผู้ที่จะประกอบอาชีพนี้ได้รับความรู้ทางทฤษฎี สำหรับเป็นรากฐานในการปฏิบัติ และจะมีลักษณะของความเชี่ยวชาญอยู่ในตัว ซึ่งระยะเวลาที่เ้าการศึกษาแก่สมาชิกของอาชีพ อย่างน้อยควร จะถึงปริญญาตรีขึ้นไป
2. เป็นอาชีพที่มีบริการต่อสังคมเป็นพิเศษ (Unique Service) เป็นบริการที่ไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น เช่น อาชีพแพทย์ก็มีหน้าที่รักษาคนไข้ ครูก็ทำหน้าที่สอน ผู้

ประกอบอาชีพนั้นคำนึงถึงบริการที่จะให้สังคมเป็นหลัก ไม่ยึดถือกำไรอันจะได้จากการให้บริการเป็นที่ตั้ง จะต้องนึกถึงความต้องการของผูมาขอรับบริการยิ่งกว่าความต้องการของตนเอง

3. สมาชิกของวิชาชีพชั้นสูงจะต้องมีเสรีภาพในการใช้วิชาชีพ

(Professional Autonomy) กล่าวคือ การปฏิบัติการวิชาชีพชั้นสูงนั้น ผู้ปฏิบัติต้องตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะทำอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เช่น แพทย์ เมื่อตรวจคนไขแล้ว ก็จะสั่งยาให้คนไข้รับประทาน โดยออกชนิดของยาและวิธีการรับประทานยา ไม่มีใครมาบังคับให้แพทย์สั่งยาชนิดอื่นให้คนไข้รับประทานได้ การปฏิบัติงานของครูเช่นเดียวกัน เมื่อครูอยู่ในห้องเรียน ครูก็มีเสรีภาพในการสอนเด็กอย่างไร ใช้วิธีการสอนอย่างไรเด็กก็จะเข้าใจใครวดเร็ว เป็นต้น

4. ต้องมีจรรยาบรรณ (Professional Ethics) ผู้ที่จะประกอบ

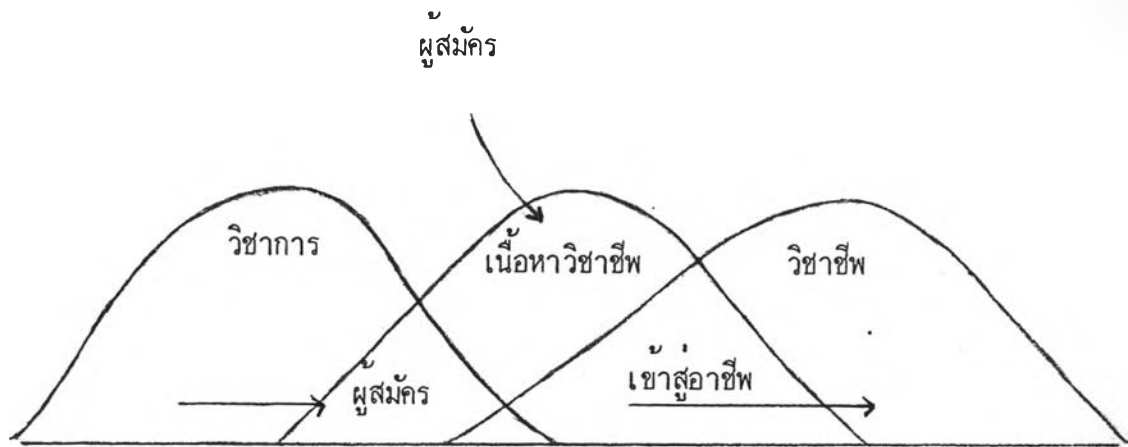
วิชาชีพชั้นสูงต้องมีจรรยาบรรณ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการประกอบอาชีพ จรรยาบรรณนั้นเน้นในเรื่องของมนุษยธรรม และการรับใช้สังคมเป็นส่วนรวม ดังนั้นจรรยาบรรณจึงเป็นแนวทางในการประพฤติตนภายในขอบเขตของอาชีพนั้น ๆ ด้วย

5. มีสมาคมวิชาชีพ (Association) เป็นศูนย์กลางสำหรับกำหนด

มาตรฐาน และเผยแพร่วิชาการของวิชาชีพ

ข. องค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2524 : 29-30) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพนั้นมีสิ่งที่จะต้องพิจารณา 3 ส่วนคือ วิชาชีพพื้นฐาน ซึ่งส่วนมากได้จากคณะวิชาการ วิชาประยุกต์ในคณะวิชาชีพ และคุณธรรมและทัศนคติในวิชาชีพ ซึ่งอาจจะเขียนเป็นแผนภูมิได้งาย ๆ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพ

ทุกหลักสูตรของวิชาชีพจะต้องประกอบไปด้วยวิชาการ เป็นวิชาพวกพื้นฐานที่จำเป็นก่อน แล้วจึงไปเรียนวิชาชีพเฉพาะเพื่ออาชีพนั้น ในขณะที่เดียวกันก็ฝึกฝนค่านิยม คุณธรรมและทักษะที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพพร้อมกันไป คนที่เขาเรียนในคณะวิชาชีพจึงอาจมาจากคณะวิชาการ หรืออาจเขาศึกษาโดยตรงในคณะวิชาชีพเลยก็ได้ แล้วแต่สถาบันไหนจะ เน้นด้านไหน

1. กลุ่มวิชาพื้นฐาน คำว่าวิชาพื้นฐานในหลักสูตรวิชาชีพนั้น หมายถึง วิชาเบื้องต้น หรือวิชาพื้นฐาน (Basic Courses of Foundation Courses) ที่จำเป็นสำหรับการศึกษาและทำความเข้าใจในวิชาชีพนั้น ๆ ต่อไปให้ลึกยิ่งขึ้น โดยทั่วไปถ้าเป็นหลักสูตรในวิชาชีพที่แท้จริง เช่น แพทย์ วิศวกร ครู สถาปนิก เหล่านี้ วิชาพื้นฐานจะเป็นวิชาพวกวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (Basic Sciences) หรือสังคมศาสตร์ หรือศิลปะ โดยตรง เช่นนักศึกษาแพทย์ต้องเรียนวิชากายวิภาคและชีวเคมีอย่างละเอียด นิสิตวิศวกรต้องเรียนฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ค่อนข้างมาก เป็นต้น ในขณะที่นิสิตศึกษาศาสตร์ต้องเรียนจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น ส่วนหลักสูตรในวิชาชีพถึงวิชาการ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์นั้น วิชาพื้นฐานมักจะเป็นวิชาเบื้องต้นในสาขานั้น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น เป็นต้น

2. กลุ่มวิชาเฉพาะสาขา ลักษณะและองค์ประกอบของเนื้อหาวิชาในกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มอาชีพ แต่ละอาชีพจะมีลักษณะของเนื้อหาแตกต่างกันออกไป แต่โดยที่คณะวิชาชีพจะเป็นคานแรกและคานสำคัญในการสร้างคนเข้าสู่อาชีพ หลักสูตรจึงมักจะเริ่มด้วยการวิเคราะห์ลักษณะของอาชีพหรือเป็นพื้นฐานของอาชีพ ต่อจากนั้นจึงเพิ่มด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ของอาชีพ เมื่อลักษณะและพื้นฐานพร้อมองค์ประกอบเพียงพอแล้ว ก็จะตามด้วยการฝึกฝนและการสัมมนาในบางสาขาที่จะมีการทำวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย แล้วแต่ลักษณะของอาชีพ

3. คุณธรรมและทักษะในอาชีพ การศึกษาในทวิวิชาจะต้องมีการศึกษาและอบรมให้ผู้อยู่ในวิชาชีพมีคุณธรรมอย่างเพียงพอที่จะให้เกิดความมั่นใจ ทั้งแก่เพื่อนร่วมอาชีพและแก่ประชาชนผู้ที่จะมาใช้บริการ คุณธรรมในที่นี้ครอบคลุมตั้งแต่ทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม การศึกษาอบรมในแง่นี้มีทั้งที่เป็นรายวิชาเรียน เช่น วิชาจรรยาแพทย์ คุณธรรมสำหรับครูแล้ว ก็อาจจะมีการอบรมทางอ้อม เช่น การบรรยาย อภิปรายพิเศษ ฝึกอบรมด้วย ด้านทักษะก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีการฝึกฝนเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งมักจะเป็นการเรียนรู้เทคนิคด้วยการดูตามแบบอย่าง หรือฝึกโดยมีคณบดี และหรือลองปฏิบัติจริงเป็นต้น การฝึกเหล่านี้จะต้องฝึกให้ได้เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของแต่ละวิชาชีพนั้น ๆ จึงจะให้จบการศึกษาได้

ค. การจัดประสบการณ์วิชาชีพ

แนวคิดพื้นฐานของการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2530 : 98-99) ได้กล่าวถึงสมมุติฐานหรือแนวคิดพื้นฐานบางประการของการจัดประสบการณ์วิชาชีพว่าควรตั้งอยู่บนรากฐาน 3 ประการคือ

1. การทดสอบทฤษฎีในสภาพการณ์จริง ประสบการณ์วิชาชีพเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามาก มีการประสานกันระหว่างทฤษฎี และสภาพการณ์จริง และนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ได้นาน และช่วยให้แต่ละคนมีสมรรถภาพสูงขึ้น ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามีธรรมชาติของความเป็นผู้ใหญ่ เขาต้องการการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นความจริง (Relevance) มีความหมาย (Meaningfulness) และ

นำไปปฏิบัติได้ เขาต้องการเรียนรู้สภาพปัญหาที่แท้จริง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ที่พึงปรารถนา

2. การสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดประสบการณ์วิชาชีพจะเป็นไปตามความแตกต่าง ระหว่างผู้เรียนแต่ละคนในด้านความต้องการ ความสนใจ และความสามารถ โดยการกำหนดสมรรถภาพขั้นต่ำสุด และการเปิดโอกาสให้นักศึกษาแต่ละคนแสดงสมรรถภาพเหล่านั้น ได้ในเวลาเหมาะสมและตามความต้องการของแต่ละบุคคล

3. การพัฒนาตนเอง เมื่อนักศึกษามีโอกาสที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เขาเหล่านั้นก็จะเริ่มคิดถึงตนเองในคนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม ซึ่งจะช่วยพัฒนาความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีแนวทางของตนเองก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพนั้น ๆ

ลักษณะการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

ประสบการณ์วิชาชีพที่จัดขึ้นตามแนวคิดพื้นฐานดังกล่าวมาแล้ว อาจแบ่งตามลักษณะการจัดได้หลายรูปแบบ เช่น

1. ประสบการณ์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (Cross Culture Experience) โดยที่นักศึกษาเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่มีสภาพวัฒนธรรม ความเป็นอยู่แตกต่างจากที่เขามี ความเป็นอยู่ เป็นคนว่าเขาไปเป็นสมาชิกชั่วคราวในครอบครัว หรืออาสาสมัครออกไปฝึกงาน
2. การฝึกหัดงาน (Pre-professional Training) เป็นการฝึกหัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพก่อนที่จะออกไปสู่การฝึกงานที่สมบูรณ์แบบ และสู่วิชาชีพอย่างแท้จริง ในเรื่องนี้นักศึกษาจะนำทฤษฎีที่เขาเรียนรู้มาทดลองปฏิบัติ รวมทั้งการพัฒนาทักษะ
3. การวิเคราะห์สถาบันหรือศึกษาเกี่ยวกับอาชีพ (Institutional Analysis Career Exploration) นักศึกษาใช้เวลาส่วนหนึ่งลงไปคลุกคลีกับงานที่เขาต้องการศึกษา โดยมีอาจารย์นิเทศคอยให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาทักษะ ทดสอบความสามารถ

และความสนใจที่จะประกอบอาชีพนั้น ๆ รวมทั้งการสังเกต สถาบัน และการดำเนินอาชีพนั้น ๆ อย่างมีระบบ โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เรารู้มา

4. ประสบการณ์การทำงาน (Work Experience) เป็นกระบวนการทางการศึกษาซึ่งผสมผสานสิ่งที่เรารู้จากวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง ประสบการณ์ต้องจัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเห็นเด่นชัด มีกำหนดเวลา รวมทั้งมาตรฐานขั้นต่ำสุดของสมรรถภาพนั้น ๆ ประสบการณ์การทำงานส่วนมากจะเป็นวิชาบังคับที่นิสิตนักศึกษาจะต้องเรียนก่อนที่จะได้รับปริญญา

5. การฝึกงานบริการ (Service-learning Internship) จัดขึ้นเพื่อให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ เพื่อที่จะทำงานให้ตรงตามความต้องการของสังคม และเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย ในสถานที่ของเอกชน หรือของรัฐบาลในระยะเวลาหนึ่ง

6. การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง (Social Political Action) การออกไปสู่ประสบการณ์แบบนี้ นักศึกษาจะได้มีโอกาสร่วมงานกับอาจารย์ในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาชุมชน โครงการวิจัย กิจกรรมทางการเมือง หรือโครงการปฏิบัติการต่าง ๆ

7. งานภาคสนาม (Field Research) นักศึกษาอาจจะเลือกเรียนเป็นการศึกษาเฉพาะบุคคล (Independent Study) หรือทำเป็นโครงการวิจัยเป็นกลุ่ม โดยมีอาจารย์เป็นผู้ให้คำแนะนำ นอกจากนั้นการจัดภาคสนามให้แก่นักศึกษา อาจจะจัดในระบบที่นักศึกษาเข้าไปร่วมกับโครงการนอกมหาวิทยาลัย เพื่อให้มีการพัฒนาตนเองหรือในสิ่งที่สนใจเป็นงานอดิเรก

ทั้งนี้ การจัดประสบการณ์วิชาชีพในปัจจุบันมักใช้รูปแบบต่าง ๆ กัน แล้วแต่วัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา หรือในแต่ละคณะ โดยทั่วไปสำหรับสถาบันวิชาชีพต่าง ๆ การจัดประสบการณ์วิชาชีพมักจัดประสบการณ์แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยใช้รูปแบบต่าง ๆ ผสมกัน เช่น อาจจะเริ่มจากการให้โอกาสให้นักศึกษาวิเคราะห์สถาบัน หรือศึกษาเกี่ยวกับอาชีพ (Institutional Analysis Career Exploration) การฝึกหัดงาน (Pre-professional Training) และตามด้วยประสบการณ์การทำงาน (Work Experience)

ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ดินแฮม และ สทริทเทอร์ (Dinham and Stritter 1986 : 954)

กล่าวว่า ในการให้การศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพใด ๆ ก็ตาม นอกจากจะต้องคำนึงถึงสภาวะแวดล้อม (Context) ขณะนั้นประกอบด้วย การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพยังสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการคิด (Method of Thought) และกฎเกณฑ์ขอปฏิบัติในวิชาชีพ เพราะในการฝึกปฏิบัติงานนั้น ผู้ฝึกหัดจะได้เรียนรู้ลักษณะการปฏิบัติงาน การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น คุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพ มีการสร้างทัศนคติที่ดีกับเพื่อนร่วมวิชาชีพเดียวกัน ฝึกทักษะเทคนิคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานที่จะทำให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในวิชาชีพนั้น ๆ เช่นเดียวกับที่ ประทีป สยามชัย (2532 : 12) กล่าวว่า วิชาชีพชั้นสูงทุกสาขาถือว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนั้น ทำให้ผู้ฝึกฝนได้เรียนรู้ถึงศิลปะการประกอบวิชาชีพ เข้าใจถึงธรรมเนียมประเพณี จรรยาบรรณ ตลอดจนบรรยากาศและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในวงการวิชาชีพ หลังจากการฝึกแล้วทำให้ผู้ฝึกเกิดความภาคภูมิใจ และถือว่าเขานั้นได้เป็น "คนหนึ่ง" ในวิชาชีพนั้น

แนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

การจัดประสบการณ์วิชาชีพ ควรจะได้ประสานการให้ความรู้ภาคทฤษฎี และการฝึกงานปฏิบัติ ในลักษณะที่บูรณาการกัน จึงจะทำให้การฝึกประสบการณ์มีคุณค่า เอิร์ดแมน (Erdman 1983 : 27, ปานตา ไชยเทียมวงศ์ และ สมจิต ชิวปรีชา ม.ป.ป.: 12)

ดินแฮม และ สทริทเทอร์ (Dinham and Stritter 1986 : 955)

กล่าวถึงแนวทางการจัดการฝึกปฏิบัติงานในนักศึกษาไว้ดังนี้

1. มีการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดจากการปฏิบัติจริง ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
2. ก่อนที่นักศึกษาจะออกไปฝึกปฏิบัติงาน ควรจะได้เรียนรู้รายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่ออกไปฝึกปฏิบัติงาน (Cognitive Information) รู้จักการแก้ปัญหา และวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผล ปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการฝึก

ปฏิบัติงาน และจริยธรรมในวิชาชีพ ฝึกทักษะเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ฝึกทักษะการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ฝึกให้เป็นผู้มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง (Self-initiated) รูปทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติวิชาชีพของตน

3. เพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์อย่างแท้จริง ควรได้กำหนดสมรรถภาพของนักศึกษาในการปฏิบัติงาน

4. ครูที่สอนหรือเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของนักศึกษา ควรจะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

ก) มีทัศนคติที่ดีต่อการสอน ให้ความสนใจผู้เรียนอย่างจริงจัง มีความเชื่อมั่นต่อการถ่ายทอดความรู้และการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของวิชาชีพ มีความกระตือรือร้นที่จะสอนและกระตุ้นแรงใจผู้เรียนสนใจที่จะเรียน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้ความสนใจต่อการพัฒนาการเรียนของนักศึกษาเป็นรายบุคคล และมีเวลาที่จะให้คำแนะนำปรึกษาทางวิชาการแก่ผู้เรียนนอกเวลาเรียนได้

ข) ควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบทบาทหน้าที่ในวิชาชีพ

ค) สามารถให้คำแนะนำ ชี้แนะ กำหนดเป้าหมาย ตลอดจนเกณฑ์การประเมินผลที่ชัดเจนของการฝึกปฏิบัติงาน

ง) มีทักษะในการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา รวมทั้งการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การช่วยนักศึกษาปรับปรุงผลการปฏิบัติ การเสริมแรงแก่ผู้ที่ปฏิบัติถูกต้อง การชี้ให้เห็นข้อผิดพลาด การประเมินผลควรเฉพาะเจาะจงและมีการประเมินบ่อย ๆ มีการจัดสอบทั้งอย่างเป็นทางการ (Formally) และไม่เป็นทางการ จัดให้มีการซ่อมเสริม (Remedies) ทั้งนี้ครูอาจจะเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของผู้เรียนกับมาตรฐานที่ควรจะเป็น เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนต่อไป

จ) ขณะที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานควรจัดวิธีการอื่นที่จะสนับสนุนความรู้ในการปฏิบัติงานของนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ในสิ่งที่ปฏิบัติได้กว้างขวางขึ้น เช่น จัดให้มีการสังเกตการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาด้วยกัน จัดให้มีการประชุมแสดงข้อคิดเห็น (Conference) มีการสาธิตวิธีการปฏิบัติ การใช้บทเรียนแบบโปรแกรม การแนะนำ

หนังสือที่ใช้อานประกอบ การให้ทำโครงการงานที่ปฏิบัติ (Clinical Project)

การให้ทำวิจัย การจัดอภิปรายกลุ่มเล็ก (Clinical Problem Solving)

5. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาคูงาน ฝึกปฏิบัติ และได้รับการประเมินผล จากผู้ประกอบการประเภทนั้น ๆ

6. ให้โอกาสผู้เรียนที่จะพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานของตนให้ได้ผลดี มี ประสิทธิภาพ

สมคิด รักษาสัตย์ (2528 : 212-214) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ จะมุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นหลัก โดยพิจารณาว่าประสบการณ์อะไรที่ผู้เรียนจะต้องได้รับเพื่อให้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจเป็นประสบการณ์ที่เสริมความรู้หลัก หรือ ช่วยให้การสอนเรื่องที่เป็นนามธรรมเป็นรูปธรรม ที่สามารถสังเกตได้และวัดได้ ซึ่ง แนวทางการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีดังนี้

1. ประสบการณ์ต้องสอดคล้องและให้ผลตามวัตถุประสงค์ และมีความ เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เช่น การจัดให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหา หรือฝึกปฏิบัติงานจะทำให้ ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาทัศนคติ การจัดให้มีการทดลอง หรือฝึกปฏิบัติซ้ำ หรือปฏิบัติงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน จะช่วยพัฒนาทักษะด้าน ต่าง ๆ

2. ประสบการณ์หรือกิจกรรมจะต้องเกี่ยวข้องกับเนื้อหาความรู้ทางภาค ทฤษฎี หรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือได้รับมาก่อน หรือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียน สามารถเชื่อมโยง และซึ่งความสัมพันธ์กับทเรียนหรือประสบการณ์อื่น ๆ ได้

3. จัดประสบการณ์หรือกิจกรรมเป็นลำดับขั้น เช่นเดียวกับการกำหนด เนื้อหาวิชา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นขั้นตอนและต่อเนื่องกันไป (Inductive Movement) เป็นต้นว่า จากประสบการณ์ที่ต้องการพื้นฐานความรู้ ความสามารถในการ ขอบข่ายจำกัดไปสู่ประสบการณ์ที่ต้องการพื้นฐานความรู้ความสามารถที่เพิ่มขึ้น หรือ ประสบการณ์ที่จัดให้ปัจจุบันจะเป็นประสบการณ์พื้นฐานที่จะนำไปสู่ประสบการณ์ที่จะได้รับใน อนาคต

4. คำนี้ถึงประสบการณ์ที่ซ้ำซ้อน ซึ่งอาจทำให้ระดับความสนใจของผู้เรียนลดน้อยลง นอกจากนี้ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานิสัยในการเรียนและการสร้างแรงจูงใจในการเรียนด้วย

5. การจัดประสบการณ์การเรียนควรจะให้ครอบคลุมประสบการณ์หลาย ๆ ชนิด ทั้งนี้เพราะผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้เรียนอาจจะต้องทำกิจกรรมหลายอย่างประกอบกันก็ได้ ประสบการณ์ดังกล่าวเช่น การอ่าน การเขียนรายงาน การสังเกตการณ์การฝึกหัดในห้องทดลอง การฝึกปฏิบัติงาน การศึกษาคนควาและการทำวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ การรวมอภิปราย การสร้างสิ่งใหม่ตามแนวคิดหรือทฤษฎี การแสดงบทบาทสมมติ การเลียนแบบ เป็นต้น

6. ประสบการณ์จะตองนำไปสู่การพัฒนาแรงจูงใจ (Motivation) ในตัวผู้เรียน แรงจูงใจมีบทบาทสำคัญเพราะจะเป็นปัจจัยที่จะสร้างเสริมผู้เรียนให้มีความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านอื่น ๆ ไปในทางที่สร้างสรรค์ แรงจูงใจอาจจะไม่เกิดขึ้นทันทีที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงาน หรือมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แต่หากผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในสถานการณ์อย่างจริงจัง และได้เรียนรู้และมีความเข้าใจแนวทางที่จะคิดที่จะทำ และทำได้สำเร็จพร้อมกับเกิดความพึงพอใจแล้ว เชื่อว่าประสบการณ์ดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาแรงจูงใจได้

7. ตามทฤษฎีการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง หากได้มีส่วนร่วม (Active Learning) ซึ่งอาจจะเริ่มตั้งแต่การจัดประสบการณ์การเรียน การจัดทำเนืงการและการวัดประเมินผล การจัดประสบการณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ ผู้เรียนรู้ควยตนเองว่าตนกำลังทำอะไร ความคิด ความรู้สึก และทัศนคติที่แท้จริงคืออะไร และกำลังใช้ความคิดในเรื่องใด เป็นต้น

การประเมินผลเกี่ยวกับประสบการณ์วิชาชีพ

ดินแฮม และ สตรีทเทอร์ (Dinham and Stritter 1986 : 960-963) ได้กล่าวถึงการประเมินผลเกี่ยวกับประสบการณ์วิชาชีพใน 2 ลักษณะคือ การประเมินผลพฤติกรรม (Performance) ของผู้เรียน และการประเมินผลการจัดประสบการณ์วิชาชีพในสถานการณ์จริง

1. การประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน ควรได้ประเมินอย่างต่อเนื่องไม่ว่าครูหรือผู้เรียนเองจะเป็นผู้ประเมินก็ตาม มีการประเมินในสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยวิธีการ (Means) หลาย ๆ วิธี และประเมินในหลาย ๆ สมรรถภาพ เพื่อให้ผลการประเมินไปสู่การตัดสินใจ (Decision) ที่ถูกต้อง และผลการประเมินสามารถที่จะให้ผู้เรียนเกิดภาพที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของตนให้ได้มาตรฐานทางวิชาชีพ ฉะนั้นผลการประเมินควรจะได้มาหลายทาง เป็นต้นว่าจากเพื่อนด้วยกัน จากผู้รับบริการ (Clients) จากครูผู้สอน ดังนั้นระบบการประเมินผลควรจะมี (1) มีจุดมุ่งหมายการประเมินที่ชัดเจน (2) มีเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานชัดเจน (3) ระบบการประเมินผล มีความเที่ยง ความตรง และสามารถนำไปปฏิบัติได้ (Practicality) (4) มีการฝึก (Training) การใช้ระบบการประเมินเพื่อทำให้เกิดความตรงในระบบการประเมินยิ่งขึ้น (5) มีการใช้การประเมินหลาย ๆ วิธี เพราะว่าการประเมินผลโดยใช้วิธีใดเพียงวิธีเดียว ย่อมไม่สามารถที่จะให้ข้อมูลได้ครบถ้วน

2. การประเมินการจัดประสบการณ์วิชาชีพในสถานการณ์จริง จะต้องมีการประเมินที่แน่นอน (Constantly) การตัดสินใจคุณค่าของการสอนเป็นไปอย่างถูกต้องและมีความหมาย (Meaningfully) ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการประเมินและมโนทัศน์ของสิ่งที่จะประเมินก็ต้องได้มาตรฐาน มีการคำนึงถึงสภาวะแวดล้อม (Context) ขณะที่ทำการประเมิน ฉะนั้นจะต้องมีการกำหนดว่าใครจะเป็นผู้ทำหน้าที่ประเมิน และจะประเมินใคร ใช้วิธีการประเมินแบบใด ที่จะสามารถให้ข้อมูลในการตัดสินใจคุณค่าได้

ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการประเมินผลในระหว่างดำเนินการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู (Formative Purposes) จะทำให้ได้ผลการประเมินที่ช่วยใหญ่ผู้ดำเนินงานหรือผู้เกี่ยวข้องปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของตน ส่วนจุดมุ่งหมายของการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานสิ้นสุดลง (Summative Purpose) จะทำให้ได้ผลการประเมินที่ช่วยให้ผู้บริหาร หรือคณะกรรมการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานต่อไป นั่นคือผลการประเมินควรจะต้องแสดงให้เห็นได้ว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง และเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด อะไรที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ การประเมินผลมีความเป็นไปได้ (Possible) เพียงใด

ง. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิชาชีพ

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิชาชีพใดก็ตาม สิ่งที่ต้องศึกษาในวิชาชีพนั้น ๆ คือ

(Dinham and Stritter 1986 : 963)

การจัดประสบการณ์วิชาชีพให้แก่ผู้เรียน

1. คุณลักษณะของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์
2. การเตรียมเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในการฝึกประสบการณ์
3. ผลที่เกิดจากการฝึกประสบการณ์ (Sites for Apprenticeships)
4. ลักษณะและพฤติกรรมของครูผู้สอนในการสอนประสบการณ์วิชาชีพที่อยู่ในสถานการณ์จริง (Clinical Instructor)
5. แหล่งวิชาชีพที่เสริมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของผู้เรียน
6. การประเมินผลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา
7. การประเมินผลการฝึกสอนของครู

คุณลักษณะของวิชาชีพที่ควรจะมีการพัฒนา (Professional Characteristics

to Be Developed)

1. ความรู้เนื้อหาวิชา (Cognitive)
 2. ความเทคนิควิธี (Technical) ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานในวิชาชีพ
 3. ทักษะคติต่อวิชาชีพ (Attitudinal) คือความสนใจในวิชาชีพ
- จริยธรรมวิชาชีพ
4. ความสามารถที่จะเข้าใจผู้อื่น (Psychosocial) ทั้งเพื่อนผู้ร่วมงานและผู้มารับบริการ (Clients)
 5. การอบรมปลูกฝังวิชาชีพ (Socialization)
 6. ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) เพื่อพัฒนาความเจริญงอกงามในการปฏิบัติวิชาชีพ

โดยสรุป การจั้ดประสัการณั้วิชาชี้ฟเป็น เรื่งที่สำคั้ญต่อวิชาชี้ฟชั้นสูง ที่จ้ะทำให้ผู้เรี้นวิชาชี้ฟนั้นมีความรุ้ความสามารถ และประสัการณั้ในงานที่ต้งปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งถึงแม้จ้ะมีการจั้ดประสัการณั้วิชาชี้ฟในหลายลักษณะ แต่กั้มักจะใช้รูปแบบต้ง ๑ ผสมกัน และมักจะจั้ดประสัการณั้แบบค้อยเป็นค้อยไป โดยประสัการณั้ให้ความรุ้ภาคทฤษฎั้ และการฝั้กปฏิบัติควบคู่กันไป มีการประเมิณผล และให้ขอมูลย้อนกลับแก่ผู้เรี้นในระหวางการฝั้กปฏิบัติ เพื่อผู้เรี้นจะได้อั้โอกาสพัฒนาดลั้วิธีการปฏิบัติงานของตนโดยยั้งมีประลัทธิภาพต้งนั้น การศึกษาวิจัยเก็้ยวกับการจั้ดประสัการณั้วิชาชี้ฟใด จ้ะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชี้ฟนั้น

ตอนที่ 2 การจั้ดประสัการณั้วิชาชี้ฟแพทยและพยาบาล

ก. การจั้ดประสัการณั้วิชาชี้ฟแพทย

ลักษณะหลั้กสู้ตรวิชาชี้ฟแพทยศาสตร

เนื่องจกั้หลั้กสู้ตรแพทยศาสตรบั้ดติ้ดของไทยในปัจจุบัน มักเรี้นกันว้าหลั้กสู้ตร 1-2-3 ตามจ้านวนปีของชวงต้ง ๑ ในหลั้กสู้ตร กล่าวคือ ชวงเตรีย้มแพทย 1 ปี ชวงปรั้คลินิีก 2 ปี และชวงคลินิีก 3 ปี

ชวงเตรีย้มแพทย เป็นการศึกษาท้งวิทยาศาสตร

ชวงปรั้คลินิีก เป็นการศึกษาท้งเวชวิทยาศาสตร

ชวงคลินิีก ใน 2 ปีแรกจะศึกษาวิชาท้งเวชศาสตร ส่วนอื่ก 1 ปีคือปีสู้ตทายของหลั้กสู้ตรเป็นชวงที่ฝั้กผนประยุกต์ใช้วิชาความรู้เพื่อเป็นแพทยเวชศิลป์ ซึ่งเรี้นกว้าชวงเวชปฏิบัติ (ฎเก็้ต วาจานนท 2529 : 1)

วิธีการจั้ดประสัการณั้วิชาชี้ฟ (การจั้ดประสัการณั้การเรี้นรุ้)

คณะแพทยั้ได้จั้ดการเรี้นการสอนท้งภาคทฤษฎั้และปฏิบัติ สัถานที่ฝั้กอบรมมีท้งในโรงเรี้นแพทยั้และสัถานบริการสาธาณณสู้ชในระดับต้งต้ง ๑ ต้งแต่สัถาน้งานสาธาณณสู้ช

จังหวัด โรงพยาบาลศูนย์โรงพยาบาลทั่วไป สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ชุมชนในเมือง จนถึงระดับหมู่บ้าน (บรรรเทือง รัชตะปิติ และคณะ 2529 : 29)

1. ในระดับคลินิก เพื่อให้นักศึกษาแพทย์ไปปฏิบัติกรคลินิก จะใช้วิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถทางด้านสติปัญญา ทักษะ และเจตคติ ความวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (เฉลิม วราวิทย์ และ เสรี รวมสุข 2526 : 153) ซึ่งผู้สอนในระดับคลินิกเป็นแพทย์เกือบทั้งหมด และเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตัวเอง มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้นอกสถาบันของคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งแต่ละแห่งคล้ายคลึงกัน คือทางภาควิชาคลินิกจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยหมุนเวียนออกไปศึกษาเฉพาะสาขาวิชา และจัดรวมเป็นเวชปฏิบัติทั่วไป (บรรรเทือง รัชตะปิติ และคณะ 2529 : 31-32)

วิธีการสอนปฏิบัติการคลินิกมีหลายรูปแบบ เช่น (เฉลิม วราวิทย์ และ เสรี รวมสุข 2526 : 153-161)

ก) การจัดการเรียนการสอนที่หอพักผู้ป่วย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาผู้ป่วย และสามารถปฏิบัติหน้าที่แพทย์ได้หลังจากจบการศึกษาแล้ว การจัดผู้ป่วยหรือสถานที่ให้ผู้เรียนศึกษาประกอบด้วย

1) ให้โอกาสผู้เรียนมีโอกาสคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยการจัดกลุ่มอภิปรายแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการหาข้อมูลจากผู้ป่วย เพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบการวินิจฉัย

2) จัดจำนวนผู้ป่วยและโรคต่าง ๆ ให้ผู้เรียนดูแลรับผิดชอบอย่างเหมาะสม การจัดจำนวนผู้ป่วยและเลือกโรคต่าง ๆ ให้ผู้เรียนศึกษาให้เหมาะสมนั้นสำคัญมาก เพราะถ้าผู้เรียนรับแต่โรคซ้ำ ๆ กัน ก็ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ผู้เรียนควรมีผู้ป่วยในความดูแลประมาณ 5 ราย และรับผู้ป่วยใหม่อาทิตย์ละ 2-3 ราย

3) จัดหาโอกาสให้ผู้เรียนแก้ปัญหาผู้ป่วยเหมือนกับการปฏิบัติอาชีพจริง เพื่อให้นักศึกษาเกิดความพร้อมที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่แพทย์หลังจากจบการศึกษาแล้ว

ข) การสอนปฏิบัติการที่สถานตรวจผู้ป่วยภายนอก เป็นการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การศึกษาเกือบทุกหมวด เนื่องจากเวลาสำหรับผู้เรียนมีจำกัด ผู้สอนจึงจะต้องพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ข้อใดจะเหมาะสมที่สุดสำหรับการจัดการสอนที่สถานตรวจผู้ป่วยภายนอก ทั้งนี้ มิลเลอร์ (Miller อ้างถึงใน เฉลิม วราวิทย์ และ เสรี ร่มสุข 2526 : 158) เสนอแนะว่าการสอนที่สถานตรวจผู้ป่วยภายนอกควรจะเน้นเกี่ยวกับเจตคติและฝึกทักษะการตรวจผู้ป่วยใหม่มากกว่าการ เน้นความรู้ทางด้านปัญญาพิสัย ทั้งนี้เพราะสถานที่ตรวจผู้ป่วยภายนอก เป็นสถานที่ ๆ ผู้เรียนจะฝึกวิธีการติดต่อกับผู้ป่วยที่มีเศรษฐกิจและการศึกษาต่างกัน และในเวลาเดียวกันเป็นการฝึกความสามารถทางด้านมนุษยสัมพันธ์กับผู้ป่วยและผู้ร่วมงาน ส่วนการฝึกตรวจร่างกายนั้น ถ้าผู้สอนให้คำแนะนำและให้ขอติชมจะช่วยให้ฝึกอบรมดียิ่งขึ้น เพราะผู้ป่วยภายนอกส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยรายใหม่ และผู้เรียนไม่ทราบว่าเป็นโรคอะไรมาก่อน ทำให้ผู้เรียนต้องตรวจร่างกายอย่างละเอียดรอบคอบ ส่วนการเรียนรู้ทางด้านปัญญาพิสัยก็สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ดี ทั้งการนำความรู้ไปประยุกต์การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์

ค) การสอนข้างเตียงหรือวอร์ดราวน เป็นวิธีที่รู้จักกันดีสำหรับคณาจารย์ทางคลินิก เป็นการเรียนการสอนกันเป็นกลุ่มข้างเตียงผู้ป่วย และในการสอนถ้าผู้เรียนผู้สอนและผู้ป่วยมีการร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยผู้ป่วยให้ความร่วมมือ ตอบคำถาม และอนุญาตให้ตรวจร่างกายจะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนได้อย่างมาก ผู้สอนต้องสอนแบบแก้ปัญหา คือการเรียนแก้ปัญหาผู้ป่วย อย่าใช้การสอนข้างเตียงแบบการบรรยาย อย่าอภิปรายการวินิจฉัยและการรักษาใหญ่ผู้ป่วยไฉน ถ้าเป็นการอภิปรายที่มีผลทำให้ผู้ป่วยเกิดความวิตกกังวล เป็นผลเสียแก่จิตใจ การสอนข้างเตียงแต่ละคาบในหนึ่งชั่วโมงไม่ควรเกิน 2 ราย เพราะถ้าสอนมากกว่านั้นผู้เรียนจะเรียนรู้อย่างผิวเผิน และได้ประโยชน์น้อย

ง) การตรวจรายงาน (Chart Audit) เป็นการตรวจผลงานโดยดูจากการบันทึกของผู้เรียนที่รายงานผู้ป่วย เพื่อให้การติชมผู้เรียน เพื่อตรวจดูความรับผิดชอบของผู้เรียน เพื่อการประเมินผล นำผลมาสรุปเพื่อพิจารณาการประเมินรวม ทั้งนี้เพราะว่าโดยปกติผู้เรียนจะบันทึกรายงานผู้ป่วย เริ่มตั้งแต่บันทึกประวัติ ตรวจร่างกาย การค้นคว้าทาง

ห้องปฏิบัติการ การติดตามอาการผู้ป่วยหรือดูผลการรักษา ฉะนั้นผู้สอนควรตรวจรายงาน และให้การติชมผู้เรียนอย่างมีความหมาย มีข้อบอกว่าดีหรือไม่ดี แต่ควรจะบอกให้ชัดว่าดี นั้นดีตรงไหน และถ้าไม่ดีจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร และการตรวจรายงานจะช่วยผู้สอน พิจารณาว่าผู้เรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตกลงกันไว้หรือไม่ ผู้เรียนไม่อาจปฏิบัติได้นั้น เป็น เพราะเหตุใด และจะหาวิธีแก้ไขปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น และเมื่อผู้สอนได้ตรวจรายงานอย่างสม่ำเสมอ สามารถนำข้อมูลมาพิจารณา ร่วมกับการ ประเมินผลรวมได้ควย ทำให้ผู้เรียนสนใจและตั้งใจที่จะปฏิบัติงานนั้นที่ผลงานที่เป็นจริง

ตัวอย่างการจัดประสบการณ์วิชาชีพในระดับคลินิก

ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ให้กับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 5
(ช่วงคลินิก) ในวิชากุมารเวชศาสตร์ 1 และ 2 (Chulalongkorn University
Faculty of Medicine 1989 : 4-6, 81-88) ดังนี้

กุมารเวชศาสตร์ 1 จำนวนหน่วยกิต 5(5-0-10) แนวสังเขป
รายวิชาคือ เป็นวิชาภาคทฤษฎีขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับโรคเด็กในระบบต่าง ๆ ของร่างกาย
การเจริญเติบโต โภชนาการ กุมารเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม และจิตวิทยาในเด็ก
โดยจะต้องศึกษาเป็นระยะเวลา 10 สัปดาห์ กิจกรรมการเรียนรู้การสอนคือ

- 1) บทนำเกี่ยวกับกุมารเวชศาสตร์ เป็นการสอนให้รู้ถึงวิธีการซัก
ประวัติเด็ก การตรวจร่างกายเด็ก เป็นต้น (Orientation Introduction to
Pediatrics)
- 2) การบรรยาย
- 3) การสาธิตผู้ป่วยซึ่งเป็นโรคต่าง ๆ อาการที่แสดงให้เห็น
ตลอดจนฝึกทักษะบางประการที่จะนำไปใช้ต่อไปในการศึกษาผู้ป่วย
- 4) ประสบการณ์ภาคสนาม (Field Experience) มีการไปเยี่ยม
ชมศูนย์แม่และเด็ก สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า

- 5) การฝึกปฏิบัติ (Practice) ทักษะบางประการที่จะนำไปใช้
ในการรักษาผู้ป่วย
- 6) การอภิปรายกลุ่ม (Discussion) เกี่ยวกับกรณีศึกษาและ
การแก้ปัญหาผู้ป่วยจากการไปศึกษาทัศนควาของนิสิต
- 7) ประสบการณ์คลินิกพิเศษ (Special Clinics) สาธิตและ
อภิปรายเกี่ยวกับคลินิกทางผิวหนัง
- 8) สอนปฏิบัติการที่สถานตรวจผู้ป่วยภายนอก (Out Patients)
ในแต่ละวันเป็นเวลา 10 วัน เพื่อให้นิสิตได้ซักถามประวัติผู้ป่วย ตรวจร่างกาย วินิจฉัยโรค
เป็นต้น
- 9) ปฏิบัติการคลินิกเด็กที่มีสุขภาพดี (Well Baby Clinics)
ฝึกซักประวัติเด็ก การตรวจร่างกาย การอภิปรายเกี่ยวกับพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็ก
การสร้างภูมิคุ้มกัน เป็นต้น
- 10) การสอนที่หอผู้ป่วย (In-patient Work)
- 11) การสอนที่สถานเลี้ยงเด็กอ่อน (Nursery) มีการตรวจเยี่ยม
อภิปราย การฝึกฉีควัคซีน การดูแลทารกที่เกิดใหม่
- 12) การสอนข้างเตียง (Ward Rounds)
- 13) การให้เขียนบันทึกรายงานผู้ป่วย (Chart Rounds)
- 14) การสอนข้างเตียงคนไขกรณีพิเศษ (Special Ward Rounds)
- 15) การอภิปรายทบทวนกรณีศึกษา (Case Review) ตามบันทึก
ที่น่าสนใจ
- 16) การอยู่เวรดึก (Night Call) เพื่อศึกษาสังเกตและมีส่วน
ร่วมกับคณะทำงานในการปฏิบัติต่อผู้ป่วยในกรณีฉุกเฉิน

กุมารเวชศาสตร์ 2 จำนวนหน่วยกิต 5(0-17-17) เป็นวิชาภาคปฏิบัติ
การคลินิกพื้นฐานในเด็ก ที่หน่วยผู้ป่วยนอกและใน ศิลปะการตรวจรักษาเด็ก มนุษยสัมพันธ์ต่อ
ผู้ป่วยและญาติผู้ป่วย ตลอดจนบูรณาการ กิจกรรมที่นิสิตปฏิบัติคือ

ก) ฝึกปฏิบัติการตรวจรักษาคนไข้ (Practice on Patient)
ให้ครบตามรายการที่ได้กำหนดไว้

ข) ฝึกตรวจร่างกายเด็กที่มีสุขภาพดี (Well Baby Clinic)

ค) ปฏิบัติการคลินิก (Clinical Performance) กับผู้ป่วย

ภายนอก

ง) สามารถมีส่วนร่วมในการวิจัย

จ) ทำภาคินพนธ์ (Term Paper)

ฉ. ศึกษารายกรณี

2. ในระดับเวชปฏิบัติ เป็นการศึกษาในระดับปีที่ 6 โดยนักศึกษาจะ
ได้ฝึกปฏิบัติงานแพทย์

ตัวอย่างการจัดประสบการณ์วิชาชีพระดับเวชปฏิบัติใน "โปรแกรม
การศึกษา" ของนิสิตแพทย์ในระดับชั้นปีที่ 6 ของหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะ
แพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2532 โดยนักศึกษาแพทย์จะทำการฝึก
ปฏิบัติรวมเป็นเนื้อหาวิชาเดียวกัน (เฉลิม วราวิทย์, สัมภาษณ์) ซึ่งมีเนื้อหาวิชาและ
จำนวนหน่วยกิตดังนี้

ระดับชั้นปีที่ 6 เวชปฏิบัติ 1 4(0-13-13), เวชปฏิบัติ 2
4(0-13-13), เวชปฏิบัติ 4 2(0-7-7), เวชปฏิบัติ 5 2(0-7-7), เวชศาสตร์-
ฉุกเฉิน 4(0-13-13), กุมารเวชศาสตร์ทั่วไป 1(1-0-2), กุมารเวชศาสตร์ปฏิบัติ
5(0-17-17), เวชศาสตร์ชุมชน 3 4(1-10-10), ศัลยศาสตร์ปฏิบัติการ 3
5(0-17-17), ศัลยศาสตร์หัตถการ 3 4(0-13-13), ออร์โทปิดิกส์และเวชศาสตร์
ฟื้นฟู 3 3(0-10-10), สูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา 3 6(0-20-20), อายุรศาสตร์ 5
6(0-20-20), อายุรศาสตร์ผู้ป่วยนอก 2(0-7-7)

แนวส่งเขปรายวิชาในโปรแกรมการศึกษาดังกล่าวมีดังต่อไปนี้
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะแพทยศาสตร์ ม.ป.ป. : 43-45)

เวชปฏิบัติ 1 และ 2

การศึกษา การฝึกปฏิบัติและการอบรม โดยเฉพาะปัญหาผู้ป่วยที่พบ
บ่อยในสาขาอายุรศาสตร์ ศัลยศาสตร์ สูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา กุมารเวชศาสตร์ และ
อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการดูแลผู้ป่วยนอกและฉุกเฉิน ตลอดจนการติดตามดูแล
และรักษาผู้ป่วยที่รับไว้รักษาในหอผู้ป่วยในลักษณะที่คล้ายกับแพทย์ประจำครอบครัว

เวชศาสตร์ฉุกเฉิน

การวินิจฉัยและการรักษาอย่างเร่งด่วนในผู้ป่วยที่ได้รับอุบัติเหตุหรือ
เจ็บป่วยกระทันหัน และโรคทั่วไป การปฏิบัติต่อผู้ป่วยในท้องฉุกเฉิน และการส่งต่อผู้ป่วย

กุมารเวชศาสตร์ทั่วไป

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในเด็กไทย มาตรการเพื่อการส่งเสริม
สุขภาพเด็ก กุมารเวชปฏิบัติโรคเด็กที่พบบ่อยในประเทศไทยและการดูแลผู้ป่วยเด็ก หลัก
การถามประวัติตรวจร่างกาย บันทึกประวัติและการตรวจร่างกาย หัตถการพื้นฐานและ
การประยุกต์ผลการตรวจ การวินิจฉัย ใหญ่การรักษาและการป้องกัน

เวชศาสตร์ชุมชน 3

งานและบทบาทของผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชนในการบริหาร การ
ฝึกอบรมบุคลากร การบริหารและการส่งต่อผู้ป่วย การสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐานโดย
เนนาภาวะผู้นำ การพัฒนาบุคลากรอนามัย การตัดสินใจ การวางแผนงาน การจัดการ
การควบคุม และการติดตามประเมินผล ตลอดจนการสนับสนุนการบริหารโครงการเพื่อพัฒนา
คุณภาพชีวิต

ศัลยศาสตร์ปฏิบัติการ 3

โรคที่พบบ่อยทางศัลยกรรมและการดูแลผู้ป่วย หลักการถามประวัติ ตรวจ
ร่างกายวินิจฉัยโรค เบื้องต้น การค้นคว้าหาสมมติฐานของโรค การรักษาการแนะนำและ
การให้ความรู้แก่ผู้ป่วย หรือญาติผู้ป่วย

ศัลยศาสตร์หัตถการ 3

การผ่าตัดชนิดต่าง ๆ การผ่าตัด การทำแผล การเย็บแผล การ ผ่าตัดหมันชาย การผ่าตัดไส้ติ่งอักเสบ และการผ่าตัดไส้เลื่อน

ออร์โทพีดิกส์และเวชศาสตร์ฟื้นฟู 3

โรคที่พบบ่อยทางออร์โทพีดิกส์และเวชศาสตร์ฟื้นฟู ได้แก่กระดูกหัก ข้อเคลื่อน ความพิการในเด็ก เนื้องอกและมะเร็งในกระดูก ภาวะการติดเชื้อมัดกระดูก และข้อ โรคที่เกี่ยวกับความเสื่อมของกระดูก ข้อ และกระดูกสันหลัง โรคที่เกี่ยวกับการ อักเสบของกระดูกและข้อโรคความผิดปกติทางเมตาบอลิซึมของกระดูกและข้อ และโรคอื่น ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติการวางแผนการรักษา การให้การรักษาและทำผ่าตัดเล็ก

สูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา 3

หัตถการทางสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา ในภาวะการตั้งครรภ์ปกติและ ภาวะแทรกซ้อนของการตั้งครรภ์ ปัญหาทางนรีเวชกรรมและการวางแผนครอบครัว การดูแล รักษาและการแก้ไขภาวะแทรกซ้อน ทั้งการให้ยาและการผ่าตัด

อายุรศาสตร์ 5

โรคทางอายุรศาสตร์ต่าง ๆ ตามเกณฑ์ของแพทยสภา อาการและ อาการแสดงผลทางห้องปฏิบัติการ การวินิจฉัยและการให้การรักษายาและการควบคุมของ แพทย์ประจำบ้านและอาจารย์

อายุรศาสตร์ผู้ป่วยนอก

ศึกษาและปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยนอก ได้แก่ การตรวจร่างกาย วินิจฉัย และการให้การรักษาก่อนผู้ป่วยทางอายุรศาสตร์ที่พบบ่อย และโรคที่หายได้เอง โรค ที่ต้องการให้การดูแลรักษาต่อเนื่อง โรคที่ต้องอยู่รับการรักษาในโรงพยาบาล ตลอดจนการ ติดตามรักษาและการส่งต่อผู้ป่วย

การประเมินผลในระดับคลินิกและเวชปฏิบัติ

ประเทือง รัชตะปิติ และคณะ (2529 : 33) ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินผลว่า ในการผลิตแพทย์ทุกสถาบันใช้วิธีการสอบเพื่อประเมินว่านักศึกษาแพทย์ที่จบ มีความรู้ความสามารถมากน้อยเพียงใด โดยการจัดการระดับคะแนนเป็นรายวิชาทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ตามหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต และใช้ผลการสอบผ่านเป็นรายวิชา ผนวกกับแต้มเฉลี่ยสะสมเป็นเกณฑ์ พิจารณาการเรียนครบจำนวนหน่วยกิตรวมของหลักสูตร นักศึกษาแพทย์ที่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว จะได้รับอนุมัติปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต ยกเว้นคณะแพทยศาสตร์ในกรุงเทพมหานคร 3 แห่ง (จุฬา, ศิริราช, รามาธิบดี) ต้องสอบรวบยอด (Comprehensive Examination) ซึ่งไม่คิดหน่วยกิต ให้สอบผ่านก่อนจึงจะได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต

สำหรับการสอบรวบยอดที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชและรามาธิบดี อิงเกณฑ์แพทยสภา ส่วนคณะแพทยศาสตร์จุฬาฯ อิงหลักสูตรของภาควิชาเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้ถ้าอิงเกณฑ์ แพทยสภาจะมีข้อสอบ Medical Care มาก ถ้าอิงหลักสูตรจะมีข้อสอบของภาควิชาหลักได้แก่ ศัลยศาสตร์ อายุรศาสตร์ กุมารเวชศาสตร์ และสูติ-นรีเวชวิทยามาก ส่วนลักษณะข้อสอบเป็นปรนัยชนิดเลือกตอบเช่นกัน

ทั้งนี้ จากระเบียบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าด้วยระบบการศึกษา สำหรับชั้นปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2530 ได้กำหนดว่า นิสิตที่จะขึ้นระดับชั้นปีที่ 4 ต้องสอบผ่านวิชาบังคับทั้งหมดในหลักสูตรของระดับชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 3 และมีแต้มเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00 และจากประกาศคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดคุณสมบัติของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 5 จะขึ้นฝึกปฏิบัติงานในระดับชั้นปีที่ 6 ไว้ประการหนึ่งว่า นิสิตชั้นปีที่ 5 จะขึ้นฝึกปฏิบัติงานในระดับชั้นปีที่ 6 ต้องสอบผ่านรายวิชาทั้งหมดของระดับชั้นปีที่ 4 และปีที่ 5 โดยมีคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00 เช่นกัน โดยเริ่มใช้กับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 5 ของปีการศึกษา 2531 เป็นต้นไป (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะแพทยศาสตร์ ม.ป.ป. : 46, 52)

ข. การจัดประสบการณ์วิชาชีพพยาบาล

ลักษณะหลักสูตรวิชาชีพพยาบาล

เนื่องจากการเตรียมพยาบาล จะต้องให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ คานวิชาชีพ พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถปฏิบัติการพยาบาลทุกระดับของบริการ สุขภาพ และในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ การพยาบาลจึงต้องอาศัยความสามารถหลายด้าน รวมทั้งทักษะทางสังคม ความสามารถทางสติปัญญาปฏิบัติการทางวิชาชีพ ที่ประยุกต์มโนคติทางวิทยาศาสตร์บางประการ ทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ พร้อมทั้งใช้กระบวนการพยาบาลในการให้บริการพยาบาล (กองงานวิทยาลัยพยาบาล 2529 : 3) หลักสูตรพยาบาลจึงเป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติเป็นอย่างมาก โครงสร้าง เนื้อหาวิชาหลักสูตรพยาบาลส่วนใหญ่จะประกอบด้วย 3 หมวดวิชาคือ ความรู้ทั่วไป หมวดวิชาสัมพันธ์ และหมวดวิชาชีพพยาบาล ทั้งการจัดหมวดวิชาเป็นข้อตกลงของแต่ละสถาบัน บางสถาบันอาจใช้หมวดวิชาเลือกหรือใช้ชื่ออย่างอื่น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม สำหรับหมวดวิชาชีพพยาบาลนี้ จะเป็นเนื้อหาสาระทางวิชาชีพที่บอกรวมโนทัศน์หลักการและทฤษฎีทางการพยาบาล เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติการพยาบาล เพื่อที่จะพัฒนาตามแนวการศึกษาในวิชาชีพ และในการจัดเนื้อหาวิชาสัมพันธ์ จะจัดเป็นหมวดขององค์ประกอบการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการประยุกต์ใช้ความรู้เฉพาะในการแก้ปัญหาของสังคม (Conley 1973 : 118)

หลักสูตรการศึกษาวิชาชีพพยาบาล ซึ่งจำแนกตามวิธีการจัดการเรียนการสอน มีลักษณะดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ 2532 : 83-84)

1. หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะมุ่งที่เนื้อหาทางทฤษฎีตามตำรา ความลึกซึ้งของแต่ละสาขาหลักสูตรที่กำหนดจะเน้นที่หมวดรายวิชาเรียนสำหรับแต่ละชั้น ปัญหาที่พบมากคือ ความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา เพราะต่างวิชาต่างสอนแยกกัน หลักสูตรรายวิชาขึ้นเป็นที่นิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการศึกษายพยาบาล เนื้อหาวิชาจะเน้นโรคเป็นสำคัญ เนื้อหาหลักสูตร

จะอยู่ในรูปแบบเน้นการพยาบาลผู้ป่วย ผู้เรียนจะเรียนในแต่ละวิชาแต่ละโรคไป การฝึกปฏิบัติ จะเน้นค่านการปฏิบัติในโรงพยาบาลและการดูแลผู้ป่วยเจ็บป่วย (Hospital-oriented)

2. หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นรูปแบบ หลักสูตรที่นำมาใช้ในการศึกษาพยาบาล เพื่อการประสมประสานเนื้อหาวิชาการศึกษาพยาบาลเข้าด้วยกัน ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา มีการจัดลำดับการเรียนรู้จากการเรียนและฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ง่ายไปยาก การจัดหลักสูตรอาจเน้นอายุ คือการเรียนจากเด็กไปผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุหรือเรียนจากสุขภาพดีไปเป็นความเจ็บป่วยก็ได้ ดังเช่น หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการจัดรายวิชาในหมวดวิชาชีพชั้นได้ฝึกพัฒนาการและภาวะสุขภาพของมนุษย์เป็นหลัก โดยจัดลำดับรายวิชา เริ่มตั้งแต่ระยะที่มีการปฏิสนธิไปสู่เด็กวัยทารก เด็กวัยก่อนเรียน และวัยเรียน วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ แต่ละช่วงของการพัฒนาการชีวิตจะทำการศึกษาศาสนาสุขภาพอนามัยจากภาวะที่เป็นปกติ (wellness) ไปสู่ภาวะเจ็บป่วย (Illness) ซึ่งเป็นการจัดหลักสูตรที่ไม่ได้เน้นที่โรคเป็นศูนย์กลาง แต่เป็นการเน้นที่ตัวบุคคล กลุ่มคน ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมหนึ่ง ๆ ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญกับคนทั้งที่มีสุขภาพดี ที่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วยและที่เจ็บป่วย (สมคิด รักษาสัตย์ 2528 : 5)

3. หลักสูตรมุ่งชุมชน (Community-Centered Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลัก ปัจจุบันได้นำมาใช้ในการศึกษาพยาบาลมาก เนื่องจากนโยบายการสาธารณสุขมูลฐาน

ทั้งนี้ วรรณวิไล จันทราภา (2528 : 16-17) กล่าวว่าการศึกษาของพยาบาลควรเน้นให้ผู้เรียนได้มองเห็นหรือมีแนวคิด (Concepts) ที่กว้างขึ้น มองเห็นปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับด้านการศึกษา การสังคม การเศรษฐกิจที่ชัดเจนขึ้น และเขาใจบทบาทของพยาบาลที่จะต้องมีส่วนร่วมกับสาขาวิชาชีพอื่น ซึ่งการศึกษาควรมุ่งผลิตให้ผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาล ได้มีทักษะที่สำคัญ ๆ 10 ด้านคือ

1. ทักษะด้านการคิดและการสร้างแนวความคิด (Thinking and Conceptual Skills)

2. ทักษะด้านเทคนิคบริการ (Technical Skill)
3. ทักษะด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social-cultural Skills)
4. ทักษะด้านการเข้าใจและเข้าใจมนุษย์ (Human Skill)
5. ทักษะด้านการจัดการ (Management Skill)
6. ทักษะในด้านการสอน (Teaching Skill)
7. ทักษะในการทำงานเป็นทีม (Teamwork Skill)
8. ทักษะด้านการสื่อความหมายและด้านการประสานงาน

(Communication Coordination Skills)

9. ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาวิชาชีพ (Social and Professional Ethical Skills)
10. ทักษะด้านการวิจัย (Research Skill)

วิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

ควยลักษณะของหลักสูตรวิชาชีพพยาบาล และทักษะที่ควรได้ฝึกปฏิบัติดังกล่าว การพยาบาลจึงเป็นวิชาทางการปฏิบัติ และที่สำคัญการฝึกปฏิบัติต้องเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง (Active Learning) ซึ่งการเรียนภาคปฏิบัติในการศึกษาพยาบาล จำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ กล่าวคือ (กุลยา ตันติผลาชีวะ 2532 : 86)

1. การปฏิบัติทางห้องทดลอง เป็นการฝึกฝนในแง่ของการทดลอง เช่น การปฏิบัติด้านเทคนิคการพยาบาลในห้องปฏิบัติการพยาบาล เป็นต้น การปฏิบัตินี้จะเน้นถึงการฝึกหัดและทดลองก่อนการโคลงปฏิบัติจริงแก่ผู้ป่วย เป็นการฝึกในสถานการณ์จำลองที่กำหนดในทางทดลองที่ใกล้เคียงความจริง
2. การฝึกปฏิบัติในชั้นเรียนเป็นการฝึกที่เน้นถึงการใชขอมูลจริง เพื่อการศึกษาปัญหา และใช้กิจกรรมการแก้ปัญหา วิธีการเรียนผู้เรียนจะต้องลงปฏิบัติโดยเก็บขอมูลจากสถานการณ์จริง แลวนำเขาไปศึกษาในชั้นเรียน เพื่อการวิเคราะห์ขอมูลต่าง ๆ เชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ พร้อมอภิปราย และสรุปผลรวมกันกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ประสบการณ์ที่เน้นหนักคือการฝึกวิเคราะห์และแก้ปัญหาโดยใชขอมูลจากสถานการณ์จริง

วิธีการจัดการเรียนการสอนที่นิยมใช้มากที่สุดแก่กรณีศึกษา (Case Study) วิเคราะห์
อุบัติเหตุการณ (Case Incident Analysis) และสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

3. การฝึกปฏิบัติภาคสนาม หมายถึงการฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพ โดย
ตรงควย การปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย บุคคล หรือชุมชน เป็นการฝึกฝนให้ใช้ความคิดวิธีการ
แก้ปัญหา สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์และทักษะทาง
วิชาชีพ โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล

การจัดช่วงระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติ โดยทั่วไปมี 2 แบบคือ

1. การฝึกภาคปฏิบัติภายหลังเสร็จสิ้นการเรียนภาคทฤษฎีแล้ว แต่ละภาคเรียน
จึงลงฝึกภาคปฏิบัติ การลงฝึกภาคปฏิบัติแบบนี้เรียกว่า การฝึกปฏิบัติแบบกาวหนา หรือ Block
System ชั่วโมงเรียนภาคทฤษฎีอาจต้องใช้ไปครึ่งภาคเรียน ส่วนครึ่งหลังเป็นการฝึกปฏิบัติ
หรืออาจจำแนกเป็นคนละภาคการศึกษาก็ได้ เมื่อเรียนภาคทฤษฎีจบสมบูรณ์แล้ว ก็ส่งนักศึกษา
ออกฝึกปฏิบัติ จะทำให้นักศึกษามีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น แต่ข้อเสียที่ตามมาคือนักศึกษาจะต้อง
เรียนภาคทฤษฎีค่อนข้างเข้มข้น เพราะระยะเวลาสั้น ปัญหาอีกประการหนึ่งในแง่ของการ
เรียนรู้คือการลืมนักศึกษาจะต้องใช้เวลาทบทวนก่อนการฝึกปฏิบัติ เพราะการทิ้งช่วงเนื้อหา
ทฤษฎีของแต่ละภาคเรียนถูกกั้นด้วยการฝึกปฏิบัติ

2. กำหนดเวลาการฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับการเรียนเนื้อหาภาคทฤษฎี ซึ่ง
หมายถึงว่าผู้เรียนจะต้องเรียนเนื้อหาทางทฤษฎีไปพร้อม ๆ กับการฝึกปฏิบัติเนื้อหา ในแง่ของ
การเรียนรู้แล้ว จะทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะประยุกต์ใช้ความรู้ได้ทันที ซึ่งจะก่อให้เกิดความ
เข้าใจต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมก่อนลงปฏิบัติ เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานที่จะ
นำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง การจัดเวลาการฝึกปฏิบัติแบบนี้
กล่าวคือ กำหนดเวลาเรียนใน 1 สัปดาห์เป็นการเรียนภาคทฤษฎี 2-3 วัน ส่วนที่เหลือให้
กำหนดเป็นวันฝึกปฏิบัติ ตัวอย่างตารางการฝึกภาคปฏิบัติอาจเป็นดังนี้

จันทร์	เรียนทฤษฎีทั้งวัน
อังคาร	เรียนทฤษฎีทั้งวัน
พุธ	ฝึกปฏิบัติภาคเช้า บ่ายเรียนทฤษฎี
พฤหัสบดี	ฝึกปฏิบัติทั้งวัน
ศุกร์	ฝึกปฏิบัติทั้งวัน

ตัวอย่างการจัดประสบการณ์วิชาชีพพยาบาล

วิทยาลัยคริสเตียน

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเพื่อหาประสบการณ์ของวิทยาลัยคริสเตียน (ม.ป.ป. : 25-36) ซึ่งผลิตพยาบาลหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาล) ได้จัดให้นักศึกษามีโอกาสออกฝึกนอกสถานที่ตามหน่วยงานของเอกชนและรัฐ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลจะแบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีอาจารย์พยาบาลคอยติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือตลอดจนประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้นักศึกษายังได้อยู่เวรกลางวัน เวร บ่าย และเวรดึก ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้นักศึกษาได้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของผู้ป่วย และสามารถนำมาวางแผนในการดูแลผู้ป่วยตามความต้องการของผู้ป่วยเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับหลักสูตรในหมวดวิชาชีพจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือภาคทฤษฎีจำนวน 52 หน่วยกิต และภาคปฏิบัติจำนวน 26 หน่วยกิต

1. ภาคทฤษฎี

หลักการพยาบาล 1 หลักการพยาบาล 2 การพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 1 การพยาบาลอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ 2 การพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 3 การพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ การพยาบาลสูติศาสตร์ 1 การพยาบาลสูติศาสตร์ 2 สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ 1 สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ 2 การพยาบาลอนามัยชุมชน 1 การพยาบาลอนามัยชุมชน 2 การรรักษา

เบื้องต้น มโนคติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความเจ็บป่วย จิตวิทยาพัฒนาการ โภชนบำบัด การวิจัยทางการแพทย์ การบริหารหอผู้ป่วย สัมมนาทางการแพทย์ ปัญหาและแนวโน้มทางการแพทย์

2. ภาคปฏิบัติ

ฝึกปฏิบัติหลักการพยาบาล ปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ 1
 ปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ 2 ปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์และ
 ศัลยศาสตร์ 3 ปฏิบัติการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ ปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ 1
 ปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ 2 ปฏิบัติการสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชศาสตร์
 ปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน

วิทยาลัยคริสเตียนโคจด์โปรแกรมการฝึกให้นักศึกษาได้เรียนวิชาชีพการพยาบาล
 และการฝึกปฏิบัติการในคลินิก เป็นการฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับการเรียนเนื้อหาภาคทฤษฎี ดัง
 ต่อไปนี้

ชื่อวิชา	บรรยาย	ทดลอง	ปฏิบัติการ ในคลินิก	ชั่วโมง	หน่วยกิต
ชั้นปีที่ 1 ภาคที่ 2	- หลักการพยาบาล 1	2	3	-	5 3
	ภาคฤดูร้อน - หลักการพยาบาล 2	4	6	-	10 3
	- ฝึกปฏิบัติหลักการพยาบาล	-	-	24	24 2
ชั้นปีที่ 2 ภาคที่ 1	- การพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 1	3	-	-	3 3
	- ปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 1	-	-	12	12 2
	ภาคที่ 2 - การพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 2	2	-	-	2 2
- การพยาบาลกุมาร- เวชศาสตร์	3	-	-	3 3	

ชื่อวิชา	บรรยาย	ทดลอง	ปฏิบัติการ ในคลินิก	ชั่วโมง	หน่วยกิต
- ปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 2	-	-	12	12	2
- ปฏิบัติการกุมารเวชศาสตร์	-	-	24	24	4
ภาคฤดูร้อน- การพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 3	4	-	-	4	2
- ปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์ และศัลยศาสตร์ 3	-	-	24	24	2
ชั้นปีที่ 3 ภาคที่ 1 - การพยาบาลสูติศาสตร์ 1	4	-	-	4	4
- สุขภาพจิตและการพยาบาล จิตเวชศาสตร์ 1	3	-	-	3	3
- ปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ 1	-	-	18	18	3
ภาคที่ 2 - การพยาบาลสูติศาสตร์ 2	4	-	-	4	4
- สุขภาพจิตและการพยาบาล จิตเวชศาสตร์ 2	2	-	-	2	2
- การวิจัยทางการพยาบาล	2	-	-	2	2
- ปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ 2	-	-	24	24	4
- การพยาบาลอนามัยชุมชน 1	3	-	-	3	3
ภาคฤดูร้อน- ปฏิบัติการสุขภาพจิตและ การพยาบาลจิตเวชศาสตร์	-	-	36	36	3
ชั้นปีที่ 4 ภาคที่ 1 - การพยาบาลอนามัยชุมชน 2	2	-	-	2	2
- การรักษาเบื้องต้น	2	-	6	8	3
- ปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน	-	-	24	24	4

ชื่อวิชา	บรรยาย	ทดลอง	ปฏิบัติการ ในคลินิก	ชั่วโมง	หน่วยกิต
ภาคที่ 2 - การบริหารหอผู้ป่วย	2	-	6	8	3
- สัมมนาทางการพยาบาล	2	-	-	2	2
- ปัญหาและแนวโน้มทางการพยาบาล	2	-	-	2	2

3. การประเมินผล

แต่ละภาควิชาจะทำการประเมินผลภาคปฏิบัติการพยาบาลและการวางแผนพยาบาล ดังเช่น ทางภาควิชาอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ ได้กำหนดวิธีการประเมินผล การศึกษาภาคปฏิบัติ การพยาบาลอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ และการประเมินผลการวางแผนพยาบาลไว้ดังนี้ (คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยคริสเตียน ม.ป.ป.)

ก) การประเมินผลการศึกษาภาคปฏิบัติการพยาบาล

วัตถุประสงค์

- 1) สามารถนำความรู้ทางทฤษฎีมาใช้ในการวางแผนการพยาบาลได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักวิชาและปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) มีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลตามกระบวนการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำงานและปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ
- 4) มีสมรรถภาพในการเป็นผู้นำ และวางตัวได้เหมาะสมกับสถานะแห่งวิชาชีพ
- 5) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ผู้ป่วย และญาติผู้ป่วย
- 6) สนใจค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงพัฒนาตนเอง

อยู่เสมอ

พฤติกรรมที่ประเมิน

1) การปฏิบัติการพยาบาล (40%)

นำหลักวิชามาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างถูกต้อง ให้การพยาบาลผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ สอนผู้ป่วยและ/หรือญาติเกี่ยวกับโรคและการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ให้การพยาบาลเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดกับผู้ป่วยได้อย่างถูกต้อง ฟันฟูและส่งเสริมสมรรถภาพของผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ และปฏิบัติงานใน Procedures ต่าง ๆ ได้คล่องแคล่วและถูกหลักวิชาการ รายงานและบันทึกอาการของผู้ป่วยได้อย่างละเอียดถูกต้อง ติดตามผลการพยาบาลที่ให้แก่ผู้ป่วยอย่างสม่ำเสมอ

2) ความรับผิดชอบ (40%)

ทำงานด้วยความเต็มใจเต็มความสามารถ มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความซื่อสัตย์และไว้วางใจได้ มีความรับผิดชอบต่อผู้ป่วย มีความรับผิดชอบต่อระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน

3) ความสามารถในการเป็นผู้นำและมีมนุษยสัมพันธ์ (30%)

ปรับตัวเข้ากับบุคคลรวมอาชีพและบุคคลอื่น ๆ ได้ดี ติดตามประสานงานกับผู้ป่วยและครอบครัว ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกแผนกได้ดี หนักแน่น อดทน ชยันหมั่นเพียร มีศิลปะในการจูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง วางตัวเหมาะสมกับหน้าที่และสถานภาพแห่งวิชาชีพ

ข) การประเมินผลการวางแผนงานการพยาบาล กำหนดพฤติกรรมที่จะทำการประเมินไว้ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลได้แก่

รวบรวมข้อมูลทางด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ป่วยได้ครบถ้วน ชักประวัติความเจ็บป่วยในอดีต ปัจจุบัน และอาการสำคัญก่อนมาโรงพยาบาลได้ละเอียด ชัดเจน ชักประวัติครอบครัว อุบัติเหตุส่วนตัวได้ละเอียดครบถ้วน รวบรวมข้อมูลด้านการตรวจร่างกายและผลการตรวจทางด้านห้องทดลอง การรักษาได้ถูกต้องครบถ้วน เขียนสถานภาพผู้ป่วยเมื่อแรกพบได้ถูกต้องครบถ้วน

- 2) การวินิจฉัยการพยาบาลได้แก่
เขียนขอวินิจฉัยการพยาบาลได้ถูกต้อง ครบถ้วน เรียงลำดับ
ความสำคัญของขอวินิจฉัยการพยาบาลได้อย่างถูกต้อง เขียนข้อมูลสนับสนุนในการกำหนดขอ
วินิจฉัยการพยาบาลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เขียนอธิบายสาเหตุของปัญหาได้อย่างถูกต้อง
ตามหลักทฤษฎี
- 3) ตั้งวัตถุประสงค์ คือ ตั้งวัตถุประสงค์ได้ถูกต้อง ครอบคลุม
และสอดคล้องกับปัญหา
- 4) กิจกรรมการพยาบาลได้แก่
กำหนดกิจกรรมการพยาบาลได้ถูกต้องและครอบคลุม เขียน
กิจกรรมการพยาบาลได้ถูกต้องตามลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสม เขียนคำแนะนำในการปฏิบัติตน
แก่ผู้ป่วยและญาติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ติดตามผลและปรับปรุงกิจกรรมการพยาบาลได้
อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสภาพของผู้ป่วย
- 5) เหตุผลของการพยาบาลได้แก่
บอกเหตุผลของกิจกรรมการพยาบาลได้อย่างถูกต้องตามหลัก
ทฤษฎี เขียนเหตุผลของกิจกรรมการพยาบาลได้ชัดเจนและครบถ้วน
- 6) การประเมินผล
เขียนเกณฑ์การประเมินผลได้อย่างถูกต้อง และประเมินผล
การพยาบาลได้อย่างละเอียดชัดเจน
- 7) อื่น ๆ
ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องยาที่ผู้ป่วยได้รับได้ละเอียดและถูกต้อง
การใช้ภาษาและความเรียบร้อย

นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ภายหลังจากที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในแต่ละภาควิชาแล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาและการสอนของอาจารย์บนหอผู้ป่วยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยให้นักศึกษาเป็นผู้ทำการประเมิน เกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาลที่นักศึกษาได้รับ การ

จัดการเรียนการสอนของภาควิชา และการประเมินตนเอง โดยให้นักศึกษาพิจารณาพฤติกรรมส่วนใหญ่ของตนเอง ตลอดจนการศึกษากฎปฏิบัติ

กองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

กองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดให้มีการศึกษาภาคปฏิบัติ การพยาบาลเน้นในชุมชน ให้แก่นักศึกษาพยาบาลในระดับวิชาชีพ นอกเหนือจากการปฏิบัติการในคลินิก ซึ่งมีลักษณะการศึกษากฎปฏิบัติดังต่อไปนี้ (กุลยา ตันติผลลาชีวะ, สัมภาษณ์)

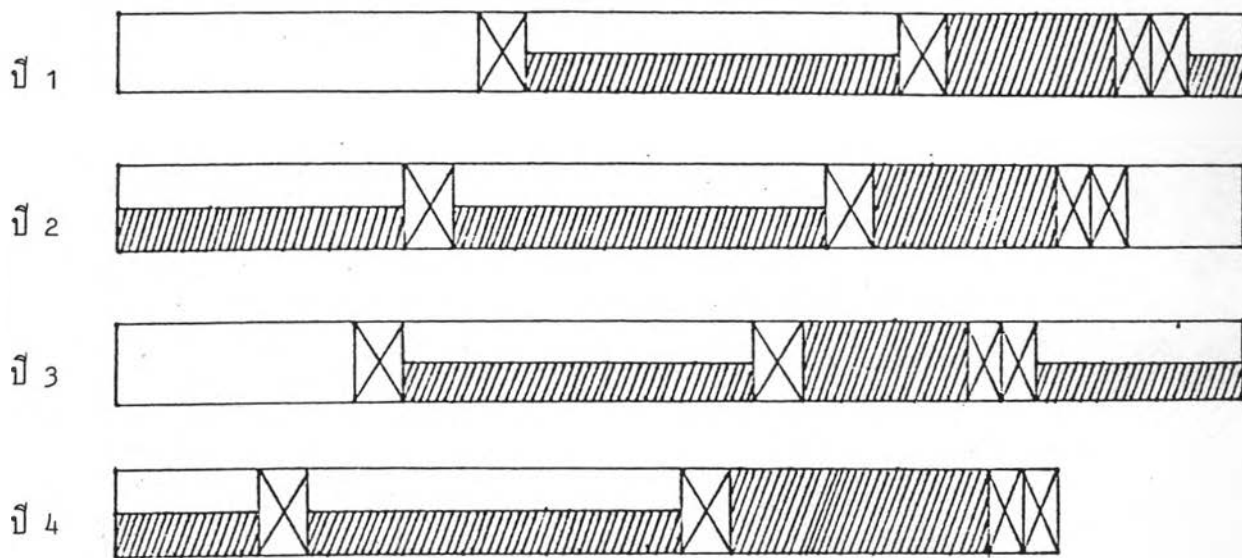
1. วิชาที่ศึกษาและฝึกงาน

- ก) หลักการพยาบาล
- ข) การพยาบาลอายุรศาสตร์
- ค) การพยาบาลศัลยศาสตร์
- ง) การพยาบาลกุมารเวชศาสตร์
- จ) การพยาบาลอนามัยชุมชน
- ฉ) การบำบัดทางการพยาบาล
- ช) สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช
- ซ) ฝึกประสบการณ์รอบยอด

2. ช่วงระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานจะหมุนเวียนกันไปตลอดปีการศึกษา โดยการจัดสลับกันเอง ในตัวหลักสูตรตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 ทั้งนี้ช่วงระยะเวลาหรือเดือนที่ออกฝึกของนักศึกษาแต่ละชั้น จะพิจารณาโดยวิทยาลัยเอง ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

x มีย. x ปค. x สค. x กย. x ตค. x พย. x ธค. x มค. x กพ. x มีค. x เมย. x พค. x

ภาคที่ 1

ภาคที่ 2

ภาคที่ 3

ปี 1	ทบ. 18 สัปดาห์	ทบ.และปฏิบัติ 18 สัปดาห์	ปฏิบัติงาน 9 สัปดาห์
ปี 2	ทบ. 18 สัปดาห์	ทบ.และปฏิบัติ 18 สัปดาห์	ปฏิบัติงาน 9 สัปดาห์
ปี 3	ทบ. 18 สัปดาห์	ทบ.และปฏิบัติ 18 สัปดาห์	ปฏิบัติงาน 9 สัปดาห์
ปี 4	ทบ. 18 สัปดาห์	ทบ.และปฏิบัติ 18 สัปดาห์	ปฏิบัติงาน 9 สัปดาห์

- ทบ. 18 สัปดาห์
- ทบ.และปฏิบัติในโรงพยาบาลที่สถาบันตั้งอยู่
- ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล เจ้าของทุนหรือสถานบริการ
- ปีค. 1 สัปดาห์

แผนภูมิที่ 2 แสดงการศึกษาภาคทบ.และปฏิบัติหลักสูตรพยาบาลศาสตร์

3. สถานศึกษากาปฏิบัติชุมชน

สถานอนามัย หมูบ้าน โรงเรียน สถานสงเคราะห์ และโรงพยาบาลระดับอำเภอหรือจังหวัด ทั้งนี้สถานที่เหล่านี้จะต้องมีความพร้อมที่จะรับนักศึกษา มีความสะดวกในการไปมาและติดต่อกับวิทยาลัยพยาบาลที่นักศึกษาเรียนอยู่ มีตัวอย่างและประสบการณ์ผู้ป่วยสนองต่อเป้าหมายของหลักสูตร

4. ลักษณะการศึกษากาปฏิบัติ

ก) การปฏิบัติ ปฏิบัติการพยาบาลตามความสามารถ ชั้นการศึกษาและลักษณะของหลักสูตร ตามโปรแกรมการศึกษาที่วิทยาลัยกำหนด ในหมวดวิชาชีพ

ข) เวลาการปฏิบัติงาน ให้กำหนดตามสถาบันการศึกษาที่ออกฝึกงาน ทั้งเวรเช้า บ่าย และดึก

ค) การพักอาศัย ให้อาศัยอยู่ในหอพักของโรงพยาบาล และอยู่ในความดูแลของผู้อำนวยการโรงพยาบาลและอาจารย์นิเทศของวิทยาลัย ในลักษณะนักเรียนประจำ

ง) กฎระเบียบวินัยนักศึกษา ให้ใช้ของวิทยาลัยพยาบาลที่นักศึกษาเรียนอยู่

ตัวอย่างการจัดประสบการณ์การศึกษาการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ (กองงานวิทยาลัยพยาบาล 2524 : 15-28)

การพยาบาลจิตเวชศาสตร์มีภาค 1 และ 2 เช่นกัน แต่เฉพาะการฝึก การพยาบาลจิตเวชศาสตร์ภาค 1 มุ่งเน้นเฉพาะการทำต้นศึกษา เพื่อการศึกษาสภาพทั่วไปของโรงพยาบาลหรือสถานบริการทางจิตเวชเท่านั้น ภาคปฏิบัติการพยาบาลจะเน้นหนักในการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ 2 ซึ่งมีจุดประสงค์ที่สำคัญคือ

1. สามารถสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้ป่วยได้
2. วิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการพยาบาลได้
3. รวบรวมและประสานงานกับทีมจิตเวชได้
4. ให้อำนาจนำปรึกษาแก่ผู้สนใจเพื่อป้องกันโรคจิต-ประสาทได้
5. ใ้การพยาบาลผู้ป่วยโรคจิต-ประสาทได้ถูกต้อง

ประสบการณ์ที่ฝึกปฏิบัติ

1. ปฏิบัติการพยาบาลโดยตรงแก่ผู้ป่วยจิตเวช
2. ประยุกต์ใช้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางสุขภาพจิตของผู้ป่วยร่างกาย
3. เขาร่วมงานหรือกิจกรรมของทีมจิตเวชในด้านการจัดนันทนาการ

อาชีพบำบัด กิจกรรมบำบัด จิตวิทยาบำบัด

4. ปฏิบัติการแนะแนวทางสู่ชีวิตแก่ผู้สนใจซึ่งอาจจัดขึ้นที่แผนกผู้ป่วยนอกในแผนกหรือในชุมชนก็ได้ตามเหมาะสม
5. รายงานการศึกษาประกอบแผนการพยาบาล, process recording, แผนการสอน-แนะนำ, รายงานการศึกษาทางจิตเวชบำบัด, และ nursing care study

การประเมินผลของภาคปฏิบัติการพยาบาล

การศึกษาภาคปฏิบัติในชุมชนมีข้อแตกต่างจากการปฏิบัติทางคลินิกหลายด้าน โดยเฉพาะความพร้อมของสถาบันในดานวิทยาการ ตัวบุคคลและผู้ป่วย วิธีการประเมินผลอาจต้องใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกันคือ (กองงานวิทยาลัยพยาบาล 2524 : 36-39) สืบข้อมูลที่เกี่ยวของจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานและผู้ร่วมงาน ให้ประเมินผลตนเอง การสัมภาษณ์ การสอบถามเขียนหรือสถานการณ์ การนิเทศ แบบแสดงรายการประสบการณ์ จำแนกตามโปรแกรมการศึกษา

ผู้นิเทศ ได้แก่ อาจารย์จากวิทยาลัยพยาบาล หัวหน้าตึกหรือพยาบาลประจำที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางดานการศึกษา อาจารย์ประจำคลินิก

การประเมินผลภาคปฏิบัติของนักศึกษาประกอบด้วย

1. รายงานประกอบการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ แผนการพยาบาล รายงานการศึกษา ผู้ป่วยรูปแบบต่าง ๆ สรรพคุณยา รายงานการอ่านแบบต่าง ๆ
2. การประเมินผลการศึกษาภาคปฏิบัติ โดยจัดอันดับคุณภาพ ซึ่งมีข้อกำหนดอันดับคุณภาพ 5 ระดับคือ ดีมาก ดี พอใช้ สมควรผ่านได้ อ่อนต่องนินเทศไกลขีด ต้องแก้ไข
3. การประเมินผลโดยการทดสอบความรู้ ซึ่งทั้งการสอบข้อเขียน สอบปฏิบัติ และสอบปากเปล่า ซึ่งทางโรงพยาบาลจะสอบในแต่ละหน่วยประสบการณ์

4. การประเมินจากสิ่งประจักษ์ เช่น ของเล่น ทั้งในวิชาการพยาบาลเด็ก เครื่องใช้ทางการพยาบาลในวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล

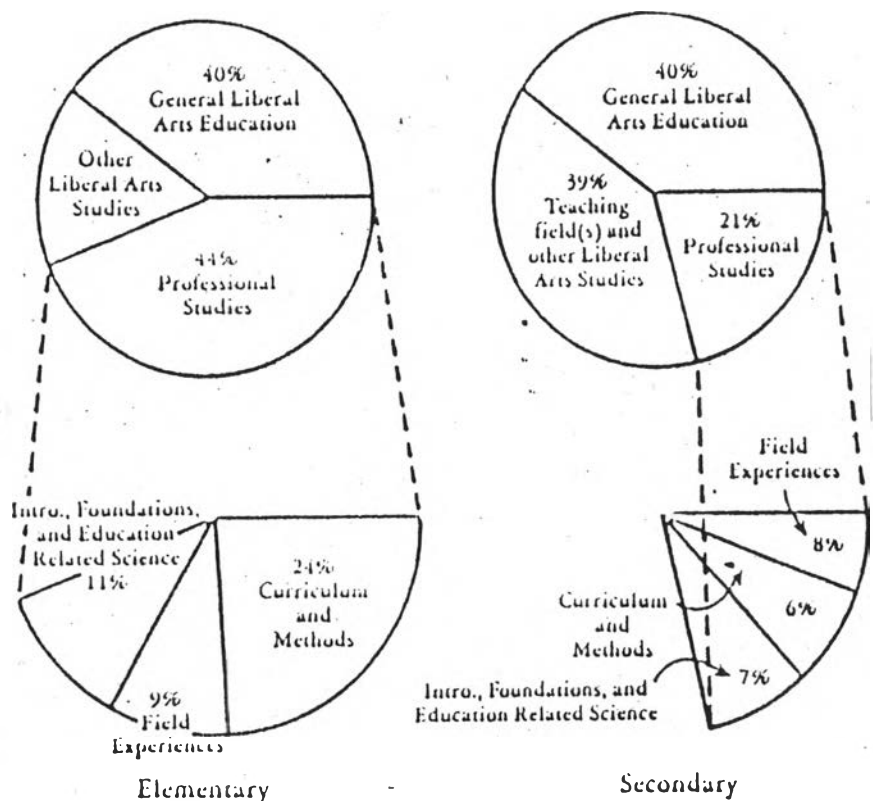
สรุป การจัดประสบการณ์วิชาชีพแพทย์และพยาบาล จะต้องจัดให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กัน ซึ่งการฝึกปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสสภาพความเป็นจริงของมนุษย์ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ป่วย และประชาชนที่มารับบริการ สถานที่ฝึกปฏิบัติก็มีทั้งในสถาบันแพทย์หรือพยาบาลที่ทำการศึกษ สถานบริการสาธารณสุขต่าง ๆ และโรงพยาบาลทั่วไป นอกจากนี้การจัดประสบการณ์วิชาชีพ แพทย์และพยาบาลยังเน้นการฝึกปฏิบัติในห้องทดลอง ซึ่งเป็นการฝึกในสถานการณ์จำลอง ก่อนที่จะลงปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย ในการประเมินผลการฝึกปฏิบัติวิชาชีพ จะมีการประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยพิจารณาเป็นระดับคะแนน

ตอนที่ 3 การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

เอจเบิร์ต (Egbert 1985 : 17) กล่าวถึงองค์ประกอบของเนื้อหาวิชาชีพ ในหลักสูตรวิชาชีพครูว่าจะประกอบด้วย

1. พื้นฐานวิชาชีพ (Foundations and Education-related Science)
2. หลักสูตรและวิชาการสอน (Curriculum and Methods)
3. การฝึกประสบการณ์ (Field Experience)

และได้เสนอสัดส่วนของเนื้อหาดังกล่าวของวิชาชีพครูสาขาวิชาประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ดังแสดงในภาพในหน้าถัดไป

แผนภูมิที่ 3 แสดงสัดส่วนของเนื้อหาวิชาชีพครู

ฟรีเบิร์ก และ แวกซ์แมน (Freiberg and Waxman 1988 : 8) กล่าวว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Field Experience) เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครู และ เอิร์ดแมน (Erdman) ให้ความเห็นว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะมีคุณค่า ถ้า นักศึกษาคูได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียนทำให้นักศึกษาคูได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูอย่างแท้จริง และถ้าเปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีการอภิปรายกันในมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ตนได้รับจากการฝึกนั้นจะทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น เพราะโดยธรรมชาติของงานสอน (Character of Teaching) ในชั้นเรียนจะประกอบด้วยกิจกรรมมากมาย ครูแทบจะไม่มีเวลาได้คิดทบทวน (Reflection and Inquiry) เกี่ยวกับการสอนของตนเอง

นอกจากนี้การติดต่อสื่อสารกันระหว่างอาจารย์ในเทศกกับอาจารย์พี่เลี้ยงจะนำไปสู่ความเข้าใจและความร่วมมือกันอย่างดี ที่จะส่งผลประโยชน์ต่อนักศึกษา (Erdman 1983 : 27-30) ซึ่ง วิลสัน (Wilson 1987 : 77) กล่าววจากการศึกษาเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพบว่า พฤติกรรมการสอนของอาจารย์พี่เลี้ยงในชั้นเรียนมีอิทธิพลต่อนักศึกษาฝึกสอนอย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาคือ คุณภาพของการนิเทศและการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่นักศึกษา กล่าวคือ นักศึกษาจะขาดข้อมูลที่ตรงและน่าเชื่อถือที่จะนำมาปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตน ดังนั้นปริมาณและคุณภาพของการให้ข้อมูลย้อนกลับจึงเป็นเรื่องที่สำคัญของกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (Freiberg and Waxman 1988 : 8-9)

ก. ความสำคัญของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

เนื่องจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการผลิตครูที่กล่าวไควว่า ไม่มีประสบการณ์ใดหรือวิชาใดจะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติเป็นครูที่ดีได้ เพราะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาคู ได้นำความรู้ทางทฤษฎีไปปฏิบัติจริง และได้พัฒนาทักษะการสอนของตน ตลอดจนได้ฝึกความรับผิดชอบต่อนหน้าที่จะต้องปฏิบัติ (Montana State University 1989 : 1) ในสถาบันการฝึกหัดครูทุกแห่งจึงได้จัดให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนที่เรียกว่า "การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู" (Field Experiences) เพื่อนักศึกษาจะได้นำความรู้ที่เรียนมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ที่จะพัฒนาทักษะการสอนต่าง ๆ เป็นการผสมผสานระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ (Henry 1982 : 495) และยังให้นักศึกษาได้มีโอกาสพิจารณาความสามารถในการฝึกปฏิบัติงานสอนของตน ที่จะพัฒนาเทคนิคทักษะการสอนต่าง ๆ ให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (Goodman 1988 : 49)

การประชุมสัมมนา คณะศึกษาศาสตร์ คุรุศาสตร์ เรื่อง "แนวทางในการปรับปรุงการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาวิชาชีพ" เมื่อ พ.ศ. 2526 ก็ได้สรุปความสำคัญของการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ว่า (วิทยาลัยคุรุศาสตร์ธานี 2532 : 87) เป็นการเปิด

โอกาสให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จริง ในวิชาชีพอันเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษาคูสามารถออกไปปฏิบัติงานครูได้อย่างมีประสิทธิภาพสมความคาดหวัง คือ ให้นักศึกษามีสมรรถภาพ 4 ประการได้แก่

1. มีความสามารถทางด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนงานบริหารและงานธุรการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู
2. มีคุณธรรมและจริยธรรมของครูพร้อมทั้งมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู
3. มีความเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและชุมชน
4. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ข. แนวความคิดในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

การจัดประสบการณ์วิชาชีพให้แก่นักศึกษาคูนั้น ได้จัดตามแนวความคิดทางการศึกษาว่าเป็นการฝึกแก้ปัญหา (Problem-solving Philosophy of Education) และมีความเชื่อว่าการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาก็เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้จัดประสบการณ์ทางการสอนจริงให้แก่นักศึกษา (Coleman, cited by Henry 1982 : 497) ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะทำให้นักศึกษาตื่นตัวและเกิดความท้าทาย (Challenge) ต่อการเรียนรู้วิชาชีพ เพราะนักศึกษาได้สัมผัสโดยตรงกับนักเรียน และฝึกปฏิบัติการสอนที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์จริง ปัญหาต่าง ๆ ที่พบในห้องเรียนทำให้นักศึกษาต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาหรือวิธีการสอนที่เหมาะสม ต่อจากนั้นก็ติดตามผล ซึ่งปัญหาการเรียนการสอนต่าง ๆ ในห้องเรียน ไม่สามารถเห็นชัดได้ นอกจากนี้นักศึกษาก็จะมีประสบการณ์เอง ทั้งนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า "ทักษะต่าง ๆ ในวิชาชีพจะเกิดได้ ก็ต่อเมื่อผู้นั้นได้เผชิญกับปัญหาทางวิชาชีพในสภาพการณ์ต่าง ๆ เท่านั้น" ความคิดดังกล่าวนี้จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการผลิตครู นั่นคือ "เราต้องเรียนรู้วิธีที่จะสอนจากประสบการณ์ในชั้นเรียน" (Henry 1982 : 497)

ทั้งนี้ เฟอริกูสัน (Ferguson 1988 : 2-3) ก็ได้กล่าวสมมติฐาน (Assumptions) ที่จะทำให้การจัดประสบการณ์วิชาชีพประสบความสำเร็จไวหลายประการ กล่าวคือ

1. เฉพาะความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จัดให้นักศึกษาได้เรียนไม่ได้หมายความว่านักศึกษาจะสามารถแสดงการสอนได้ดี
2. การจัดประสบการณ์วิชาชีพที่ดี จะต้องให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากสถานการณ์จริงในห้องเรียน
3. ควรจัดให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ต่อการเรียนการสอนในห้องเรียนตั้งแต่ระยะแรก ๆ ให้นักศึกษาได้เรียนวิชาชีพ
4. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาควรมีรูปแบบ และการวางแผนที่ชัดเจน ตลอดจนจัดให้มีการนิเทศแก่นักศึกษา
5. ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่นักศึกษาต้องสอน จะมีผลต่อการพัฒนาทักษะวิธีสอน และสมรรถภาพในการเลือกวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน
6. ในการสอนแต่ละครั้งควรแนะให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการสอนอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่อง
7. ในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ควรได้เน้นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และทักษะการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นด้วย
8. ความสงสาร ความเห็นใจ การให้ความรักความอบอุ่น ตลอดจนการเอาใจใส่ต่อนักเรียนที่ตนสอน แสดงถึงเจตนาที่ดีต่อวิชาชีพของนักศึกษา
9. ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ควรสร้างนิสัยให้นักศึกษาได้พึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ การให้ความร่วมมือกับผู้ร่วมงาน มีความพอใจในงานที่ต้องปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบีย (University of British Columbia)

มีแนวคิดต่อการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูดังนี้

1. นักศึกษาครูควรมีระยะเวลาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตลอด 1 ภาคเรียน เพื่อนักศึกษาจะได้มีระยะเวลาเพียงพอที่จะฝึกทักษะการสอน สร้างทัศนคติที่ดีและมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติวิชาชีพ
2. มหาวิทยาลัยควรได้บูรณาการ การสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูกับประสบการณ์จริงในโรงเรียน (School Experience) ให้นักศึกษาได้เรียนรู้ออกก่อนที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพแบบเต็มภาคเรียน

3. นักศึกษาควรจะได้เรียนตามโปรแกรมที่มหาวิทยาลัยได้จัดไว้อย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร

แอนดรูว (Andrew 1981 : 40) กล่าวถึงแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมประสบการณ์วิชาชีพของ (University of New Hampshire) ซึ่งใช้หลักสูตรการผลิตครูระยะเวลา 5 ปีว่า

1. เน้นการให้ความรู้ทางทฤษฎีควบคู่กับการฝึกปฏิบัติ จัดให้มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน และฝึกบทบาทการเป็นผู้นำให้แก่นักศึกษา
2. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จะจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้รับเพิ่มขึ้นทีละน้อยจากสิ่งที่ย่างไปสู่สิ่งที่ยากขึ้น และจัดต่อเนื่องตลอดกันไปทั้งหลักสูตร
3. ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะคำนึงถึงรูปแบบ (style) การสอนของนักศึกษาคด้วย
4. มีการกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาชีพไว้ชัดเจน ที่นักศึกษาจะต้องฝึกปฏิบัติ
5. การเรียนรู้เกี่ยวกับการสอนนี้จะ เป็นขบวนการต่อเนื่อง จนถึงขั้นเป็นครูชั้นอาชีพ
6. ทางมหาวิทยาลัย จะต้องอาศัยความร่วมมือจากครูในโรงเรียนที่ช่วยกันฝึกประสบการณ์วิชาชีพแก่นักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือต้องให้ความสำคัญแก่ครูในโรงเรียนเหมือนกับเป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยด้วย

เฮนรี (Henry 1982 : 508) ได้เสนอแนะแนวคิดไว้ในทำนองเดียวกันดังที่กล่าวข้างต้นว่า เพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นการพัฒนาวิชาชีพ ควรจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระยะเริ่มต้นจนจบหลักสูตร ซึ่งผู้เรียนจะได้ฝึกตลอดหลักสูตร และควรให้ประสบการณ์ที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนในระยะแรก แล้วจึงค่อยเพิ่มเป็นประสบการณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้นในระยะหลัง ทั้งนี้แนวโน้มของการฝึกหัดครูก็จะจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษา ตั้งแต่ปีที่เข้าเรียนและต่อ ๆ ไปทุกปี ในรูปแบบต่าง ๆ กันจนถึงการฝึกสอนอย่างเต็มรูปแบบ (Student-teacher Level) ในปีสุดท้าย

ส่วน ลาชเลย์ (Lasley, Cited by Hall 1985 : 4) ได้เสนอแนะแนวความคิดการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ว่า

1. สถาบันฝึกหัดครูควรจะได้ประสานร่วมมือกับโรงเรียนในเขตพื้นที่ ในการผลิตครู เป็นต้นว่าในเรื่องการฝึกปฏิบัติงานสอน ซึ่งนักศึกษาควรจะได้รับแบบอย่างการสอนที่ดีจากครูในโรงเรียน

2. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา ควรได้กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ไว้ให้ชัดเจน เช่น เมื่อนักศึกษาสอนในชั้นเรียน อาจารย์นิเทศก็จะสังเกตเฉพาะขั้นตอนการสอนหรือการทำงานร่วมกับนักเรียนด้วย เป็นต้น

สำหรับคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครู กรมการฝึกหัดครู (กรมการฝึกหัดครู 2525 : 5-6) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์วิชาชีพครู ถือเป็นหัวใจของการฝึกหัดครูที่ผู้บริหารหลักสูตรทุกระดับและทุกสาขาวิชาจะต้องยึดหลักมีความเข้าใจ และรับรู้กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพร้อมกัน

2. ประสบการณ์วิชาชีพครู มีความหมายไม่จำกัดเฉพาะการฝึกสอนเช่นที่เคยทำ แต่ครอบคลุมถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่จะเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูให้แก่ผู้เรียน การจัดประสบการณ์วิชาชีพจึงจัดเป็นกิจกรรมหลายรูปแบบและหลายทาง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้กว้างขวาง และมีความเข้าใจงานของครูเท่าที่ครูผู้เริ่มการสอนจะพึงมี

3. การจัดควรมุ่งประสานทฤษฎีกับการฝึกปฏิบัติให้ควบคู่กัน โดยให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติ และหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด

4. การจัดควรมีความต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ มิใช่เพียงช่วงเดียว เพื่อให้ นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ไปทีละขั้น และได้พัฒนาความสามารถของตน

5. การจัดควรมุ่งงานและความสามารถในการดำเนินงานของครูในระดับ การสอนตามหลักสูตรมาให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้เข้าใจ และฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นจริงจัง

6. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพควรมีได้มีแบบอย่างที่ยืดหยุ่น แต่ควรรีให้นักศึกษาได้เรียนรู้ตนเอง และฝึกความสามารถในการปรับตน เพื่อทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและบังเกิดผลดี

7. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรคำนึงถึงกระบวนการที่สัมพันธ์ และครอบคลุมถึงการสร้างคุณภาพของคนทุกคน ทั้งในค่านิยม ความรู้ความสามารถ ความมีคุณธรรม การพัฒนาตนเองและชุมชน ตลอดจนการดำรงรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติ

8. การผลิตครูหากจะเป็นบทบาทของวิทยาลัยครูล้วน ๆ แต่เพียงฝ่ายเดียว ย่อมจะเป็นผลดีไปไม่ได้ จะต้องจัดระบบให้หน่วยเจ้าสังกัด โรงเรียนและผู้ใช้ครูได้ตระหนัก ในภาระหน้าที่ในการทำงานร่วมกับวิทยาลัยครูอย่างใกล้ชิด เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของนักศึกษา ในการฝึกปฏิบัติงาน

9. การจัดระบบของงานในคานต่าง ๆ ต้องเอื้ออำนวยให้เกิดความคล่องตัว ในการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และให้เกิดการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน

อย่างไรก็ตาม คิวอี้ (Dewey) กล่าวถึงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของ นักศึกษาคูว่า ก่อนที่นักศึกษาจะได้ออกฝึกปฏิบัติงาน (Apprentices) ควรจัดให้นักศึกษา ได้ปฏิบัติการเกี่ยวกับวิชาชีพ (Professional Laboratory Experience) เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่จะเข้าใจถึงธรรมชาติการเรียนการสอน มีความพร้อมที่จะสอน และในที่สุดเขาก็จะสามารถปฏิบัติการสอนในสภาพจริง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นจะไม่เกิด ผลดี ถ้ามีการจัดโปรแกรมการฝึกงานให้นักศึกษาตั้งแต่ตอนต้น โดยที่เขายังไม่เคยเรียนรู้อะไร ทั้งนี้ คิวอี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติเกี่ยวกับวิชาชีพนี้เพื่อศึกษาหาคำตอบในข้อสงสัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การวิจารณ์ การติชมสภาพการเรียนการสอน ควร ได้ปฏิบัติการศนควาเกี่ยวกับการสอนที่นอกเหนือจากการพัฒนาทักษะการสอนด้วย (Nolan 1982 : 49-50)

การเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการผลิตครู คือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (Field Based Experiences) ในปัจจุบันจึงจัดให้นักศึกษาคูได้มีประสบการณ์วิชาชีพมากยิ่งขึ้น ดังเช่นที่สถาบันฝึกหัดครูหลายแห่งในประเทศ สหรัฐอเมริกาได้จัดให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์วิชาชีพตั้งแต่ในระยะแรก ๆ ของโปรแกรม การผลิตครู (Early Field Experiences) ก่อนที่นักศึกษาจะได้ทำการฝึกสอน (Student Teaching) (Goodman 1985 : 42) ซึ่งคาดว่านักศึกษาจะได้รับโน้ต

เกี่ยวกับการสอนที่ติดจากทางโรงเรียน (Erdman 1983 : 30) แต่ปรากฏว่า การฝึก
 ในชั้นตอนต่าง ๆ นี้ ไม่ได้ให้ประสบการณ์วิชาชีพที่มีคุณค่าเท่าที่ควร ซึ่ง แคทซ์ และคณะ
 (Katz and others 1981 : 18-24) ได้วิจัยติดตามผลการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้
 นักศึกษาในระยะต้น ๆ นี้ พบว่าในปีแรก ๆ นักศึกษายังได้รับความรู้ทางวิชาชีพ (Essential
 Knowledge) ไม่เพียงพอ ก็ต้องออกไปเผชิญกับสถานการณ์จริงในโรงเรียน ซึ่งเป็น
 ประสบการณ์วิชาชีพขั้นแรกที่นักศึกษาจะพึงใจ แต่เนื่องจากนักศึกษาขาดการเรียนรู้ทางทฤษฎีที่
 จะเชื่อมโยงและการคิดพิจารณาอย่างมีเหตุผล (Reflect) ต่อสิ่งที่ตนรับรู้ นักศึกษาจึงจะ
 เชื่อ และยอมรับพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนแบบเดิม (Folkways of Teaching) ที่ครู
 ปฏิบัติกันมาเป็นแนวปฏิบัติการเรียนการสอนของตน เช่นนี้ ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์
 วิชาชีพที่นำไปสู่ความเข้าใจผิด (Mislead) หรืออาจทำให้นักศึกษามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเป็น
 ครูตั้งแต่แรก (Peck and Tuck 1973 : 940-978, Goodman 1985 : 42) นอกจากนี้
 ประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับระยะแรกนี้จะเป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล (Personal Experience)
 มากกว่าจะเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิชาชีพครู (Professional Knowledge)
 (Watts 1982 : 50) ดังนั้นการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูตั้งแต่ในระยะแรก ๆ ทำให้นักศึกษา
 เช่นนี้จึงมีผลเสียเช่นกัน (Applegate 1985 : 60-63, Goodman 1985 : 42, Watts
 1982 : 50 and McDiarmid 1990 : 12-20)

อนึ่ง จากทฤษฎีเกี่ยวกับประสบการณ์กับการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ (John
 Dewey) ที่กล่าวไว้ว่าการศึกษาที่แท้จริงจะต้องเกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียน แต่ไม่ได้
 หมายความว่าประสบการณ์ทุกอย่างจะก่อให้เกิดการศึกษาที่ถูกตอง เนื่องจาก "ประสบการณ์" และ
 "การศึกษา" ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน บางประสบการณ์ก็อาจทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีซึ่ง
 จะส่งผลต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ที่จะเกิดต่อเนื่องกันมาภายหลัง จึงเป็นหน้าที่
 ของนักการศึกษาที่จะต้องจัดลำดับของประสบการณ์ในเวลาที่เหมาะสม ให้เอื้อต่อการเรียนรู้
 ของผู้เรียนมากที่สุด และเป็นประสบการณ์เบื้องต้นที่มีค่าต่อประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายหลัง
 (Dewey 1956 : 13-14) ดังนั้น จอห์น ดิวอี้ จึงได้เสนอไว้ว่า สถาบันฝึกหัดครูควรจัด
 ประสบการณ์วิชาชีพครูในลักษณะการฝึกปฏิบัติการวิชาชีพในสถาบัน (Professional Laboratory)
 ทำให้นักศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาวิชาชีพครู และยังเป็นการเตรียมนักศึกษาใหม่ความพร้อมและ

ประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ทักษะ เทคนิคการสอน รูปแบบการสอนต่าง ๆ ฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ก่อนที่นักศึกษาจะออกไปฝึกสอนจริงในโรงเรียน (Dewey) ซึ่งในปัจจุบันก็มีการศึกษาวิจัยกันมากเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์ในห้องปฏิบัติการ (Laboratory Experience) ที่จะส่งเสริมการฝึกปฏิบัติทางวิชาชีพครู เพราะว่าการฝึกหัดปฏิบัติ (Training) ในห้องปฏิบัติการจะทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ที่ถูกต้องและแม่นยำจากการฝึกปฏิบัติ และได้ฝึกการคิดวิเคราะห์พิจารณา ไม่ต้องกังวลว่าจะไปมีผลเสียแก่นักเรียน เพราะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่เพื่อน และเป็นวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริม "วิชาชีพครู" ให้เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในสังคม โดยเน้นการฝึกปฏิบัติวิชาชีพก่อนที่จะออกไปฝึกปฏิบัติจริงในโรงเรียน (Berliner 1985 : 3-7)

นอกจากนี้การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู นอกจากจะส่งเสริมและพัฒนาทักษะ และเทคนิคการสอนให้นักศึกษาแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้นักศึกษาครูเป็นผู้ที่มีความสามารถในการตัดสินใจที่ถูกต้องและมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์พิจารณาไตร่ตรองที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาชีพครู (Reflective Thinking) เช่น การปกครองควบคุมชั้น การเลือกวิธีการสอน การจูงใจนักเรียน การประเมินผล และสภาพแวดล้อมของการสอน เป็นต้น (Bullough 1989 : 15-19, Zeichner 1989 : 17-24, และ Erdman 1983 : 30-31) เนื่องจากการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคนและสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง (Dynamic) ตลอดเวลา ซึ่งนักศึกษาครูควรจะได้เรียนรู้สภาพการณ์เช่นนั้น และรู้จักที่จะคิดพิจารณาอย่างมีเหตุผลในสภาพการณ์นั้น ๆ ด้วยตัวของตัวเอง (Beyer 1989 : 22-23) ซึ่ง ซีเชอร์ (Zeichner) เสนอให้นักศึกษาฝึกทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน (Action Research Project) ฝึกวิเคราะห์พิจารณา (Reflect) เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบในขณะที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ด้วยเหตุนี้จึงมีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (Goodman 1985 : 45-46)

1. ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่ควรมุ่งฝึกเทคนิคทักษะทางการสอนเท่านั้น แต่ควรได้สนับสนุนส่งเสริมให้นักศึกษาได้คิดพิจารณาไตร่ตรอง (Reflection)

เกี่ยวกับการสอน มีการค้นคว้าทดลอง (Experimentation) และการตัดสินใจ (Decision Making)

2. ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพควรสร้างมโนทัศน์ให้นักศึกษา ที่จะพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความสามารถทางสติปัญญาและความสนใจของนักเรียนที่สอน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ทั้งนี้การจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะบรรลุจุดหมายดังกล่าวได้ อาจารย์นิเทศและอาจารย์พี่เลี้ยงจะต้องมีบทบาทสำคัญ ดังนั้นจึงต้องมีการฝึกอบรมอาจารย์พี่เลี้ยงเกี่ยวกับวิธีการนิเทศ และอาจารย์นิเทศก็ต้องจัดสัมมนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้นักศึกษาสามารถคิดพิจารณาไตร่ตรอง (Reflection) การสอนได้ ดังนั้นจะต้องใช้เวลาในการนิเทศมากกว่าที่ปฏิบัติอยู่ และต้องมีการประสานงานร่วมมือกันรับผิดชอบต่อการดำเนินงานตามบทบาทของตนอย่างเต็มที่ (Goodman 1988 : 47-50)

ค. จุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

เดวอร์ (Devor 1970 : 6-9) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพว่า

1. เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและการจัดการศึกษา
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ปรับปรุงบุคลิกภาพที่เหมาะสมจะเป็นครูที่ดีในอนาคต
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการนำเทคนิค วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ไปทดลองใช้
4. เพื่อให้นักศึกษามีความสามารถที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนที่เหมาะสม

เหมาะสม

5. เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น
6. เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการใช้เทคนิคการวัดผลและประเมินผล

สวน์ บราวน์ (Brown 1968 : 2-3) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพไว้ดังนี้

1. เพื่อนักศึกษาได้มีโอกาสทดลองทฤษฎีที่ได้เรียนมา

2. เพื่อนักศึกษาจะได้ประเมินผลความสามารถในการ เป็นครูของตนเอง
3. เพื่อนักศึกษาจะได้พัฒนาความสามารถของตนเอง
4. เพื่อนักศึกษาจะได้เกิดความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู

เฮนรี (Henry 1982 : 499) กล่าววาทะที่แท้จริงของการจัด
 ประสพการณ์วิชาชีพ คือนักศึกษาสามารถเรียนรู้การที่จะปฏิบัติหน้าที่ครู เป็นการสำรวจความ
 สามารถของตนเอง และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จะเป็นครูที่ดีต่อไป และผลที่ตามมาอีกประการ
 หนึ่งคือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่สื่งให้แกทาง
 โรงเรียนอีกด้วย

คณะกรรมการ ดำเนินงานพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครู กรมการฝึกหัดครูได้
 กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ดังนี้ (กรมการฝึกหัดครู 2525 : 7)

1. เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของครู และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพให้แก่ศึกษา
 อยางต่อเนื่อง
2. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้งานครู ตามหลักสูตรในระดับที่สอนได้
 แจ่มแจ้งกว้างขวางจากการฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ประสบการณ์จากสถานการณ์จริงในรูปแบบต่าง ๆ
3. เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทฤษฎีและปฏิบัติได้สอดคล้องกัน และสามารถนำไป
 ปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้เหมาะสมและบังเกิดผลดี
4. เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชน และเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงาน
 ในหน้าที่เพื่อสนองต่อการพัฒนาชุมชน
5. เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์
 วิชาชีพครู

ทั้งนี้สำหรับ สมจิต สวณไพบูลย์ (2530 : 8-9) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์
 ของการฝึกสอน โดยจำแนกเป็นจุดประสงค์ทั่วไป และจุดประสงค์เฉพาะดังนี้

1. จุดประสงค์ทั่วไปใดแก

- ก) เพื่อให้มีประสบการณ์ในการสอน นอกเหนือไปจากความรู้ในภาค
ทฤษฎี
- ข) เพื่อให้ได้ทดลองใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่าง ๆ
- ค) เพื่อฝึกการปฏิบัติตนให้มีคุณลักษณะและเจตคติเหมาะสมในอาชีพครู
- ง) เพื่อฝึกความรับผิดชอบต่องานในอาชีพครู
- จ) เพื่อช่วยให้เข้าใจถึงบทบาทของครูที่ต้องปฏิบัติต่อโรงเรียน นักเรียน
ผู้ปกครอง ชุมชน และอื่น ๆ

2. จุดประสงค์เฉพาะ เพื่อให้มีสติปัญญาความสามารถและมีลักษณะดังนี้

- ก) เป็นผู้มีความสามารถในการสอน ทั้งในด้านทักษะการสอน ความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์ และในด้านการแก้ปัญหาทางการสอน
- ข) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่องานในอาชีพครู คือ งานสอน งาน
กิจกรรมนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาสังคมและชุมชน และงานพัฒนา
บุคลิกภาพในการเป็นครู

ง. ครูศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพ (Competency-Based Teacher Education Program)

ครูศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพ (Competency-Based Teacher Education Program) ครูศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพหรือครูศึกษาแบบสมรรถฐาน (CBTE) เป็นการ
จัดโปรแกรมครูศึกษาที่มาจากแนวคิดการจัดครูศึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioristic
Teacher Education Approach) ซึ่งอาจเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการจัดการ
ฝึกหัดครู โดยเน้นการพัฒนาทักษะการสอนที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ และสามารถสังเกตทักษะ
นั้นได้ และเป็นทักษะการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน มีการกำหนดความรู้
ทักษะและสมรรถภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทและหน้าที่ของครูให้กับ
นักศึกษา และกำหนดเกณฑ์ (Criterion) การประเมินสมรรถภาพเหล่านี้ตามที่ระบุไว้
ที่จะให้นักศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ (Level of Mastery) ทั้งนี้จะต้องแจ้งให้นักศึกษา
ทราบล่วงหน้า (Zeichner 1988 : 1-2)

นั่นคือ CBTE หรือบางแห่งใช้ PBTE (Performance-Based Teacher Education) หมายถึง โปรแกรมการเตรียมครูที่กำหนดสมรรถภาพไว้ว่า ผู้ที่ผ่านการเตรียมการเป็นครูนั้น จะต้องมีสามารถอะไรบ้าง เป็นโปรแกรมการฝึกหัดครูที่กำหนดว่าพฤติกรรมการสอนของครูควรจะเป็นอย่างไร แล้วกำหนดให้มีการฝึกหัดและประเมินผล โดยทำเป็นระบบผสมผสานกัน (ปทีป เมธาคุณวุฒิ 2530 : 80-81)

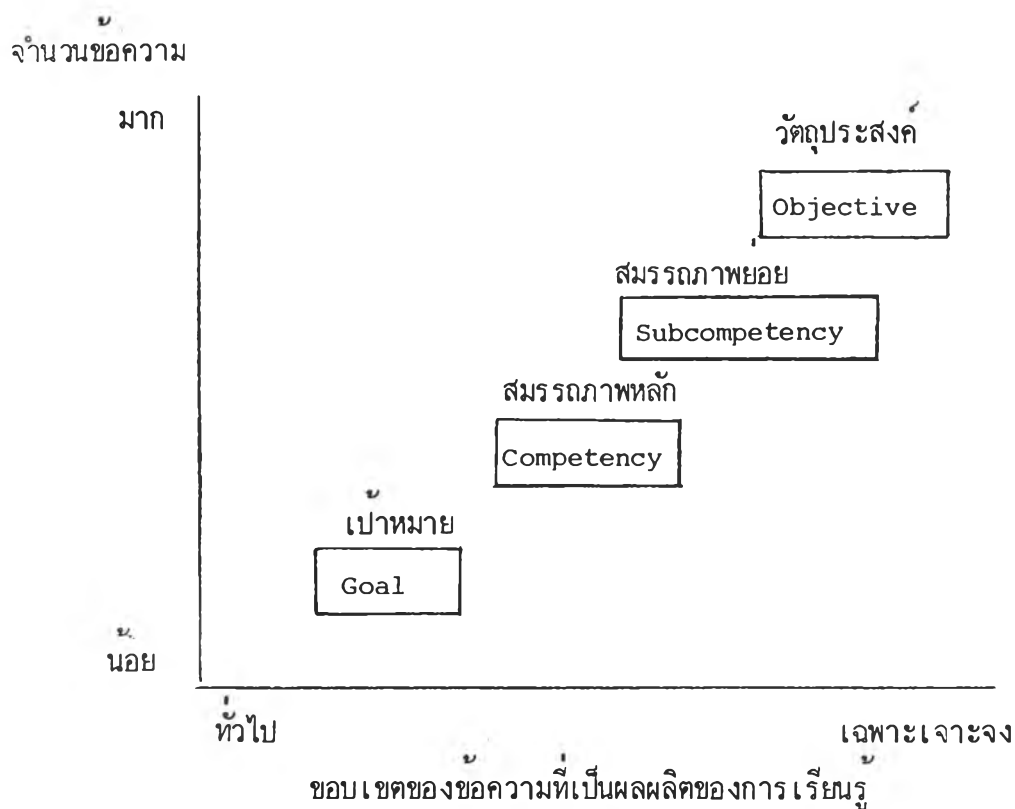
CBTE จึงเป็นโปรแกรมที่เตรียมครูให้มีความเจริญงอกงาม (Growth) ในสมรรถภาพระบุไว้ (Rosner and others 1972 : 8) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิด 2 เรื่อง คือ (1) สมรรถภาพของมนุษย์ (Human Competence) ที่เน้นความสามารถที่จะแสดงความรู้ (2) การเรียนรู้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Mastery Learning) ที่มีความเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถจะเรียนรู้ ฝึกหัดไต่ตาเข้ามีเวลาอย่างเพียงพอ หรือเขาสามารถที่จะพัฒนาคนให้เกิดสมรรถภาพต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ได้ (Blank 1982 : vi) และโปรแกรมครุศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพนี้ก็จะกำหนดวัตถุประสงค์ เกณฑ์ และสิ่งที่จะต้องปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ที่ผู้เรียนสามารถประเมินผลตนเองได้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ (Howsam and Houston 1972 : 8)

ดังนั้นการผลิตรายการตามแนวจึงเน้นสมรรถภาพของการเป็นครูของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ พยายามส่งเสริมให้ครูได้แสดงออกทางความสามารถ ให้ปรากฏออกมาในด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเป็นสำคัญ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2521 : 80)

โดยหลักการทางทฤษฎีดังกล่าว จะเห็นได้ว่าครุศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพนี้ให้ความสำคัญกับความสามารถที่ผู้เรียนจะปฏิบัติงานต่าง ๆ ไตมากกว่า เน้นความสามารถที่จะแสดงว่าผู้เรียนมีความรู้ เป็นการพัฒนาตนของผู้เรียนใหม่สมรรถภาพด้านต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด และเน้นการสร้างและพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียน ที่จะแสดงบทบาทและหน้าที่ของครูที่ดีในอนาคต นั่นก็คือจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

สมรรถภาพของครู

Hall and Jones (1976 : 29) ได้กล่าวถึง "สมรรถภาพ" ว่าเป็น
 ข้อความที่กำหนดผลผลิตที่คาดหวัง โดยบรรยายถึงทักษะที่รวมกันหลาย ๆ อย่าง และสามารถ
 วัดได้จากการแสดงหรือการปฏิบัติ (Performances) ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของสมรรถภาพกับ
 เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ จะมีขนาด ขอบเขต จำนวน และความเฉพาะเจาะจงของ
 ข้อความที่เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่คาดหวัง คั่งแผนภูมิต่อไปนี้ (Hall and Jones
 1976 : 29)

แผนภูมิที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเฉพาะเจาะจง
 และจำนวนข้อความของผลผลิตที่คาดหวัง

สมรรถภาพของครูควรครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้ (Hoswam and Houston 1972 : 6-7)

1. สมรรถภาพด้านความรู้ (Cognitive) หมายถึง ความรู้ความสามารถทางด้านสติปัญญา เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอน และทฤษฎีการศึกษาต่าง ๆ
2. สมรรถภาพด้านการปฏิบัติ (Performance) หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการปฏิบัติงานวิชาชีพจริง ๆ กล่าวคือนักศึกษาไม่ใช่เพียงแคร์เนื้อหาเท่านั้น แต่ต้องสามารถปฏิบัติในสิ่งที่รู้ได้ด้วย
3. สมรรถภาพด้านผลผลิต (Consequence) หมายถึง ความสามารถที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่ตนสอน เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงออกมา แล้วทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จ เช่น ครูสามารถทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้น ซึ่งสมรรถภาพด้านนี้นับว่ามีความสำคัญมากที่สุด
4. สมรรถภาพด้านเจตคติ (Affective) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สมรรถภาพนี้ค่อนข้างยากที่จะกำหนดได้แน่ชัด แต่ก็จะต้องฝึกปฏิบัติและคอยติดตามผล (Monitoring)
5. สมรรถภาพด้านประสบการณ์ (Exploratory or Experience or Expressive) เป็นสมรรถภาพที่ไม่สามารถกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมได้ เพราะผู้เรียนไม่สามารถแสดงออกให้เห็นได้ชัดเจน การประเมินผลก็เป็นเพียงแต่ว่าผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่กำหนดให้หรือไม่ เช่น การพาผู้เรียนไปเยี่ยมชมหมู่บ้านชาวอพยพ อาจจะทำให้ผู้เรียนรู้ว่าผู้สอนควรจะเตรียมให้ความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชาวอพยพมาก่อน เพื่อความเข้าใจในการไปเยี่ยมชม และผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้กับตนเองเมื่อจะพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของการจัดครูศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพให้กับนักศึกษาครู ควรเป็นดังนี้ (ปทีป เมธาคุณวุฒิ 2530 : 81-82)

1. สมรรถภาพในการเป็นครู (ความรู้ทักษะและเจตคติ) ที่นักศึกษาจะต้องมีนั้น สามารถกำหนดจากบทบาทและหน้าที่ของครู และจะต้องระบุไว้อย่างชัดเจน เพื่อสามารถวัดและประเมินพฤติกรรมได้ พร้อมทงแจ้งให้นักศึกษาทราบล่วงหน้า

2. หลักเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินผลสมรรถภาพในการเป็นครูจะต้องสัมพันธ์กับสมรรถภาพที่ระบุไว้ และจะต้องระบุไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งแจ้งให้นักศึกษารับทราบล่วงหน้า

3. การวัดและประเมินสมรรถภาพในการเป็นครูหรือการปฏิบัตินั้น (Performance) เป็นสิ่งสำคัญและเป็นการเปรียบเทียบการปฏิบัติของนักศึกษาผู้นั้น ไม่ใช่การเปรียบเทียบกับนักศึกษาคนอื่น ๆ

การประเมินผลมี 5 ประการคือ (1) นักศึกษารู้อะไรบ้าง (Cognitive) (2) นักศึกษามีทัศนคติ ความสนใจ และค่านิยมอะไรบ้าง (Affective) (3) นักศึกษาปฏิบัติอย่างไร (Performance) (4) นักเรียนเรียนรู้อะไรบ้าง (Consequence)

ดังนั้นขั้นตอนการประเมินผลในโปรแกรมควรมี 5 ระดับคือ

ระดับที่ 1 นักศึกษารู้อะไร เป็นขั้นที่นักศึกษาไม่ต้องปฏิบัติเพียงแต่แสดงว่าเขาเข้าใจแนวคิดหรือหลักการ

ระดับที่ 2 เป็นขั้นที่เริ่มปฏิบัติของนักศึกษา ในขั้นนี้ นักศึกษาจะปฏิบัติการสอนในสถานการณ์จำลอง ซึ่งอาจจะเป็นการฝึกทักษะบางประการเช่นการตั้งคำถาม

ระดับที่ 3 เป็นขั้นประเมินการปฏิบัติการสอน ซึ่งอาจจะเป็นการสอนโดยใช้ Micro-teaching และสอนเนื้อหาบางส่วน

ระดับที่ 4 เป็นขั้นการประเมินการปฏิบัติการสอนของครูในสภาพการสอนจริง

ระดับที่ 5 เป็นขั้นการประเมินการปฏิบัติการสอนของครูและผลที่นักเรียนได้เรียนรู้ในช่วงเวลาที่ไม่ยาว

4. อัตราพัฒนาทางการสอนของนักศึกษาที่จะออกไปเป็นครูนั้น กำหนดจากสมรรถภาพในการเป็นครูที่แสดงออก (Observed Behaviors) ไม่ใช่จากการกำหนดเวลาตายตัว และการจัดการเรียนการสอนก็จะช่วยให้นักศึกษาได้บรรลุสมรรถภาพในการเป็นครูตามที่กำหนดไว้ทุกคน

ฉะนั้น การจัดครูศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพนี้ ควรจะให้ทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ใกล้เคียงกัน (Theory into Practice) เช่น เมื่อเรียนภาคทฤษฎีเกี่ยวกับวิชาชีพของการศึกษาแล้วควรมีภาคปฏิบัติควบคู่กันไป อาจทำเป็น 4 ระยะด้วยกัน กล่าวโดยสรุปคือ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2521 : 81-82)

ภาคปฏิบัติระยะที่ 1 (Field Experience 1) ระยะนี้นักศึกษาจะปฏิบัติหน้าที่คล้ายครูผู้ช่วย (Teacher Aids) และสังเกตศึกษาถึงปัญหาและสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน เมื่อกลับมามหาวิทยาลัยเพื่อเรียนภาคทฤษฎีก็จะนำสิ่งที่ตนได้พบหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนปัญหานั้นมาอภิปรายกับเพื่อนและอาจารย์ในชั้น

ภาคปฏิบัติระยะที่ 2 (Field Experience 2) ระยะนี้นักศึกษาจะเริ่มมีบทบาทในหน้าที่ครูมากขึ้นกว่าภาคปฏิบัติระยะที่ 1

ภาคปฏิบัติระยะที่ 3 (Field Experience 3) ระยะของการฝึกสอน (Student Teaching) ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของการฝึกหัดครู

การฝึกหัดแบบสมรรถฐานนี้จึงเป็นการ เน้นการฝึกสมรรถภาพและทักษะของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จนเป็นที่แน่ใจว่านักศึกษามีความสามารถก่อนที่จะออกไปเป็นครู นั่นคือให้นักศึกษาได้ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ทั้งนี้ การจัดครูศึกษาแบบเน้นสมรรถภาพจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ (Rosner and others 1972 : 9-11)

1. การวัดและประเมินผลสมรรถภาพที่ต้องการ . ซึ่งจะเป็นแบบอิงเกณฑ์โดยมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อน
2. วัสดุอุปกรณ์และแหล่งความรู้ ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการฝึกปฏิบัติสมรรถภาพที่ต้องการให้เกิด
3. ผลตอบแทน (Incentives) ใ้กับผู้เรียน สำหรับนักศึกษาครู ก็คือ ประกาศนียบัตรที่จะนำไปประกอบอาชีพ

จ. รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

วิกกินส์ (Wiggins 1957 : 133-134) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษานั้น ควรให้นักศึกษาได้มีการสังเกต มีส่วนร่วมในการสอน และทำการสอน ระยะเวลาที่ฝึกควรจะเป็นแบบเต็มเวลา (Full-time) และฝึกในสภาพเป็นจริงที่ชั้นเรียนเป็นลำดับขั้นอย่างต่อเนื่องจากสิ่งที่ย่างไปสู่สิ่งที่ซับซ้อนกว่า และได้เสนอปริมาณเวลาที่ใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไว้ 3 แบบตามระยะเวลาที่ใช้ในการฝึก กล่าวคือ

แบบที่ 1 ใช้ระยะเวลาในการฝึกสอน และ/หรือมีส่วนร่วมในการสอนอย่างน้อย 1 ใน 4 ของจำนวนเวลาที่นักศึกษาอยู่ในโปรแกรม ส่วนระยะเวลาที่เหลือก็จัดให้นักศึกษาได้สังเกตการสอน และทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นกิจกรรมการสอนในชั้นเรียน

แบบที่ 2 ใช้ระยะเวลาในการฝึกสอนอย่างน้อย 1 ใน 4 ของจำนวนเวลาที่ศึกษาอยู่ในโปรแกรม และอีก 1 ใน 4 จัดให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการสอน ส่วนเวลาที่เหลือนั้นจัดให้นักศึกษาได้สังเกตการสอน และทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นกิจกรรมการสอนในชั้นเรียน

แบบที่ 3 ใช้ระยะเวลาในการฝึกสอนอย่างน้อย 1 ใน 2 ของจำนวนเวลาที่นักศึกษาอยู่ในโปรแกรม โดยที่นักศึกษาจะต้องรับผิดชอบต่อชั้นเรียนที่กำหนดไว้หรือเนื้อหาวิชาที่ต้องสอนอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยครั้งละ 2 สัปดาห์ และในครั้งสุดท้ายจะจัดให้นักศึกษาได้สังเกตการสอนของครูคนอื่น ๆ มีการประชุมแสดงความคิดเห็นร่วมกันกับครูที่ได้ไปสังเกตกับอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง

ไลออนส์ และ แลงกิส (Lyons and Languis, cited by Leng 1988 : 27) ได้เสนอแนะขั้นตอนในรูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพครูที่จะนำไปสู่การฝึกประสบการณ์วิชาชีพไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ให้นักศึกษามีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถของมนุษย์ในด้านสติปัญญา จิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก โดยมุ่งศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเรื่องการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง (Self Awareness) และรู้จักวิเคราะห์โครงสร้างของการเรียน (Learning Styles)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาโครงรูปแบบการสอน (Teaching Style Patterns) รวมทั้งการสอนรูปแบบต่าง ๆ (Models of Teaching) และจัดให้นักศึกษาได้สำรวจสภาพการสอน ศึกษาคุณค่าทดลอง (Experiment) เกี่ยวกับกลวิธีการสอน (Teaching Strategies)

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาการปรับ (Adapting) รูปแบบการสอนให้เข้ากับรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งนักศึกษาครูต้องสังเกต วิเคราะห์ วินิจฉัย ความสามารถ ทางด้านสติปัญญา จิตใจ และโครงรูปการเรียนรู้ของนักเรียน และฝึกออกแบบ (Design) กลวิธีการสอนให้นักเรียนเป็นรายบุคคล

ขั้นตอนที่ 5 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Internship)

เฮนรี (Henry 1982 : 508-511) ได้เสนอแนะรูปแบบการจัด ประสบการณ์วิชาชีพครูให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีแรกจนจบปีสุดท้าย โดยเริ่มต้นจาก ประสบการณ์ที่ง่ายไม่ซับซ้อนไปสู่ประสบการณ์ที่ยากซับซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ที่จะพัฒนา ด้านทัศนคติ ความรู้ และทักษะการสอน ซึ่งมี 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 ฝึกเป็นผู้ช่วยครู (Serving as a Teacher's Aide) เพื่อเป็นจุดเริ่มแรกที่นักศึกษาจะได้สัมผัสกับนักเรียนและสภาพโรงเรียน ทั้งนี้นักศึกษาจะได้ ฝึกสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล การแก้ปัญหาวินัยในชั้นเรียน เนื้อหาที่สอนนักเรียนการออกข้อสอบและการทำการบ้าน ช่วย ครูศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวนักเรียน ช่วยแนะนำการเรียนรู้ให้นักเรียนเป็นรายบุคคล ฝึก เตรียมบทเรียนสั้น ๆ ที่จะสอนนักเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สังเกตการใช้เทคนิคการสอนของครู สาธิตการเล่นเกมหรือทักษะต่าง ๆ ให้นักเรียน ให้ความช่วยเหลือทางการเรียนกับ นักเรียนที่ขาดเรียน

ขั้นที่ 2 ฝึกเป็นครูผู้ช่วย (Serving as a Teacher Assistant) นักศึกษาจะได้ฝึกการแก้ปัญหาระเบียบวินัยในชั้นเรียนร่วมกับครูพี่เลี้ยง ให้ความสำคัญแก่นักเรียน ที่เรียนอ่อน พยายามฝึกการใช้หน้าเสียง การประสานสายตา บุคลิกท่าทางและคำพูดหน้าชั้น

ตลอดจนให้ความสนใจกับคำถามของนักเรียน รู้จักยกย่องนักเรียนที่มีความประพฤติดี มีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดโปรแกรมที่จัดให้นักเรียนหลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว มีการทำบันทึกการสอน ฝึกใช้เครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียน และวัดเจตคติของผู้เรียน ทำเอกสารประกอบการสอน แนะนำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เตรียมบทเรียนที่จะสอนนักเรียน ให้เกิดความคิดในระดับต่าง ๆ ฝึกใช้เทคนิคการสอนอย่างน้อย 2 วิธีในการสอนแต่ละครั้ง มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน เข้าร่วมไปศึกษานอกสถานที่กับนักเรียน จัดสอนนักเรียน เป็นรายบุคคล ทำการสอนร่วมกับอาจารย์พี่เลี้ยง ตลอดจนได้สังเกตการสอนของครูคนอื่น ๆ แล้วบันทึกการสังเกต

ขั้นที่ 3 การฝึกสอน (Serving in a Student-Teaching Practicum)

นักศึกษาจะต้องศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนในชั้น มีความรับผิดชอบระเบียบวินัยในชั้น สร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีความเห็นใจซึ่งกันและกัน พยายามให้นักเรียนมีอัตมโนทัศน์ที่ดี (Self-Concept) นักศึกษาจะต้องบันทึกการสอนลงหนาหลาย ๆ สัปดาห์ ใช้เทคนิคการสอนหลายวิธี มีการวางแผนและดำเนินการตามแผนที่จะพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ พิจารณาผลการเรียนของนักเรียน

ซีเซอร์ (Zeichner) ได้เสนอแนะรูปแบบการจัดโปรแกรมเอาไว้ดังนี้

(Zeichner 1989 : 17-24)

1. ต้องให้นักศึกษาได้ฝึกบทบาทและหน้าที่ของครูทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น ทำหน้าที่ปกครองชั้น พัฒนาหลักสูตร ประเมินผลการเรียนนักเรียน เป็นต้น โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องพยายามฝึกให้นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เกิดมโนทัศน์ว่าครูเท่านั้นจะต้องเป็น "ผู้ใช้และผู้พัฒนา" หลักสูตร การฝึกให้นักศึกษารูจักที่จะพัฒนาหลักสูตร เป็นต้นว่า

ก) นักศึกษาควรรู้จักพิจารณาตัวหลักสูตรที่กำหนดไว้ว่าจะสามารถนำมาใช้สอนได้มากน้อยเพียงใด เมื่อคำนึงถึงตัวนักเรียนและครู

ข) นักศึกษาต้องสามารถปรับแผนการสอนหรือวัสดุอุปกรณ์ ให้เข้ากับสภาพการเรียนการสอนในชั้น

ค) นักศึกษาต้องพยายามสร้างสรรค์กิจกรรมการสอน หรือวัสดุอุปกรณ์ใหม่ ๆ นี้จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

2. ผู้จัดโปรแกรมการฝึกสอนต้องพยายามคิดว่า การฝึกสอนไม่ใช่เป็นเพียงกิจกรรมที่มุ่งให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะทางการสอนเท่านั้น แต่ควรจัดให้โรงเรียนฝึกสอนเป็นสถานที่ ๆ นักศึกษาจะเกิดการเรียนรู้สภาวะแวดล้อมของโรงเรียน ห้องเรียน สภาพหลักสูตร และการเรียนการสอน เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียน อาจกล่าวได้ว่า ควรใช้สภาพโรงเรียนเป็นที่ฝึกการอยู่ร่วมกัน (Social Laboratories) โดย

ก) จัดให้นักศึกษาสังเกตการสอนชั้นอื่น ๆ อย่างน้อย 3 ครั้ง เป็นต้นว่า สังเกตวิธีการสอนระดับชั้นปีต่าง ๆ วิธีการให้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ การสอนให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์นำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

ข) ให้นักศึกษาทำโครงการวิจัยการเรียนการสอน (Action Research Project) วิเคราะห์หลักสูตร หรือลักษณะการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ดำเนินการภายใต้คำแนะนำของอาจารย์นิเทศก์ แล้วมีการสัมมนาผลของโครงการ

ค) จัดสัมมนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มหาวิทยาลัย โดยที่อาจารย์นิเทศก์จะต้องวางแผนการจัดสัมมนา ร่วมกับนักศึกษา เป็นการสัมมนาเกี่ยวกับผลการดำเนินโครงการและผลที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่ได้จากชั้นเรียน จึงไม่เป็นการสัมมนาเฉพาะการเรียนการสอนเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนะที่กว้าง มีเหตุและผลที่จะเข้าใจสภาวะ-แวดล้อมของโรงเรียนด้วย

ง) ให้นักศึกษาเขียนบทความหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ตนได้รับขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่ออาจารย์นิเทศก์จะได้ขอมูล และความคิดเห็นของนักศึกษาและตัวนักศึกษา ผู้เขียนบทความก็ได้มีโอกาสพิจารณา (Reflect) เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนประสบในขณะฝึก อันจะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นครู

จ) อาจารย์นิเทศก์ควรให้ขอความคิดเห็นที่ได้จากการสังเกตการสอนของนักศึกษา เพื่อที่นักศึกษาจะนำไปปรับปรุงการสอนใหม่มีประสิทธิภาพ

บทปี เมธาคุณวุฒิ (2530 : 101-105) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่ควรจัด ตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 สรุปได้ดังนี้

ปีที่ 1 เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาถึงวิชาชีพทางการศึกษา และมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางการเรียนการสอน ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกเรียนวิชาชีพครูต่อไป

ในตอนนี้ผู้เรียนควรจะได้ (1) สังเกตสภาพโรงเรียน เช่น อาคาร สถานที่ หนังสือแบบเรียน อุปกรณ์ต่าง ๆ บุคลากรในโรงเรียน พฤติกรรมของนักเรียน และปรัชญาของโรงเรียน (2) เริ่มคุ้นเคยกับแนวคิดต่าง ๆ ทางการศึกษา เช่น ศูนย์การเรียน การทดสอบ แบบอิงเกณฑ์การสอบ การจัดชั้นเรียนแบบต่าง ๆ เป็นต้น (3) ศึกษารายละเอียดบางส่วนในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน สภาพการณ์ภายในโรงเรียนและภายในชั้นเรียน ระดับความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของนักเรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน

บทบาทของอาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียนในชั้นตอนนี้ จะต้องอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาในการสังเกต และแปลสภาพการณ์ต่าง ๆ นักศึกษาจะต้องกรอกแบบฟอร์มการสังเกต

ปีที่ 2 เพื่อให้นักศึกษามีประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยในชั้นปีที่ 2 เช่น วิชาพื้นฐานการศึกษาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอนบางวิชา เช่น การสอนภาษา การสอนคณิตศาสตร์

ในชั้นตอนนี้ผู้เรียนควรจะได้ (1) มีความรู้เกี่ยวกับการใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับการสอนภาษาหรือคณิตศาสตร์ และสามารถทำบันทึกการสอนได้ ตลอดจนทำแบบประเมินผล การเรียน (2) มีโอกาสทดลองสอนนักเรียนตัวต่อตัว หรือทดลองสอนในกลุ่มย่อยตามบันทึกการสอนที่ทำในวิชาที่เรียนในมหาวิทยาลัย (3) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ การหาแหล่งของวัสดุต่าง ๆ และสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม (4) มีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา ที่จะนำมาใช้จัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน

บทบาทของอาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียน จะต้องอำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือแนะนำ และจัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสสอนนักเรียนตัวต่อตัวหรือกลุ่มย่อย รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการสอน การใช้วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนได้มีโอกาสพบบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน

ในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนี้ อาจารย์ที่สอนวิธีสอนในมหาวิทยาลัย ควรจะได้อสังเกตรสอน และได้ชี้แจงนักศึกษาหลังจากสังเกตการสอนแล้ว

อาจารย์พี่เลี้ยงจะเป็นผู้ประเมินผลการสอนและการทำงานของนักศึกษา

ปีที่ 3 เพื่อให้ศึกษามีโอกาสในการสอนมากขึ้น โดยนำวิธีสอนที่เรียนมาแล้วมาใช้วิธีสอนที่เรียนมาในชั้นปีที่ 3 เช่น การสอนเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต การสอนเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ในชั้นตอนนี้ผู้เรียนควรจะได้ (1) ทำบันทึกการสอนเพื่อสอนทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยสามารถประเมินผลได้ (2) เขารวมกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนตามความเหมาะสม (3) มีโอกาสประเมินผลการสอนของเพื่อนนักศึกษาคอยกันเป็นระยะ ๆ ไป

บทบาทของอาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียน ควรสังเกตการสอนของนักศึกษา ซึ่งจะทำบันทึกการสอนเพื่อสอนประมาณ 20-30 นาที พร้อมทั้งประเมินผลการสอน ซึ่งจะจดทำอย่างน้อย 3 ครั้ง และควรจะได้พูดคุยกับนักศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสอน การประเมินผลการสอน ก่อนที่จะส่งผลการประเมินไปยังมหาวิทยาลัย

ปีที่ 4 เพื่อให้ศึกษามีโอกาสนำสิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมดมาใช้ในการสอนประจำวันที่ต่อเนื่องกันไป ในฐานะที่เป็นครูคนหนึ่งในโรงเรียนนั้น ในชั้นตอนนี้ผู้เรียนควรจะได้ (1) สอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ โดยมีประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาจากชั้นปีที่ 1-3 เข้มข้นขึ้น (2) มีส่วนร่วมในงานประจำของโรงเรียน เช่น กิจกรรม การปกครอง การแนะแนว งานธุรการทั่วไป และงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (4) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของโรงเรียน การรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

ในปีที่ 4 ของประสบการณ์วิชาชีพนี้ อาจารย์นิเทศจากมหาวิทยาลัยจะสังเกตการสอนของนักศึกษาอย่างใกล้ชิด และจะเป็นผู้เชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างมหาวิทยาลัย อาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียนและนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียนจะประเมินผลการสอนของนักศึกษาคอย

จากการประชุมสัมมนาคณะศึกษาศาสตร์ / ครุศาสตร์ เรื่อง "แนวทางในการปรับปรุงการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาวิชาชีพ" ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ก็ได้เสนอรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู โดยจัดเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร

ตั้งแต่ปีแรกเข้ามาศึกษาฝึกหัดครูจนกระทั่งถึงปีสุดท้ายของการศึกษาตามหลักสูตร ในการฝึกปฏิบัติ ควรเริ่มจากน้อยไปหามาก จากง่ายไปหายาก และจากรูปธรรมไปหานามธรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ชั้นปีที่ 1 - ใช้เวลาฝึก 3 ชั่วโมง/สัปดาห์/ภาคเรียน

- กิจกรรมที่ต้องฝึกปฏิบัติ คือ สังเกตธรรมชาติและการเรียนรู้ของเด็ก สังเกตการจัดโรงเรียน สังเกตพฤติกรรมการทำงานของครูในโรงเรียน

ชั้นปีที่ 2 - เวลาที่ใช้ฝึก 3 ชั่วโมง/สัปดาห์/จำนวน 2 ภาคเรียน

- กิจกรรมที่ต้องฝึกปฏิบัติ คือ สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพฤติกรรมการสอน ฝึกทำและฝึกใช้สื่อการเรียนชนิดต่าง ๆ ฝึกตรวจแบบฝึกหัดและฝึกแก้ไขเด็กเป็นรายบุคคล ฝึกสร้างแบบวัดผลและฝึกประเมินผลการสอน ฝึกกิจกรรม ฝึกปกครองนักเรียน ฝึกให้บริการนักเรียนในงานกิจการนักเรียน

ชั้นปีที่ 3 - เวลาที่ใช้ฝึก 8-9 ชั่วโมง/สัปดาห์/จำนวน 2 ภาคเรียน

- กิจกรรมที่ต้องฝึกปฏิบัติ คือ ฝึกเตรียมบทเรียน และทดลองสอนบทเรียนสั้น ๆ ในสาขาต่าง ๆ ช่วยงานแนะแนวในโรงเรียน ฝึกปฏิบัติงานพัฒนาในโรงเรียนและชุมชนในงานพัฒนาสังคม

ชั้นปีที่ 4 - เวลาที่ใช้ฝึก ฝึกอย่างน้อย 10 สัปดาห์

- กิจกรรมที่ต้องฝึกปฏิบัติ คือ (1) สร้างความคุ้นเคยกับสถานที่ปฏิบัติงานจริงให้แก่นักศึกษา โดยส่งนักศึกษาไปประจำที่สถานที่ปฏิบัติงานจริงก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อทำความรู้จักและรวมประชุมกับผู้บริหาร อาจารย์พี่เลี้ยง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง จัดเตรียมเนื้อหา และอุปกรณ์ที่จะใช้ในการปฏิบัติจริง (2) ฝึกและลงมือสอนวิชาต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย โดยมีอาจารย์พี่เลี้ยง หรืออาจารย์นิเทศควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด แต่ยังไม่มีการประเมินผล (3) เริ่มฝึกสอนจริง โดยมีอาจารย์พี่เลี้ยงหรืออาจารย์นิเทศควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด แต่ยังไม่มีการประเมิน (4) หลังจากเริ่มฝึกสอนจริงประมาณ 2 สัปดาห์ อาจารย์พี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศจึงเริ่มประเมินผลโดยการให้คะแนนพัฒนาการ (5) จัดกิจกรรมปกครองและให้บริการแก่นักเรียน และทำการแนะนำในโรงเรียน (6) ทำงานธุรการทั่วไป

และวิธีการเกี่ยวกับการสอน การพัฒนาโรงเรียนและชุมชน (7) สัมมนาเกี่ยวกับ
 ประสิทธิภาพในวิชาชีพครู

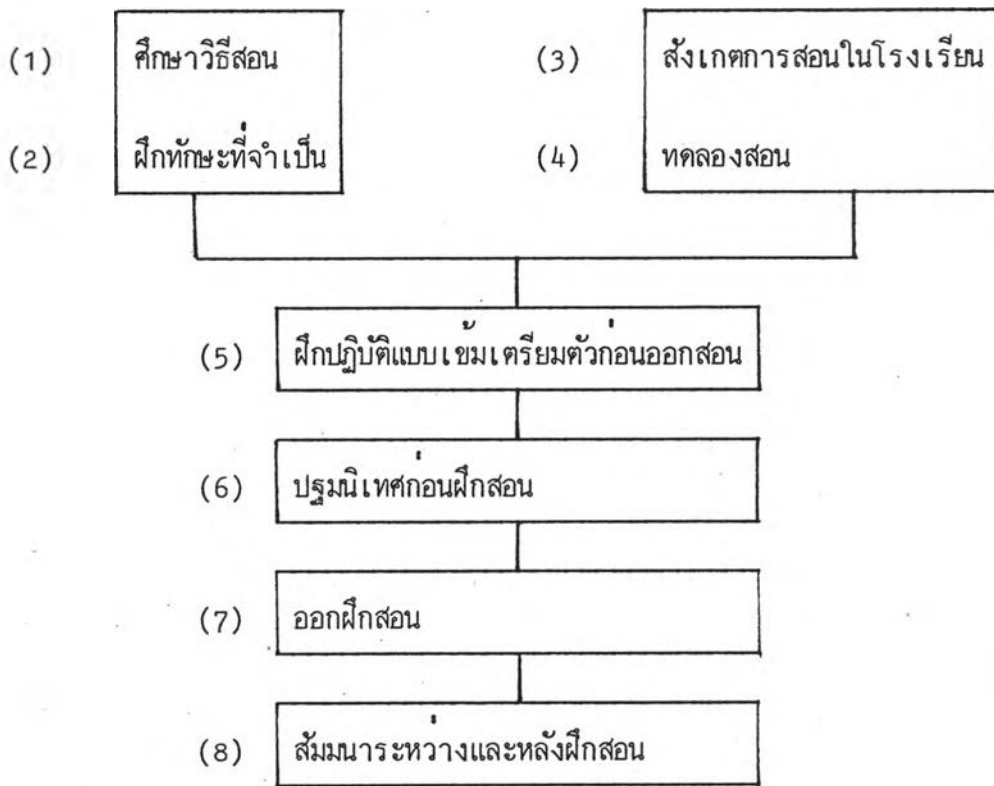
สถานที่ใช้ฝึก

- ชั้นปีที่ 1-3 ใดแก่ โรงเรียนสาธิต โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียง
 กับสถานฝึกหัดครูทั้งประถมและมัธยม

- ชั้นปีที่ 4 ใดแก่ โรงเรียนที่สถาบันฝึกหัดครูดัดต่อให้เป็น

โรงเรียนสอนชุมชนของโรงเรียนฝึกสอน

ทั้งนี้ ขั้นตอนรูปแบบการจัด ประสิทธิภาพวิชาชีพครูดังกล่าว สามารถเสนอ
 ได้ในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5 แสดงขั้นตอนรูปแบบการจัด ประสิทธิภาพวิชาชีพครู

ฉ. การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

อัจฉรา ประไพตระกูล (2519 : 18) ได้เน้นถึงความจำเป็นและความสำคัญของการนิเทศการฝึกสอนไว้ว่า

1. การนิเทศจะช่วยให้นักศึกษามองเห็นช่องทางที่จะนำเอาเนื้อหาวิชาและทฤษฎีทางการศึกษาไปทดลองปฏิบัติใช้ในสภาพการเรียนที่แท้จริง
2. ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศในฐานะผู้มีประสบการณ์มาก่อน ช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจตนเองว่า มีความรู้ความสามารถแม่นยำเพียงไร
3. การนิเทศจะทำให้นักศึกษาเกิดความสนใจ มีความมั่นใจในการสอน
4. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในระหว่างภาคปฏิบัติ
5. อาจารย์นิเทศจะให้มีโอกาสร่วมแก้ปัญหาการฝึกสอน ซึ่งจะยุ่งยากซับซ้อนกว่า ที่นักศึกษาเคยประสบในสถานการณ์สมมติ

สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการนิเทศการฝึกสอนนั้น เจริญผล สุวรรณโชติ

(2524 : 87) เสนอแนะไว้ดังนี้

1. ต้องแจกแจงความมุ่งหมายของการศึกษาในแต่ละระดับชั้น ที่ผู้ฝึกสอนสอนอยู่เพื่อใหครุในโรงเรียนได้รับทราบ
2. ต้องรู้ความมุ่งหมาย ปรัชญาของการฝึกสอน
3. ต้องมีความเข้าใจและรับรู้ถึงความแตกต่าง และความต้องการของนักศึกษาฝึกสอนที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียน
4. จะต้องรู้ถึงจิตวิทยาการเรียนรู
5. ต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงวิธีการสอน ที่จะให้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนการสอน
6. ต้องรู้ถึงวิธีการใช้เทคนิคอุปกรณ์
7. ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม

สมจิต สวณไพบูลย์ (2530 : 54-55) ให้อธิบายแนะที่อาจารย์นิเทศก์
พึงปฏิบัติในการนิเทศการฝึกสอน กล่าวคือ

1. แยกแยะสังเกตและมองเห็นลักษณะเด่น ลักษณะค้อยของนิสิตฝึกสอน
ทั้งในด้านระดับความสามารถทางการคิด ปฏิบัติการ และด้านความสนใจต่อการฝึกสอน
2. เป็นกันเองกับนิสิตฝึกสอน
3. ยืดหยุ่น ไม่เข้มงวดกวดขันจนเกินไป เพื่อนิสิตฝึกสอนจะได้มีเสรีภาพ
ทางความคิดในการจัดการฝึกสอน
4. ยกย่องเพื่อให้เห็นถึงความชื่นชมในผลงานที่ดีของนิสิตฝึกสอนการยกย่อง
นี้ควรกระทำต่อหน้าผู้อื่นบ้างตามโอกาส
5. ยอมรับในความคิดเห็นของนิสิตฝึกสอนด้วยความเต็มใจ
6. กำหนดแผนงาน เพื่อการดำเนินงานนิเทศอย่างมีระบบและต่อเนื่อง
7. แนะนำแทนการออกคำสั่งไม่วางตัวเป็นผู้มีอำนาจแต่มีการตัดสินใจที่ฉับไว
และรอบคอบ
8. สนใจในความเป็นอยู่ของนิสิตฝึกสอน
9. สนับสนุนในขอเด่น และให้คำแนะนำในส่วนที่เป็นจุดอ่อนของนิสิตฝึกสอน

แวกซ์แมน และ วอลเบิร์ก (Waxman and Walberg 1986 : 165-180)
ได้พบว่าปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา คือ คุณภาพของ
การนิเทศและการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่นักศึกษา เช่นเดียวกับที่ฟรีเบิร์ก และ
แวกซ์แมน กล่าวว่า ปริมาณและคุณภาพของการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นเรื่องสำคัญของกระบวนการ
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาครู ซึ่งข้อมูลที่ไต่จากการนิเทศจะต้องมีความตรงและความ
แม่นยำ (Valid and Accurate) ที่จะนำมาปรับปรุงและพัฒนาวิชาชีพที่ฝึกปฏิบัติ

(Freiberg and Waxman 1988 : 9) แต่สภาพการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพใน
ปัจจุบัน ยังเป็นปัญหาอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาในการนิเทศ บ่งชี้ถึงประเด็น
ที่สอดคล้องกันว่า อาจารย์นิเทศก์มีเวลาค่อนข้างน้อยที่ให้การนิเทศและขาดความสม่ำเสมอใน
การนิเทศ (กรมการฝึกหัดครู 2527 : 172-182) ส่วนอาจารย์พี่เลี้ยง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาท

โดยตรงต่อการให้การนิเทศแก่นักศึกษา ก็มักไม่ให้อาจารย์นิเทศแก่นักศึกษา หรือถ้าให้ก็มักให้ในทางบวกเสมอ (Zimpher and others 1980 : 11-15)

ด้วยเหตุนี้วิธีการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษาฝึกสอน จากการสังเกตการสอน โดยกลุ่มเพื่อน (Peer Group) จึงเป็นที่สนใจ ทั้งนี้เพราะ (1) การสังเกตโดยกลุ่มเพื่อน สามารถบันทึกและวิเคราะห์พฤติกรรมของครูและนักเรียนได้ในขณะเดียวกัน ผู้สังเกตสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เหล่านี้ และนำไปเป็นข้อคิดให้แกตนเองเมื่อเป็นผู้ปฏิบัติการสอน (2) การสังเกตการสอนซึ่งกันและกัน เช่นนี้ทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับการเรียนการสอนในขณะที่ทำการสังเกต (3) การสังเกตการสอนในกลุ่มเพื่อน ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน บรรยากาศเป็นกันเองไม่เครียด เพราะผู้สอนเชื่อว่าเพื่อนจะสังเกตเพื่อให้อาจารย์แนะนำเกี่ยวกับการสอน ไม่ใช่เป็นการประเมินว่าตนสอนดีหรือเลว (Sparks 1983 : 1427-A) และผลการวิจัยเกี่ยวกับการสังเกตการสอน หรือการนิเทศ โดยกลุ่มเพื่อนนี้ ส่วนใหญ่ก็ให้ผลสรุปเป็นที่น่าพอใจ สามารถพัฒนาทักษะการสอนได้ สามารถใช้เป็นวิธีการนิเทศร่วมกับวิธีการนิเทศโดยอาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยง เพื่อจะได้เสริมกันและกัน (Glassberg 1978 : 6068-A; Dran 1983 : 111-A และ ณรงค์ พุทธิชีวิน 2529 : 81)

นอกจากนี้การให้การนิเทศนั้น เอิร์ดแมน (Erdman 1983 : 30-31) สนับสนุนให้ผู้นิเทศได้มีการประชุมปรึกษากันหลังจากที่ได้สังเกตการสอน (Post-observation) และการจัดสัมมนาการฝึกสอน เพราะจะทำให้ให้นักศึกษาได้คิดพิจารณาไตร่ตรอง (Reflective) เกี่ยวกับการสอนของตน ได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ จากการสอนที่จะนำความรู้ที่มีอยู่ไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ควรให้นักศึกษาได้เขียนบทความ (Journal) เกี่ยวกับแง่มุมต่าง ๆ ของการฝึกสอน เพื่อให้โอกาสให้นักศึกษาได้คิดพิจารณาไตร่ตรองการสอนของตน ความประทับใจจากการสอนครั้งแรก และเมื่อผู้นิเทศได้อ่านบทความเหล่านั้นจะรู้เรื่องราวของนักศึกษามากขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่เขียนจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักศึกษาพบจากการฝึกสอน

สำหรับการประชุมปรึกษาซึ่งเป็นการประชุมในขณะที่นิสิตฝึกสอน และฝึกงาน ปฏิบัติในระหว่างการศึกษาประสบการณ์วิชาชีพ อาจจะเป็นการประชุมระหว่างอาจารย์นิเทศก์ และนิสิต หรือเป็นการประชุมรวมกันระหว่างอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน และนิสิต การประชุมปรึกษาจะเป็นทางหนึ่งซึ่งช่วยให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ

ฝึกสอน รูปทาบหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และช่วยให้แต่ละฝ่ายมีการเตรียมตัวช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานดำเนินตรงตามความประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการจัดใหม่การประชุมปรึกษาพอจะสรุปได้ดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523 : 10-11)

1. เพื่อทราบและติดตามพัฒนาการ การฝึกสอนและฝึกงานของนิสิต ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม พร้อมกับแสวงหาแนวทางที่จะช่วยเสริมให้นิสิตมีความเจริญของงานทางคานวิชาชีพได้อย่างรวดเร็ว
2. เพื่อเรียนรู้ปัญหาวิธีและ/หรือแนวทางแก้ปัญหา เกี่ยวกับการฝึกสอนการฝึกงาน และการปฏิบัติงานร่วมกัน
3. เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตได้วิเคราะห์ผลการฝึกสอน และการฝึกงานอย่างมีหลักวิชาด้วยตนเอง พร้อมกับได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติงานของตนว่า ดีหรือบกพร่องในเรื่องใดมากน้อยเพียงใด
4. เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและ/หรือประเมินผลโครงการฝึกสอน และฝึกงานร่วมกัน เพื่อแสวงหาวิธีและแนวทางปฏิบัติที่ดีกว่าที่จะช่วยให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อนิสิตฝึกสอนฝึกงานอย่างแท้จริง

การประชุมปรึกษาจะได้รับผลเต็มที่ต่อเมื่ออาจารย์นิเทศก์ อาจารย์นิเทศก์ ฝ่ายโรงเรียนและนิสิตมีความเข้าใจ และยอมรับวัตถุประสงค์ของการประชุมปรึกษาตามที่ระบุไว้ พร้อมกับร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง ที่จะทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ผลตามที่มุ่งหวัง การประชุมปรึกษาอาจจะกำหนดเป็นระยะ ๆ ตลอดช่วงเวลาของการฝึกสอนฝึกงานของนิสิต และไม่ว่าจะเป็นจะต้องจัดให้เป็นทางการนัก ทั้งนี้เพื่อให้การประชุมร่วมกันมีบรรยากาศเป็นกันเอง มีความอบอุ่นที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยให้นิสิตเกิดความมั่นใจไว้วางใจ ที่จะแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และมีกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดที่จะสามารถทำได้

ซ. การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เนื่องจากการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะสะท้อนถึงสมรรถภาพของนักศึกษาครู ขณะเริ่มปฏิบัติวิชาชีพ ประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับจากการฝึกสอนช่วยให้นักศึกษาเกิดทักษะ ทักษะคติ และความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการปรับปรุงสิ่งเหล่านั้นที่นำไปสู่ความเป็น

วิชาชีพ อาจารย์นิเทศจากมหาวิทยาลัยทำการประเมินผลการฝึกสอนในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบ
 ต่อการผลิตผู้ที่มีคุณภาพตามที่หลักสูตรต้องการ อาจารย์พี่เลี้ยงในโรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญ
 ต่อการให้ประสบการณ์วิชาชีพครูแก่นักศึกษาโดยตรง ดังนั้นทั้งอาจารย์นิเทศและอาจารย์
 พี่เลี้ยงต้องร่วมกันรับผิดชอบในการประเมินผลการฝึกสอนของนักศึกษา (Southwest State
 University 1989 : 57; สมจิต สวณไพบูลย์ 2530 : 127)

มิชเชลลิส และคณะ (Michaelis and others 1969 : 11-15)

กล่าวถึง หลักการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ว่า

1. การประเมินผลการฝึกสอนควรจะได้ประเมินทุกแง่มุม รวมทั้งประเมิน
 การพัฒนาของนักศึกษา
2. การพิจารณาผลการประเมินต้องชัดเจนสอดคล้องกับจุดหมายของการ
 ประเมิน
3. การประเมินจะต้องประสานความร่วมมือกับบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับ
 การฝึกสอนของนักศึกษา เป็นต้นว่า นักเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง ผู้ปกครอง และอาจารย์นิเทศ
4. การประเมินผลจะต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบโปรแกรม
5. การประเมินผลจะต้องประเมินทั้งกระบวนการสอน (Student Teaching
 Process) ไม่แยกประเมินเป็นส่วนและขาดความต่อเนื่อง เป็นต้นว่า ไม่ประเมินผลการ
 สอนแยกจากการจัดกิจกรรมการสอน
6. การประเมินผล ควรได้พิจารณาความสามารถของนักศึกษาต่อการจัด
 กิจกรรมการเรียนการสอนหลายรูปแบบ เช่น มีการวางแผนร่วมกันกับนักเรียน มีการจัด
 อภิปราย การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน การวินิจฉัยนักเรียน
 การสอนซ่อมเสริม เป็นต้น
7. ให้นักศึกษาได้มีโอกาสประเมินผลการสอนของตน (Self-evaluation)
 เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
8. การประเมินผลฝึกสอนควรเพื่อส่งเสริมและพัฒนา สมรรถภาพการฝึกสอน
 ให้นักศึกษา

9. ควรใช้เครื่องมือการประเมินผลหลายรูปแบบ และเป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง สามารถวัดได้ ตรวจสอบจุดมุ่งหมาย (Objectivity) และไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

10. ควรเลือกใช้เครื่องมือการประเมินผลที่เหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการประเมิน เช่น ต้องการประเมินการปรับตัวของนักศึกษาในสังคม เครื่องมือที่ใช้ เช่น แบบวัดบุคลิกภาพ แบบสำรวจการปรับตัว การศึกษากรณี เป็นต้น ถ้าต้องการวัดกระบวนการสอน เครื่องมือที่ควรใช้คือ การสังเกต แบบมาตราส่วนประมาณค่า การสำรวจรายการ การประชุม (Conferences) เป็นต้น

11. ควรมีการบันทึกพัสตาร (Comprehensive Records) เกี่ยวกับตัวนักศึกษา เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในระดับมัธยม ความสนใจทัศนคติ สุขภาพ ประสบการณ์ทำงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา การปรับตัวผลสัมฤทธิ์ทางวิชาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้พิจารณาประกอบในการประเมินผลนักศึกษา ทำให้ผลการประเมินถูกต้องขึ้น

มหาวิทยาลัยเซาท์เวส สเตท รัฐเมนิโซตา (Southwest State University 1989 : 57-58) ได้กำหนดขอบข่ายที่จะประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอน ไว้ดังต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพในการรักษาระเบียบวินัยในชั้นเรียน
2. การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน (Class-room Management) เกี่ยวกับการใช้เวลาการให้คำแนะนำ การจัดสภาพแวดล้อมในห้อง การมอบหน้าที่ให้นักเรียน เป็นต้น
3. ทักษะการวางแผนการสอน เป็นต้นว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการสอน การใช้วัสดุอุปกรณ์ การประเมินผล และการกำหนดเวลาที่ใช้สอน
4. เทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่นำมาใช้ เช่น การจูงใจนักเรียน ทักษะการเสนอเนื้อหา ระดับการใช้คำถาม การสอนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม การสอนปฏิบัติการ (Laboratory Operation) การทบทวน การนำเทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน ศูนย์การเรียน การตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน เป็นต้น

5. ทักษะการประเมินผล คือ รู้จักใช้การสังเกต การตัดสิน การกำกั้งงาน การวินิจฉัย การทดสอบ การไต่ถามงาน การสำรวจ การตรวจสอบรายการ การกำหนดงานให้ทำ การขอมเสริม การเเิ่งงานเพิ่ม (Enrichment) การเเิ่งข้อมูลย้อนกลับ เป็นต้น
6. ความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงาน
7. ความสามารถที่จะเป็นตัวของตัวเอง
8. ความสัมพันธ์กับนักเรียน เช่น การเเิ่งเกียรติซึ่งกันและกัน ความเห็นใจ การรับรู้ (Perceptivity) เป็นต้น
9. ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ยอมรับฟังข้อเสนอแนะ เป็นต้น
10. ความสามารถในการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน

การประเมินผลการฝึกสอนควรมีปฏิบัติดังนี้ (Montana State University 1989)

1. มีการประชุมปรึกษา (Conference) ตลอดเวลาที่นักศึกษาทำการฝึกสอน และเเิ่งข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษาแบบเป็นกันเอง (Informal) โดยเฉพาะระยะแรก ๆ ของการฝึก แต่ควรมีการประชุมปรึกษา และเเิ่งข้อมูลย้อนกลับอย่างเป็นทางการ (Formal) อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
2. ควรสังเกตการสอนของนักศึกษา ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยควรสังเกตอย่างเป็นทางการอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในประเด็นต่อไปนี้
 - 1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ได้แก่ การแสดงความสนใจต่อนักเรียน (Hold the Attention of Students) วิธีการแก้ปัญหาวินัยในชั้นเรียน การช่วยให้นักเรียนสามารถตอบคำถามของครู สิ่งที่ทำให้นักศึกษาเสียสมาธิในการสอน
 - 2) การพัฒนาบทเรียน (Developing the Lesson) โดยคำนึงถึงความสนใจประสบการณ์ของผู้เรียน วิธีการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การดำเนินบทเรียน การติดตามงานที่มอบให้นักเรียนทำ

3) พฤติกรรมการสอน ได้แก่ คุณภาพการสอน เทคนิคการสอนอัน
หลักการสอน การวางแผนการสอน การแสดงความคิดเห็น เทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้สอน คำ
พูดที่ครูใช้ ความสนใจของนักเรียน ทักษะและนิสัยการเรียนของนักเรียน

3. ควรพัฒนาให้นักศึกษาได้มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence)
เมื่อมีการประชุมปรึกษาทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

1) การใช้ความรู้ทางวิชาชีพ (Application of Professional
Knowledge) ได้แก่ การทำแผนการสอน การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การใช้
กลวิธีการสอน วิธีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ เช่น โดยการค้นพบ (Discovery) โดย
การสืบสวน (Inquiry) เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ทาง
สังคมร่วมกัน การใช้แหล่งทรัพยากรในโรงเรียนและชุมชน การวัดผลและประเมินผลนักเรียน
การบันทึกผลการเรียนของนักเรียน การออกกฎเกณฑ์ที่ใช้ในห้องเรียน การทำตนให้เป็น
ประโยชน์ต่อชุมชน

2) พฤติกรรมการสอน (Teaching Behavior) ได้แก่ การจัด
สภาพแวดล้อมห้องเรียนให้เหมาะสม การสร้างบรรยากาศในการเรียนให้น่าสนใจ ใช้หลัก
การสอน มีการวินิจฉัยนักเรียน สอนได้ตามแผนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้กลวิธีสอน
ต่าง ๆ ใช้วิธีการสอนและเทคนิคต่าง ๆ สามารถสอนนักเรียนเป็นกลุ่ม รายบุคคล และ
ที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ จัดให้มีการอภิปราย สามารถใช้คำถามระดับสูงกว่าความจำ
การใช้การเสริมแรง การมอบหมายงานการแก้ปัญหาวิสัยทัศน์ในชั้นเรียน ใช้การประเมินผล
หลาย ๆ วิธี ความสามารถในการใช้นำเสียงทาทองประกอบการสอน แสดงความจริงใจกับ
นักเรียน

3) การจัดการ (Management) ได้แก่ การรู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์
ต่าง ๆ การเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบการใช้และเก็บรักษาวัสดุ-
อุปกรณ์ สามารถบริหารเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนแต่ละวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) ได้แก่ เสียสละ
เวลาและทุ่มเทกับการสอน ปฏิบัติหน้าที่การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าสอนตรงเวลา
ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและเป็นตัวของตัวเอง มีอารมณ์มั่นคง ในการสอนหลีกเลี่ยง
การยกตัวอย่างที่เป็นสภาพปัญหาของนักเรียนคนใดคนหนึ่ง สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับอาจารย์

พี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และบุคคลอื่นในโรงเรียน แสดงความเชื่อมั่นในขณะทำการสอน มีความสงสารและเห็นใจนักเรียน เป็นผู้ที่ยอมรับคำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เขารวมกิจกรรมของสมาคมวิชาชีพตามความเหมาะสม สอนนักเรียนในขอบเขตที่หลักสูตรระบุไว้ แสดงความเชื่อมั่นและเกียรติภูมิในวิชาชีพ ใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนที่ถูกต้องเหมาะสม

สมจิต สวธน์ไพบูลย์ (2530 : 127-131) ได้กล่าวถึงหลักการใหญ่ ๆ ที่ควรนำมาปฏิบัติในการประเมินผลการฝึกสอนของนิสิต สรุปได้ดังนี้

1. ประเมินผลให้สอดคล้องตามจุดประสงค์ของการฝึกสอน ทั้ง 3 ด้านคือ ความสามารถในการสอน ความรับผิดชอบในอาชีพครู และบุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์ ความประพฤติ ทั้งนี้ควรได้สังเกตพิจารณาการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ในหลาย ๆ สถานการณ์
2. ประเมินผลการฝึกสอนเป็นระยะเพื่อพัฒนาการสอน
3. ผู้นิเทศหรือผู้ประเมินผลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลการฝึกสอน

ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการฝึกสอนโดยทั่วไปจะมีดังนี้คือ โครงการสอนและบันทึกการสอน บันทึกประจำวัน การปฏิบัติตนตามระเบียบการมาปฏิบัติงาน และการลา การสังเกตการสอน การประชุมและการร่วมสัมมนา ข้อสังเกตและข้อความที่อาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยงบันทึกในใบประเมินผล บันทึกรายงานและกิจกรรมอื่น ๆ ที่อาจารย์นิเทศก์กำหนดให้ทำ การศึกษาเด็กเฉพาะราย รายงานผลการฝึกสอน

ข. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

การจัดประสบการณ์วิชาชีพจะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ จะต้องประกอบด้วยองค์การที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านบุคลากร ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย ที่สำคัญคือ หัวหน้าฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Director of Student Teaching) อาจารย์นิเทศก์ (Supervisor) อาจารย์พี่เลี้ยง (Classroom Cooperating Teacher) และผู้บริหารโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (School Administrator) (Montana State University 1989 : 1-3; Southwest State University 1989 : 43-46

และ เจริญผล สุวรรณโชติ 2524 : 122-163) โดยบุคลากรดังกล่าวจะต้องมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ต่อการจัดประสบการณ์วิชาชีพพร้อมกัน กล่าวคือ

หัวหน้าฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Director of Student Teaching)

มีบทบาทต่อการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูดังนี้ (Montana State University 1989 : 1)

1. เป็นผู้จัดส่งและปฐมนิเทศนักศึกษาออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพตาม โรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้เลือกเป็นโรงเรียนสำหรับฝึกประสบการณ์
2. เป็นผู้ประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ที่จะแจ้งให้ทางโรงเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกประสบการณ์ บทบาทและหน้าที่ของ ทางโรงเรียนต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
3. เป็นผู้ประกาศให้นักศึกษาทราบเกี่ยวกับระยะเวลาในการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ งานที่จะต้องฝึกปฏิบัติ
4. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนให้กับนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยงและ อาจารย์นิเทศ
5. ประสานงานระหว่างอาจารย์นิเทศกับภาควิชาต่าง ๆ ที่ส่งนักศึกษาไป ฝึกประสบการณ์
6. จัดงบประมาณค่าดำเนินการให้กับอาจารย์พี่เลี้ยง
7. บันทึกระดับคะแนน (Grade) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา

อาจารย์นิเทศ (Supervisor)

อาจารย์นิเทศเป็นผู้มีบทบาทสำคัญหลายประการ กล่าวคือ เป็นผู้ประสาน งานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระหว่างโรงเรียนกับสถาบันฝึกหัดครู ที่จะทำให้นักศึกษาได้ รับประโยชน์สูงสุดจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นผู้วิเคราะห์สภาพการณ์ต่าง ๆ ระหว่าง มีการปฏิบัติงานในโรงเรียนให้นักศึกษา เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนขอคิดเห็นในการ ฝึกปฏิบัติงานและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษาที่จะนำมาเป็นข้อมูลปรับปรุง การฝึกประสบการณ์ วิชาชีพให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ เป็นผู้ให้ทางโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้ความสำคัญ ว่าเป็นบุคลากรร่วมคณะทำงานหนึ่งของโรงเรียน ซึ่งไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ สถาบันฝึกหัดครูเท่านั้น (Henry 1982 : 512-513)

1. บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์

เฮนส์ (Hains 1966 : 37-52) ได้จำแนกบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ไว้ดังนี้

- ก) ในฐานะให้การนิเทศทางวิชาการ โดยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรวิธีสอนกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาทางการสอนและชี้แนะให้นักศึกษาเข้าใจบทบาทและหน้าที่การสอนของตน
- ข) ในฐานะผู้ร่วมงานและผู้ประสานงาน โดยทำงานประสานกับบุคคลหลายฝ่าย หลายระดับ กล่าวคือ ทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กับอาจารย์ใหญ่ อาจารย์พี่เลี้ยง ในโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนทางสถาบันฝึกหัดครูก็ทำหน้าที่ประสานงานกับหัวหน้าฝ่ายประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์ในสถาบัน และที่สำคัญคือประสานงานกับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- ค) ในฐานะประชาสัมพันธ์ คือหน้าที่เป็นผู้ติดต่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์และเข้าใจต่อกันระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพ โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และการดำเนินงานจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
- สภามหาวิทยาลัยเซาท์เวส สเตท รัฐมิเนโซตา ก็ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ไว้เช่นเดียวกับที่กล่าวมา แต่ได้กำหนดเวลาให้อาจารย์นิเทศก์ไปนิเทศนักศึกษาและพบอาจารย์พี่เลี้ยงสัปดาห์เว้นสัปดาห์ นอกจากนี้กำหนดให้จัดสัมมนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพทุกโรงเรียนพร้อมกัน เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือในการปฏิบัติต่าง ๆ แก่นักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เพื่อนนักศึกษาที่ฝึกในโรงเรียนอื่น ๆ (Southwest State University 1989 : 46)

2. คุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์

อาจารย์นิเทศก์ควรมีบุคลิกภาพ และสมรรถภาพความรู้อย่างที่อาจารย์ในสถาบันนั้นควรจะต้องมี และยิ่งไปกว่านั้น อาจารย์นิเทศก์ที่เหมาะสมควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (เจริญผล สุวรรณโชติ 2524 : 139-140)

- ก) เคยเป็นครูประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษามาไม่น้อยกว่า 2 ปี

- ข) เข้าใจในบทบาทของอาจารย์คนอื่น ๆ ในเรื่องโครงการที่ให้การศึกษสำหรับครู
- ค) เข้าใจถึงโครงการต่าง ๆ ตัวเจ้าหน้าที่และปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- ง) จะต้องเป็นผู้ที่ศึกษาในเรื่องของการสอนและการเรียนและสามารถที่จะวิเคราะห์ตรวจสอบ และเข้าใจถึงการสอนในแง่ที่เหมาะสมกับการเรียน
- จ) จะต้องรับหน้าที่อย่างเต็มที่ ในโอกาสที่จะได้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก์
- ฉ) จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและนำเอาความคิดใหม่ ๆ มาปฏิบัติ
- ช) มีความเข้าใจอันดีในเรื่องการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- ซ) แสดงทักษะในการเป็นผู้นำเมื่อเวลาทำงานร่วมกับผู้อื่น แสดงความสามารถที่จะทำงานให้ไผลกับคนในทุกระดับชั้นความรู้ ไม่ว่าจะป็นงานที่ทำในลักษณะตัวต่อตัว หรือทำกันเป็นกลุ่ม
- ด) พยายามศึกษาความรู้ของคนที่ทันสมัยและเฝ้าหาความรู้เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3. ประเภทของอาจารย์นิเทศก์

โดยทั่วไปมักจะจำแนกอาจารย์นิเทศก์ออกเป็น 2 ประเภท คืออาจารย์นิเทศก์ทั่วไป และอาจารย์นิเทศก์วิชาเฉพาะ (สมจิต สวธนไพบูลย์ 2530 : 31-32)

อาจารย์นิเทศก์ทั่วไป ซึ่งจะเป็นผู้ให้คำแนะนำดูแลนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์คือ

- ก) ประสานงานกับโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- ข) ศึกษานิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่อยู่ในความดูแลของตนเป็นรายบุคคล
- ค) ร่วมวางแผนโครงการและอำนวยความสะดวกให้อาจารย์นิเทศก์ประจำวิชา
- ง) ดูแลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตภายในโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

- จ) ตรวจสอบการปฏิบัติงานการสอน คู่มือเรื่องเวลาปฏิบัติการฝึก การ
ลา และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- ฉ) ให้คำแนะนำนิสิตเป็นรายบุคคล การแต่งกาย การปฏิบัติขณะฝึก
ประสบการณ์วิชาชีพ
- ช) ให้อาจารย์ที่พี่เลี้ยงรับทราบเมื่อนิสิตไม่สามารถทำการสอนได้ตาม
ปกติ
- ช) ปรึกษารื้อกับอาจารย์พี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์วิชาเฉพาะ
- ฅ) ประชุมนิสิตเป็นครั้งคราว
- ฉ) ประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตเป็นระยะ ๆ และ
รวมมือประเมินผลครั้งสุดท้าย

อาจารย์นิเทศก์วิชาเฉพาะ อาจารย์นิเทศก์วิชาเฉพาะจะนิเทศการสอน
ในสาขาวิชาเอกของนิสิต บทบาทของอาจารย์นิเทศก์วิชาเฉพาะที่สำคัญ ๆ ได้แก่

- ก) ศึกษาหลักสูตรแบบเรียนของชั้นเรียนที่จะไปนิเทศ
- ข) ให้คำแนะนำนิสิตด้านวิชาการเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา วิธีสอน สื่อ
การเรียนการสอน
- ค) ดูแลการสอนของนิสิต แนะนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ง) สำนึกการสอนเป็นครั้งคราวหากจำเป็น
- จ) ปรึกษารื้อกับอาจารย์นิเทศก์ทั่วไป และอาจารย์พี่เลี้ยง
- ฉ) รวมประเมินผลการฝึกสอนของนิสิต

อาจารย์พี่เลี้ยง (Cooperating Teacher)

ในระบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ บุคลากรที่สำคัญและมีบทบาทในการ
ดำเนินการให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพบรรลุจุดหมายตามวัตถุประสงค์ของการฝึกหัดครู ได้
อย่างดีที่สุดคือ อาจารย์พี่เลี้ยง หรืออาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน เพราะจะเป็นผู้ที่ทำงาน
อย่างใกล้ชิดกับนักศึกษาและคอยให้คำแนะนำงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของนักศึกษาฝึกประสบการณ์
วิชาชีพ ช่วยให้ใคร่จุกันเคยกับนักเรียนที่จะสอน ช่วยแนะนำการจัดหา ทำ ใช้สื่อการเรียน

การสอน แนะนำการวางโครงการสอน เป็นที่ปรึกษาแก้ไขปัญหา ใ้กำลังใจ ส่งเสริมความรู้ วิธีสอน วิธีการจัดและประเมินผล วิธีการปกครองชั้น วิธีการให้งานนักเรียน เพื่อให้ให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นงานที่ทำให้ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์และความรู้ทักษะ และทัศนคติที่จะเป็นครูที่ดีต่อไปในอนาคต (Hoswam 1982 : 4; Joyce 1988 : 33; เจริญผล สุวรรณโชติ 2524 : 146 และสมจิต สวชนไพบูลย์ 2530 : 34) ซึ่งอาจารย์พี่เลี้ยงจะต้องมีความพอใจที่ให้นักศึกษามามีบทบาทและส่วนร่วมกับการเรียนการสอนในชั้น โดยไม่หวังผลตอบแทนทางการเงินเป็นสำคัญ แต่ปฏิบัติหน้าที่เป็นอาจารย์พี่เลี้ยงเพราะถือว่า เป็นบทบาทหน้าที่ของตน ที่จะช่วยผลิตครูที่มีประสิทธิภาพ และยินดีที่จะศึกษาแนวความคิดทฤษฎีการสอนใหม่ ๆ จากการฝึกประสบการณ์ (Henry 1982 : 512) ดังปรากฏในผลงานวิจัยหลายเรื่องพบว่า อาจารย์พี่เลี้ยงได้มีอิทธิพลและมีความสำคัญมากต่อผลสัมฤทธิ์ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา (Mintz 1972 : 1064-A; O'Neal (1983), cited by Dunkin 1988 : 14 and Goddard 1984 : 3327-A)

1. บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์พี่เลี้ยง

มหาวิทยาลัยเซาท์เวส สเตท รัฐมิเนโซตา ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์พี่เลี้ยงไว้ดังต่อไปนี้ (Southwest State University 1989 : 44-45)

- ก) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบโดยตรงที่จะให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งอาจารย์นี้เทศก์จากมหาวิทยาลัยเป็นเพียงผู้ช่วยเท่านั้น
- ข) แนะนำให้นักศึกษารูจักโรงเรียน บุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียน ปรัชญา การศึกษาของโรงเรียน ตารางสอน และอื่น ๆ ที่จะช่วยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- ค) ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา (Mentor) ให้กับนักศึกษา ซึ่งมีได้หมายความว่าทำหน้าที่นี้เทศก์เท่านั้น แต่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีความมั่นใจต่อวิชาชีพ
- ง) แนะนำนักศึกษากับนักเรียนในชั้น ให้นักเรียนเข้าใจว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นครูคนหนึ่งในโรงเรียนเช่นกัน

จ) แนะนำรูปแบบการสอนและทักษะต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอน ให้นักศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนได้สังเกตการสอนในสัปดาห์แรกก่อนทำการสอนจริง

ฉ) ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทีละน้อย จนกระทั่งในคอนทายของการฝึกประสบการณ์ ให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานเต็มที่ แต่ก็ยังคงคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ

ช) ตรวจสอบโครงการสอนและบันทึกการสอนให้นักศึกษาลงนามก่อนที่จะทำการสอนในแต่ละวัน สังเกตการสอนและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษา

ข) ในแต่ละวันพยายามหาโอกาสพูดคุยกับนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่พบในการฝึกปฏิบัติงาน และพยายามช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมการสอนให้ดีขึ้นก่อนที่จะสิ้นสุดโครงการฝึก

ฅ) ร่วมประชุมผลการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กับอาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาก่อนที่อาจารย์นิเทศก์จะเป็นผู้ตัดสินผลการประเมิน

ญ) จัดหาสถานที่ ห้องทำงานให้นักศึกษา

ส่วนมหาวิทยาลัยมอนทานา สเตท รัฐมอนทานา กลาวเน้นถึงบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์พี่เลี้ยงเป็นที่ปรึกษา (Mentor) ใหนักศึกษาในการเชื่อมโยง ทฤษฎีทางวิชาชีพที่ได้เรียนรู้จากมหาวิทยาลัยมาสู่การปฏิบัติการสอนจริงในชั้นเรียน โดยที่อาจารย์พี่เลี้ยงต้องแนะนำให้นักศึกษารู้จักโรงเรียนที่ตนฝึก (Orientation) ก่อนที่นักศึกษาจะได้ปฏิบัติการสอน ใหนักศึกษาได้เขาสังเกตการสอนของอาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์คนอื่น ๆ ในโรงเรียน ต่อจากนี้ใหนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนบางส่วนของเนื้อหา และเริ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนฝึกสอน และใหนักศึกษาฝึกวางแผนการสอน ฝึกปฏิบัติการสอนจริง และอาจารย์พี่เลี้ยงต้องจัดประชุมแสดงความคิดเห็นการฝึกปฏิบัติงานกับนักศึกษา และทำหน้าที่ประเมินผลการฝึกปฏิบัติงาน (Montana State University 1989 : 4-5)

2. คุณสมบัติของอาจารย์พี่เลี้ยง

การพิจารณาเลือกอาจารย์ประจำโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพมาเป็นอาจารย์พี่เลี้ยงในโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ย่อมขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครุใหญ่ อาจารย์ใหญ่

หรือผู้อำนวยการของโรงเรียนนั้น ๆ ซึ่งอาจารย์พี่เลี้ยงควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (สมจิต สวอนไพบูลย์ 2530 : 37-38)

ก) เป็นผู้มีความรู้และความสามารถในด้านปฏิบัติการสอนเป็นอย่างดี กล่าวคือ มีความแม่นยำในเนื้อหาวิชา และมีเทคนิคการสอนพร้อมที่จะให้นิสิตฝึกสอนได้สังเกต การสอนของตน เพื่อนิสิตจะได้แนวทางของการสอนไปประยุกต์ใช้สอนต่อไป

ข) เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพของการเป็นครู ได้แก่

1) แต่งกายเหมาะสมกับการเป็นครู
 2) มีความรับผิดชอบต่อนักเรียน การมีนิสัยฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ไปอยู่ในความดูแลของอาจารย์พี่เลี้ยงนั้นเท่ากับว่าเป็นการเพิ่มภาระให้กับอาจารย์พี่เลี้ยง เพราะต้องดูแลนักเรียนให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนแล้ว ยังต้องคอยเป็นที่ปรึกษา แนะนำ และให้โอกาสนิสิตได้ฝึกฝนการสอนด้วย

3) เป็นคนตรงต่อเวลา มาถึงโรงเรียนก่อนโรงเรียนเข้า และกลับหลังโรงเรียนเลิกเป็นประจำ

4) เป็นคนมีอุปนิสัยร่าเริงไม่เคร่งขรึมจนเกินไป และมีเมตตาธรรม นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพใกล้ชิดกับอาจารย์พี่เลี้ยงย่อมเกิดความอบอุ่นใจ บรรยากาศของการทำงานจะเป็นแบบกันเอง

5) เป็นคนมีความคิดริเริ่ม อาจารย์พี่เลี้ยงซึ่งมีบุคลิกเป็นคนที่มีความคิดริเริ่ม จะหาวิธีการสอนใหม่ ๆ ปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ

ผู้บริหารโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เนื่องจากการฝึกหัดครูมิได้เป็นหน้าที่เฉพาะของสถาบันฝึกหัดครูแต่เพียงแห่งเดียว การฝึกหัดครูเป็นส่วนที่จะต้องประสานงานกับระหว่างบุคคลและองค์การต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการผลิตครูที่มีคุณภาพดีที่สุด โดยเฉพาะโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพกับสถาบันฝึกหัดครู จะต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด สถาบันฝึกหัดครูสามารถให้คำแนะนำและบริการต่าง ๆ ทางวิชาการแก่ทางโรงเรียน และต้องการใช้โรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพนี้เป็นเสมือนห้องปฏิบัติการให้นักศึกษา ซึ่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพก็สามารถนำความคิดใหม่ ๆ ทางด้านการศึกษาจากสถาบันฝึกหัดครู ไปสู่โรงเรียนที่ตนฝึก (เจริญผล สุวรรณโชติ 2524 : 157)

ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพควรได้ตระหนักในเรื่องนี้ และคำนึงถึงบทบาทของตนต่อโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่จะสนับสนุน และส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพครูร่วมกับสถาบันฝึกหัดครู โดยการยอมรับและเห็นความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูต่อโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สรุปได้ดังนี้ (Montana State University 1989 : 5-6; Southwest State University 1989 : 43 และ เจริญผล สุวรรณโชติ 2524 : 158)

1. การปรุมนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวก ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นอาจารย์พี่เลี้ยงนักศึกษา
3. ร่วมมือกับทางสถาบันฝึกหัดครูที่จะมอบหมายงานให้แก่นักศึกษา และเลือกสรรครูผู้สอนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทำหน้าที่อาจารย์พี่เลี้ยง
4. ชี้แจงให้คณะครูในโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ การทำการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจะได้รับจากโครงการนี้
5. ดำเนินการประชุมนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพร่วมกับคณะครูในโรงเรียน
6. ร่วมประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา
7. ร่วมกับทางสถาบันฝึกหัดครูแก้ไขข้อหาที่ร้ายแรงและสำคัญของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

นอกจากบุคลากรดังกล่าวแล้ว นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพก็เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติภารกิจการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาจะต้องตระหนักว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็น "หัวใจสำคัญ" ของการผลิตครูและเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายสำหรับตนเองที่จะประกอบอาชีพครูต่อไป

เฮนรี (Henry 1982 : 514-516) ได้เสนอแนะการปฏิบัติที่จะทำให้นักศึกษาได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ดังนี้

1. แสดงบทบาทและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเต็มกำลังความสามารถ
2. สร้างบุคลิกภาพของตนใหม่มีความเหมาะสมต่ออาชีพ
3. สร้างทัศนคติที่ดีต่อการฝึกปฏิบัติงาน
4. พยายามใช้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่พบในขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพนี้ เป็นแหล่งที่ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ใหม่มากที่สุด
5. ฝึกเป็นผู้ใฝ่ "คำถาม" เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่สงสัยไม่เข้าใจ
6. พยายามศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และมีส่วนร่วมกับชุมชนที่ตั้งอยู่
7. ใช้ความสามารถพิเศษที่มีอยู่ เช่น ความสามารถในการเล่นกีฬา แสดงดนตรี วาดรูป เป็นต้น ให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนและทางโรงเรียน เป็นต้นว่า จัดโปรแกรมพิเศษให้นักเรียนร่วมแสดงกิจกรรมกับทางโรงเรียน เป็นต้น
8. ถ้าปรากฏว่านักศึกษามีอายุใกล้เคียงกับนักเรียน ควรพยายามนึกเสมอว่า ตนเป็นผู้ที่มีความรู้ดีกว่า และก็กำลังปฏิบัติหน้าที่ "ครู" ที่จะช่วยให้เขาได้พัฒนาการเรียนรู้
9. ต้องมีความอดทนต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อย่าท้อถอย เมื่อพบอุปสรรคปัญหา
10. พยายามมีส่วนร่วมกิจกรรมที่มีประโยชน์และเกี่ยวข้องกับวิชาชีพ
11. ควรไต่บันทึกเหตุการณ์แนวความคิดที่ได้จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติจริง
12. ควรได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการบรรจุงาน เช่น ขณะนี้มีความต้องการครูสาขาใด มีตำแหน่งการว่างงานที่ใดบ้าง
13. แสดงน้ำใจช่วยอาจารย์ที่เลี้ยงตามโอกาสอันควร เช่น การตรวจงาน การเตรียมเครื่องมือทดลอง เป็นต้น เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี

14. นักศึกษาควรมีส่วนร่วมช่วยงานด้านการสอนแก่ครูในโรงเรียนหรืออาจารย์พี่เลี้ยงทันทีที่มีโอกาส
15. ช่วยสอนนักเรียนที่มีปัญหาต่าง ๆ เป็นรายบุคคล
16. นักศึกษาควรทำหน้าที่ใหม่คุณค่า ต่อทางโรงเรียน เมื่อสิ้นสุดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพแล้ว ทางโรงเรียนจะไตร่ตรองถึงผลงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้ทำไว้ เช่นเดียวกับที่มหาวิทยาลัย เซาท์เวสต์ สเตท รัฐมิเนโซตา ไคร์บุทบาท และหน้าที่ของนักศึกษาระหว่างฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ดังนี้ (Southwest State University 1989 : 28-30)

1. แสดงความคิดริเริ่มและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานสอนและงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย
2. ฝึกใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนอย่างถูกต้อง
3. ต้องเตรียมการสอนทุกครั้งและใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน
4. ควรใช้เทคนิคการสอนเป็นทีม (Team Teaching) เมื่อมีโอกาส
5. พยายามศึกษาและใช้รูปแบบการสอน (Teaching Style) หลาย ๆ รูปแบบ
6. พยายามสะสมประสบการณ์จากงานที่ทางสถาบันมอบหมายให้ปฏิบัติในระหว่างฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์การฝึกปฏิบัติงาน
7. การเตรียมแผนการสอนควรได้ปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์พี่เลี้ยง ซึ่งนอกจากนักศึกษาจะได้ความรู้แล้วยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีอีกด้วย
8. พยายามศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ จากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

สำหรับมหาวิทยาลัยมอนทานา สเตท รัฐมอนทานา ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของนักศึกษาในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน และเน้นในเรื่องต่อไปนี้ (Montana State University 1989 : 6-7)

1. การแสดงซึ่งพฤติกรรมทางวิชาชีพ (Model Professional Behavior) กล่าวคือ นักศึกษาจะต้องศึกษาและปฏิบัติตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ พยายาม

มีส่วนร่วมกับสมาคมวิชาชีพ ศึกษาภาระหน้าที่ของครูที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่งกายให้เหมาะสมกับอาชีพ ระมัดระวังการวางตัวกับนักเรียนเพศตรงข้าม แสดงออกซึ่งความภาคภูมิใจในวิชาชีพที่กำลังฝึกปฏิบัติ

2. การประเมินผลซึ่งนักศึกษาจะต้องประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยตนเอง (Self-evaluation) ซึ่งอาจจะให้นักเรียนในชั้นที่สอนเป็นผู้ประเมิน หรือประเมินจากเพื่อนที่ใกล้เคียง เพื่อนที่ภาพ การสอนของตน และพยายามปรึกษาขอคำแนะนำ และขอข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในการปฏิบัติจากอาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์

สรุป การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการผลิตครู ซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษาครูได้นำความรู้ทางทฤษฎีไปปฏิบัติจริง และได้พัฒนาทักษะการสอนของตน ตลอดจนได้ฝึกความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ การจัดประสบการณ์วิชาชีพที่ดีจะต้องให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากประสบการณ์ที่ง่ายไปสู่ประสบการณ์ที่ยาก และจากสถานการณ์จริงในห้องเรียน และควรส่งเสริมให้นักศึกษาครูเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดพิจารณาไตร่ตรองที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่พบจากการฝึกปฏิบัติวิชาชีพนี้ ทั้งนี้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาจะต้องมีรูปแบบและการวางแผนที่ชัดเจน โดยประสานความร่วมมือกันระหว่างสถาบันฝึกหัดครูและโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และก่อนที่นักศึกษาจะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียน ควรให้นักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีแนวคิดของการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ เพื่อนักศึกษาจะได้ไปฝึกและเกิดประสบการณ์วิชาชีพที่ถูกต้อง อย่างมีคุณภาพจากโรงเรียน นอกจากนี้การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรเป็นการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของนักศึกษา

ตอนที่ 4 รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันต่าง ๆ

ก. รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของวิทยาลัยครูสังกัดกรมการฝึกหัดครู

ปัจจุบันวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง ซึ่งสังกัดกรมการฝึกหัดครู ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูตามแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพการผลิตครู ค่ายกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พ.ศ. 2529 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 เป็นต้นมา และ

มีการปรับปรุงแก้ไขเล็กน้อยบางประการ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2530 และ พ.ศ. 2531 แต่หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหารงาน และวิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพยังเป็นเช่นเดิม กล่าวคือ (กรมการฝึกหัดครู 2530)

หลักการและวัตถุประสงค์

วิทยาลัยครูได้จัดประสบการณ์วิชาชีพครูตามแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพการผลิตครูด้วยกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยยึดหลักการและวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

หลักการ

1. มุ่งประสานการเรียนภาคทฤษฎีให้ควบคู่กับการฝึกภาคปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา
2. มุ่งฝึกปฏิบัติในสถานจริงให้มากที่สุด
3. มุ่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกันไปตลอดหลักสูตร
4. มุ่งจัดประสบการณ์วิชาชีพครูหลายลักษณะ เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของนักศึกษาครูให้ครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด
5. มุ่งประสานงานระหว่างหน่วยงานผลิตครูและหน่วยงานผู้ใช้ครู ให้ความสำคัญร่วมกันฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อให้ได้ครูใหม่ที่มีคุณภาพ

วัตถุประสงค์

วิทยาลัยครูได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ตามลักษณะวิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพไว้ดังนี้

1. วิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา วัตถุประสงค์คือมุ่งพัฒนาสมรรถภาพของนักศึกษาครู ทั้งด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ

สมรรถภาพทางด้านความรู้ เป็นความสามารถของนักศึกษาครูในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้เรื่องต่าง ๆ ดังนี้ความรู้ในด้านเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้ในการสอนโดยตรง ความรู้ในวิชาชีพครูที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู ความรู้อื่น ๆ ที่จะนำไปใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

สมรรถภาพทางคานเทคนิควิธี เป็นความสามารถของนักศึกษาครูในการพัฒนาตนเองให้มีเทคนิคและทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูคานต่าง ๆ ดังนังงานสอนงานธุรการ งานแนะแนว งานกิจการนักศึกษา งานพัฒนาคน งานพัฒนาสังคม

สมรรถภาพทางคานคุณลักษณะ เป็นความสามารถของนักศึกษาครูในการพัฒนาตนเองให้มีลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการเป็นครูที่คานนี้ มีความรัก ความศรัทธา และความภาคภูมิใจในอาชีพครู มีคานนิยมที่พึงประสงค์ คานนี้คานอยู่ในคุณธรรม จริยธรรม และมีจรรยาบรรณ ในวิชาชีพครู มีความตระหนักในคานค่าของการคานรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีจิตสำนึกในการพัฒนาสังคม และมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

2. วิธีการจคประสการณวิชาชีพครูบางเวลา วัตถุประสงค์คือ

ก) เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติควบคู่กับการศึกษาภาคทฤษฎีของรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาชีพครูและกลุ่มวิชาปฏิบัติการ และฝึกประสการณวิชาชีพเป็นบางเวลาทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย และช่วยให้อาจารย์ผู้สอนได้พัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานหน้าที่ของครูอย่างแท้จริงในโรงเรียนได้คานยิ่งขึ้น

ข) เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง หรือในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงใหมมากที่สุด

3. วิธีการจคประสการณวิชาชีพเสริม วัตถุประสงค์คือ

ก) เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เสริมประสการณเกี่ยวกับวิชาชีพครูอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้น

ข) เพื่อให้ให้นักศึกษาได้พัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูอย่างมีประสิทธิภาพ

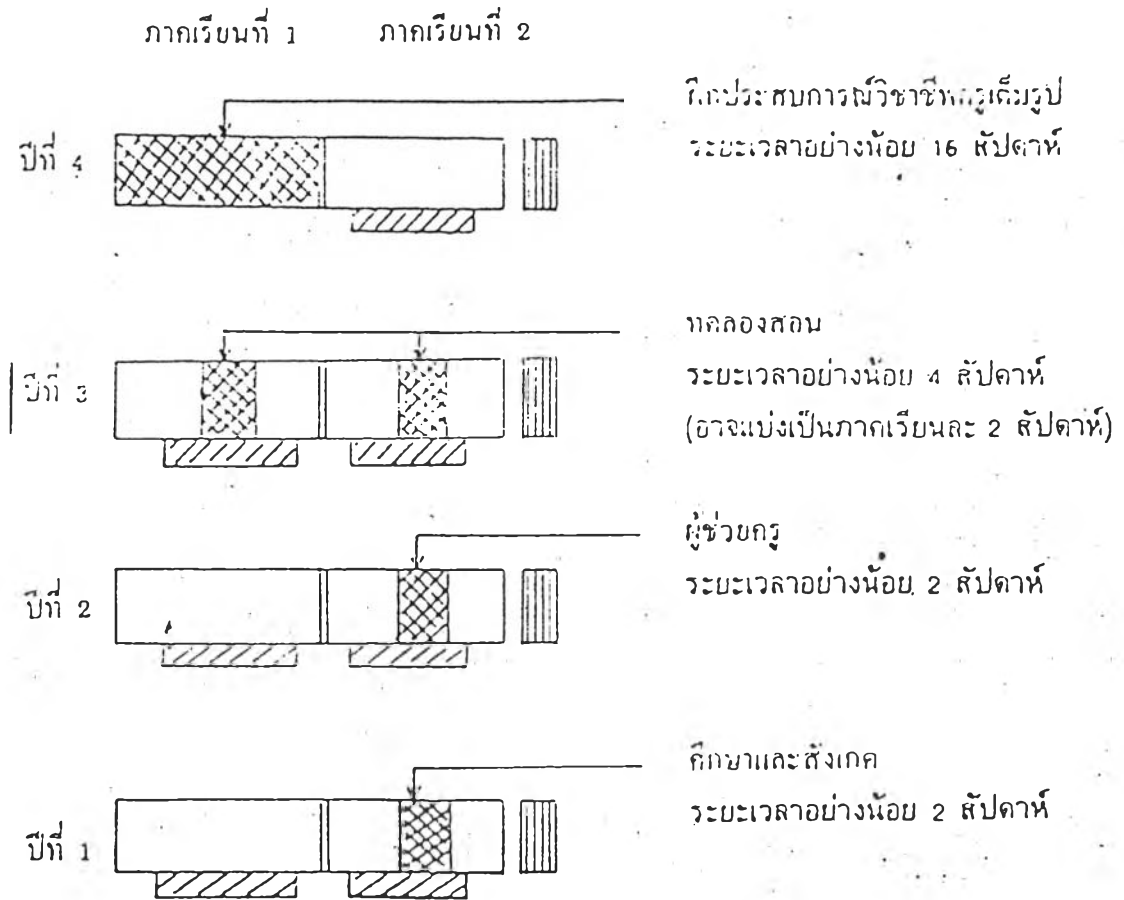
ค) เพื่อให้ให้นักศึกษาได้มีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู

วิธีการจคประสการณวิชาชีพ

การจคประสการณวิชาชีพครูจึงแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. การจคประสการณวิชาชีพครูเต็มเวลา
2. การจคประสการณวิชาชีพครูบางเวลา
3. การจคประสการณวิชาชีพครูเสริม

ทั้งรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูทั้ง 3 ลักษณะ จะจัดกระจายกันไป
ทุกปี ตั้งแต่ปีแรกถึงปีสุดท้าย ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิต่อไปนี้

- หมายเหตุ
- หมายถึง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา
 - หมายถึง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูบางเวลา
 - หมายถึง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม

แผนภูมิที่ 6 แสดงรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ระดับปริญญาตรี
ของกรมการฝึกหัดครู

1. การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา หมายถึง การจัดให้นักศึกษา ได้ฝึกภาคปฏิบัติในสถานการณ์จริงที่โรงเรียน หรือหน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้เวลาต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาหนึ่ง ช่วงหนึ่ง จำนวน 2 สัปดาห์ ครึ่งภาคเรียน หรือ เต็มภาคเรียน ทั้งนี้เพื่อนักศึกษาจะได้มีเวลายานพอที่จะหาประสบการณ์ในสภาพการณ์จริง ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน โดยจัดเป็นรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู กล่าวคือ การศึกษา และสังเกต การมีส่วนร่วม การทดลองสอน และฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป แต่ละรายวิชามีลักษณะ จุดมุ่งหมาย และแนวการจัดดังต่อไปนี้

ก) การศึกษาและการสังเกต

ลักษณะวิชาการศึกษาและสังเกต เป็นวิธีการเพื่อหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการไปดู ไปฟัง ไปซักถาม และไปสังเกตเรื่องที่ได้รับมอบหมาย ที่หน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่าง ต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ข) การมีส่วนร่วม

ลักษณะวิชาการมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่ใช้หาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการไปช่วยปฏิบัติงานบางประการ ที่ได้รับมอบหมายกับพี่เลี้ยงในหน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่าง ต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ค) การทดลองสอน

ลักษณะวิชาการทดลอง เป็นวิธีการหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการนำเทคนิควิธีการจากเรียนภาคทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนวิชาในวิชาหนึ่ง หรือ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามโปรแกรมวิชาที่เรียนไปทดลองสอนหรือทดลองปฏิบัติงานที่หน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ต่อเนื่องกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ง) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป

ลักษณะวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป เป็นการนำความรู้ที่ได้ศึกษามาแล้วทั้งหมด และประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกใน 3 ขั้นตอนแรกมาใช้ฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูทุกอย่าง เสมือนเป็นครูประจำการคนหนึ่ง เป็นการพัฒนาสมรรถภาพทั้ง 3 ด้าน คือ สมรรถภาพด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การจัดประสบการณ์วิชาชีพบางเวลา หมายถึง การจัดให้นักศึกษาได้ศึกษาศึกษาปฏิบัติควบคู่ภาคทฤษฎีของรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาชีพครู และกลุ่มปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นบางเวลา ทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย โดยหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เวลาต่อเนื่องกัน ในช่วงใดช่วงหนึ่งอย่างยาวนาน ดังนั้น การกำหนดเวลาในการศึกษาศึกษาปฏิบัติอาจใช้เวลาเพียงหนึ่งวัน ครึ่งวัน หรือบางชั่วโมงก็ได้ ตามความเหมาะสมของกิจกรรมภาคปฏิบัตินั้น ๆ

3. การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม หมายถึง การจัดกิจกรรมหรือโครงการเสริมสมรรถภาพทางด้านความรู้ เทคนิควิธี และคุณลักษณะให้แก่นักศึกษาได้มีประสบการณ์ ในหน้าที่ของครูอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้น

การประเมินผล

1. การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา มีแนวปฏิบัติดังนี้

ก) การประเมินผลขั้นตอนการศึกษา และสังเกตขั้นตอนมีส่วนร่วม และขั้นตอนการทดลอง จะเป็นการประเมินเพื่อวินิจฉัย ข้อดีและข้อควรปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องกัน โดยพิจารณาว่านักศึกษาได้เอาใจใส่การฝึกปฏิบัติงานเหล่านั้นหรือไม่ เมื่อปฏิบัติแล้วยังมีขอความปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

ข) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป จะต้องมึผลการประเมินผ่านทั้ง 3 ขั้นตอนแรกมาก่อนแล้ว ในกรณีที่นักศึกษายัง "ไม่ผ่าน" ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง จะต้องซ่อมเสริมขั้นตอนที่ไม่ผ่านนั้นเสียก่อน จึงจะฝึกปฏิบัติในขั้นตอนที่ 4 ได้

ค) การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป จะมีการประเมินสมรรถภาพของความเป็นครู 2 ด้านคือ (1) สมรรถภาพด้านคุณลักษณะ ซึ่งจะเน้นความประพฤติและการปฏิบัติตนในการเป็นครูที่ดี (2) สมรรถภาพทางด้านเทคนิควิธี ซึ่งจะเน้นการปฏิบัติในหน้าที่ของครู หรือการปฏิบัติงานตามวิชาเอก และวิชาโทที่เรียน

2. การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูบางเวลา ถือว่าเป็นกิจกรรมการเรียนอย่างหนึ่งของแต่ละรายวิชาในกลุ่มวิชาชีพครู และกลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยประเมินจากความสนใจและความตั้งใจในการฝึกปฏิบัติ ประเมินจากการบันทึกผลของการฝึกปฏิบัติ และประเมินจากการเข้าร่วมและมีส่วนร่วมโครงการอภิปรายหลังจากการฝึกปฏิบัติ

3. การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม พิจารณาจากการประเมินผลการจัดกิจกรรม หรือโครงการเสริมสมรรถภาพของครูในด้านต่าง ๆ โดยประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมประเมินจากการปฏิบัติ การฝึกฝน ตามเกณฑ์ของกิจกรรม หรือโครงการ

การบริหารงานการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในวิทยาลัยครูคือ คณะวิชาครุศาสตร์ โดยมีองค์การบริหารงานในรูปของคณะกรรมการดำเนินงานจัดประสบการณ์วิชาชีพครู อันประกอบด้วย หัวหน้าคณะวิชาครุศาสตร์ เป็นประธาน รองหัวหน้าคณะวิชาครุศาสตร์ฝ่ายประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นรองประธาน หัวหน้าภาควิชาที่สอนวิชาชีพครูทุกภาควิชา ผู้บริหารโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หัวหน้าภาควิชาโรงเรียนสาธิต หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอนเป็นเลขานุการ หัวหน้าสำนักงานคณะวิชาครุศาสตร์ เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

นอกจากนี้ ในแต่ละวิทยาลัยยังมีคณะกรรมการอำนวยการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นระดับนโยบายอันประกอบด้วย อธิการเป็นประธาน กรรมการได้แก่ รองอธิการฝ่ายต่าง ๆ ผู้บริหารต้นสังกัดของหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับจังหวัด หรือระดับกอง หัวหน้าคณะวิชาทุกคณะ หัวหน้าสำนักงานอธิการ หัวหน้าสำนักกิจการนักศึกษาเป็นกรรมการ หัวหน้าสำนักส่งเสริมวิชาการ เป็นเลขานุการ รองหัวหน้าคณะวิชาครุศาสตร์ฝ่ายประสบการณ์วิชาชีพเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินงานจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่

1. วางแผนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทุกลักษณะ และทุกขั้นตอนของนักศึกษาทุกระดับ และทุกวิชาเอก ตลอดหลักสูตรที่เรียน
2. จัดอาจารย์นิเทศประจำวิชา และอาจารย์นิเทศประจำโรงเรียนของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทุกขั้นตอน
3. เสนอชื่อโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และวัน เวลาการออกไปนิเทศการสอน ให้สำนักงานคณะวิชาครุศาสตร์ไปดำเนินการติดต่อประสานงาน และจัดทำตารางนิเทศ

4. จัดทำแบบบันทึก และแบบประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
5. จัดทำคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
6. รวบรวมกรณีศึกษาและสัมมนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
7. ประชุมทำความเข้าใจกับอาจารย์พี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ประจำวิชา และอาจารย์นิเทศก์ประจำโรงเรียน เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การนิเทศ การประเมินผล และอื่น ๆ
8. กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ประจำวิชา อาจารย์นิเทศก์ประจำโรงเรียน และอาจารย์พี่เลี้ยง
9. ประมวลผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
10. ปรับปรุงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ให้บังเกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มากขึ้น

ข. รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันอื่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสรุปสาระสำคัญมีดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์

- ก) เพื่อให้นิสิตเห็นความสำคัญและคุณค่าต่อวิชาชีพครูที่มีต่อสังคมและที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ข) เพื่อให้นิสิตมีความรู้กว้างขวาง รู้ระบบโรงเรียนตลอดจนงานครูทั่วไปจากประสบการณ์ตรง
- ค) เพื่อให้นิสิตเป็นผู้มีสมรรถภาพเหมาะสมในวิชาชีพครู มีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาที่จะสอนอย่างถ่องแท้ มีบุคลิกภาพที่ดี มีทัศนคติที่ดีและมีศรัทธาในอาชีพครู มีทักษะในการปฏิบัติงานครู
- ง) เพื่อให้นิสิตได้รับประสบการณ์ตรงจากการฝึกสอนและฝึกงาน ตลอดจนทราบถึงภารกิจของครู และรู้แนวทางปฏิบัติในด้านการบูรณาการภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของวิชาชีพครู

จ) เพื่อให้เกิดการประชาสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างคณะครุศาสตร์ และสถาบันที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

2. วิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดเป็นรายวิชาประสบการณ์ วิชาชีพ 1, 2, 3 และ 4 ให้นักศึกษาได้ฝึกอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละรายวิชา มีลักษณะ วิชา จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดและประเมินผลดังนี้ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531 : 94-117)

วิชาประสบการณ์วิชาชีพ 1 (1 หน่วยกิต)

ลักษณะวิชา เป็นการศึกษาและเยี่ยมชมสถาบันต่าง ๆ ทางการศึกษาทั้ง ในและนอกระบบโรงเรียน สังเกตระบบการจัดและการบริหารการศึกษาในระดับ และประเภท ต่าง ๆ

จุดมุ่งหมาย (1) ให้มีศรัทธาและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู (2) ใหญ่ และเข้าใจขอบข่ายงานครู (3) ให้มีบุคลิกภาพและคุณสมบัติของการเป็นครู (4) ให้สามารถ ค้างข้อสังเกตเกี่ยวกับระบบ ประเภทการจัดและบริหารการศึกษา

กิจกรรมการเรียน กิจกรรมในห้องเรียนคือ บรรยายกิจกรรมกลุ่ม ชมภาพยนตร์วีดีโอเทป และกิจกรรมนอกห้องเรียนคือ ทัศนศึกษาที่สถานจัดการศึกษาใน โรงเรียน

การวัดและประเมินผล วัดและประเมินผลจากการเข้าเรียน กิจกรรม ป้ายนิเทศ และงานที่มอบหมายตามกรณี

วิชาประสบการณ์วิชาชีพ 2 (1 หน่วยกิต)

ลักษณะวิชา เป็นการฝึกภาคสนามในสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกระบบ โรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับภารกิจของครูโดยทั่วไป ที่นอกเหนือจากการสอนได้แก่ การจัดกิจกรรม และปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมของนักเรียน งานธุรการในชั้นเรียน การผลิตและการ ใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ในชั้นเรียน การตรวจแบบฝึกหัด และการช่วยเหลือการเรียนเป็น รายบุคคล และสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน

จุดมุ่งหมาย (1) มีความรู้และเข้าใจภารกิจของครูทั้งในและนอก
โรงเรียน (2) มีความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมนักเรียน (3) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
กิจกรรมนอกเหนือการสอนในห้องเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ บรรยายจากอาจารย์ประจำกลุ่มและวิทยากร
อภิปราย ทักษะศึกษา จัดนิทรรศการ ศึกษาและปฏิบัติงานในโรงเรียน

การวัดและประเมินผล วัดและประเมินจากการเข้าชั้นเรียน งานที่
มอบหมาย ทักษะศึกษา นิทรรศการ การปฏิบัติงานในโรงเรียน และสอบปลายภาค

วิชาประสบการณ์วิชาชีพ 3 (1 หน่วยกิต)

ลักษณะวิชา เป็นการฝึกภาคสนามในสถานการศึกษาทั้งในและนอกระบบ
โรงเรียน โดยเน้นการฝึกงานครูด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมและทดลองสอน
บทเรียนสั้น ๆ ในชุดวิชาต่าง ๆ การสร้างแบบวัดและประเมินผลการสอน การทดลองสอน
ซ่อมเสริมเป็นรายบุคคล การช่วยแนะแนวและการฝึกงานธุรการในโรงเรียน

จุดมุ่งหมาย (1) เพื่อให้บัณฑิตมีโอกาสฝึกปฏิบัติงานครูในสถานต่าง ๆ
ในลักษณะครูผู้ช่วย (2) ฝึกเตรียมบทเรียนและทดลองสอนทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (3) ฝึก
สร้างแบบวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (4) ฝึกการปฏิบัติและการทำงานร่วมกับครู บุคลากร
อื่น ๆ ในโรงเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมในห้องเรียน-บรรยาย กิจกรรมกลุ่ม
ทำแบบฝึกหัด กิจกรรมในห้องปฏิบัติการ-สังเกต ทดลองปฏิบัติงาน รวมกิจกรรมกับนักเรียน
ในโรงเรียนหรือศูนย์ สถาบัน

การวัดและประเมินผล วัดและประเมินจากการเข้าเรียน การปฏิบัติ
การทดลองสอน การรวมกิจกรรมต่าง ๆ และการสอบข้อเขียน

วิชาชีพประสบการณ์วิชาชีพ 4 (6 หน่วยกิต)

ลักษณะวิชา เป็นการฝึกภาคสนามในสถานการศึกษา ในสาขาวิชาเอก
ที่ได้เลือกศึกษาอย่างเต็มรูป ทั้งงานด้านการสอนและงานครูอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสอนใน
ชั้นเรียน ได้แก่ การเตรียมและดำเนินการสอน การประเมินผลการสอน งานธุรการในชั้น
เรียน การช่วยงานแนะแนวและกิจกรรมของโรงเรียน หรือการฝึกปฏิบัติงานตามบุคลากรทางการ
ศึกษา

การเรียนวิชานี้เป็นการฝึกปฏิบัติงานอย่างเต็มเวลาในสถาบันฝึก
 ประสภารณวิชาชีพลอดภาคการศึกษา ภายใต้การนิเทศของอาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์
 และอาจารย์พิเศษฝ่ายสถานฝึกประสภารณวิชาชีพ และมีการสัมมนาหลังการฝึกประสภารณ
 วิชาชีพ เพื่อเป็นโอกาสให้นิสิตได้นำประสภารณจากการฝึกมารวมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์
 และประเมินผลงานเพื่อประสภารณที่ดี

วัตถุประสงค์

- 1) มีประสภารณตรงอย่างเต็มเวลา ในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพเอก
 ทศนได้ศึกษา
- 2) นำทฤษฎีและหลักวิชาการที่ได้ศึกษาไปทดลองใช้ในสภาพความเป็น
 จริง
- 3) มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ
- 4) เรียนรู้การทำงานร่วมกับบุคลากรระดับต่าง ๆ ในอาชีพ
- 5) ได้มีโอกาสเสริมสร้าง และกระชับความสัมพันธ์อันดี และความ
 ร่วมมือทางวิชาการระหว่างคณะครุศาสตร์ และสถาบันฝึกประสภารณวิชาชีพ
- 6) มีทัศนคติที่ดี และศรัทธาในอาชีพครู

การวัดและประเมินผล

- 1) คะแนนจากการประเมินพัฒนาการด้านพฤติกรรมการสอน และ/หรือ
 การปฏิบัติงานตลอดภาคเรียน
- 2) คะแนนจากการประเมินพัฒนาการด้านพฤติกรรมทั่วไป
- 3) คะแนนจากการสอบสอน

นอกจากนี้ ยังมีคะแนนที่คณะกรรมการดำเนินงานประสภารณวิชาชีพ
 ประเมินนิสิตในคาบเวลาในการปฏิบัติงาน และคุณภาพของการร่วมสัมมนาหลังฝึก
 ประสภารณวิชาชีพ

ทั้งนี้ นิสิตที่จะฝึกประสภารณวิชาชีพ 4 ใต้ จะต้องสอบผ่าน 2 ใน 3
 ของหน่วยกิตในหมวดวิชาเอก 2 ใน 3 ของหน่วยกิตในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป และ
 2 ใน 3 ของหน่วยกิตหมวดวิชาครู (รวมทั้งวิชาประสภารณวิชาชีพ 1, 2 และ 3)

นอกจากรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพทั้ง 4 วิชา ที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติแล้ว ทางคณะกรรมการจัดวิชา "สัมมนาการศึกษา" เรื่อง การเตรียมตัวเข้าสู่วิชาชีพครู โดยเป็นการนำประสบการณ์ทางวิชาชีพครู ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ มาสรุปเพื่อเตรียมตัวที่จะไปประกอบวิชาชีพนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การบริหารงานการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

หน่วยประสบการณ์วิชาชีพ เป็นหน่วยงานฝ่ายวิชาการในคณะครุศาสตร์ ที่ทำหน้าที่ความรับผิดชอบ ดูแลการดำเนินการจัดสอนวิชาประสบการณ์วิชาชีพ 1-4 ซึ่งประกอบด้วย (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532 : 6-8)

ก) งานดำเนินการจัดสอนวิชาประสบการณ์วิชาชีพ 4 สัปดาห์นิสิตชั้นปีที่ 4 เต็มเวลา 16-18 สัปดาห์ ซึ่งส่งนิสิตไปฝึกสอนตามสถานต่าง ๆ ตลอดจนส่งนิสิตสาขาการศึกษาในระบบโรงเรียนไปฝึกงาน ณ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนทั้งในต่างจังหวัด และกรุงเทพมหานคร

ข) งานดำเนินการจัดสอนวิชาประสบการณ์วิชาชีพ 1-3 สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1-3

ค) งานโครงการพัฒนาการฝึกวิชาประสบการณ์วิชาชีพ 1-4 อย่างต่อเนื่อง ผู้รับผิดชอบการทำการคือ

1) คณะกรรมการอำนวยการประสบการณ์วิชาชีพ รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 คณะกรรมการประกอบด้วย คณบดี เป็นประธาน รองคณบดีฝ่ายวิชาการ เป็นรองประธาน รองคณบดีฝ่ายบริหาร รองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิต อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ หัวหน้าภาควิชา และผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการ โดยมีหัวหน้าหน่วยประสบการณ์วิชาชีพเป็นกรรมการและเลขานุการ และเลขานุการหน่วยประสบการณ์วิชาชีพ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

2) หัวหน้าหน่วยประสบการณ์วิชาชีพ รับผิดชอบในการวางแผนทางปฏิบัติงานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ให้แก่นิสิตคณะครุศาสตร์ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ตามนโยบายของคณะครุศาสตร์

3) คณะกรรมการดำเนินการจัดสอนวิชาประสบการณ์วิชาชีพทั้ง 4 รายวิชา จำนวน 4 ชุดคณะกรรมการ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. วัตถุประสงค์

คณะกรรมการดำเนินงานประสานการณวิชาชีวะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีวะไว้ดังนี้ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2532)

- ก) เพื่อให้นิสิตนำทฤษฎีวิชาชีวะที่ได้อ่านมา ไปทดลองฝึกปฏิบัติและปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียนและปัญหาที่เกิดขึ้น
- ข) เพื่อให้นิสิตได้ศึกษาและเรียนรู้งานการบริหาร และการจัดโรงเรียน ตลอดจนปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา
- ค) เพื่อให้นิสิตปรับตัวเข้ากับสังคมในฐานะที่เป็นครู และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ตลอดจนนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีวะในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน
- ง) เพื่อให้นิสิตรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน
- จ) เพื่อให้นิสิตได้ฝึกการเป็นครูที่ดี รู้จักปฏิบัติตามระเบียบข้าราชการครู และกฎระเบียบของโรงเรียนที่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีวะ
- ฉ) เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนที่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีวะกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ช) เพื่อให้นิสิตมีเจตคติที่ดี และตระหนักถึงคุณค่าของวิชาชีวะครู ซึ่งเป็นวิชาชีวะขั้นสูง และธำรงไว้ซึ่งสถาบันวิชาชีวะศึกษาศาสตร์

2. วิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีวะ

คณะศึกษาศาสตร์ ได้จัดประสบการณ์วิชาชีวะครูให้นิสิตฝึกใน 2 รายวิชา หรือ 2 ขั้นตอน กล่าวคือ

วิชาประสบการณ์วิชาชีวะครู 1 (1 หน่วยกิต) เป็นขั้นตอนที่ 1 ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีวะครู นิสิตจะต้องสังเกตและฝึกปฏิบัติงานครู (Observation and Participation) ในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ขณะที่นิสิตกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3)ปีที่ 1 และปีที่ 2 นักศึกษาจะได้รับการเตรียมความรู้ภาคทฤษฎี โดยศึกษากลุ่มวิชาแกนทางการศึกษา)

วิชาการฝึกสอน (5 หน่วยกิต) เป็นขั้นตอนที่ 2 ซึ่งนิสิตจะต้องผ่านวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู 1 แล้ว ในขั้นที่ 2 นี้ นิสิตต้องฝึกปฏิบัติการสอน (Student Teaching) ในโรงเรียน ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นระยะเวลา 18 สัปดาห์ โดยทำการสอน 8-12 ชั่วโมง/สัปดาห์ และในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นิสิตจะต้องกลับมาประชุมอภิปราย (Conference) ที่คณะศึกษาศาสตร์ 2 ครั้ง

เมื่อปฏิบัติการสอนครบ 18 สัปดาห์แล้ว นิสิตจะต้องกลับมาสัมมนาที่คณะเป็นระยะเวลา 2 วัน หากนิสิตผู้ใดไม่เข้าร่วมสัมมนาให้ครบทุกขั้นตอนตลอดระยะเวลา 2 วัน จะถือว่านิสิตผู้นั้นไม่ผ่านในส่วนของการสัมมนา ซึ่งนิสิตจะต้องกลับมาสัมมนาใหม่ ในภาคการศึกษาถัดไป

3. การประเมินผล

การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงทำการประเมินในแต่ละครั้งจะประเมินเกี่ยวกับบุคลิกภาพของนิสิต บันทึกการสอน การดำเนินการสอน การปฏิบัติสอนโดยทั่วไป

ส่วนประเด็นสรุปรายงานการประเมินผล การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อจะพิจารณาระดับคะแนนการฝึกสอนจะประกอบด้วย การสอนตลอดภาค มีหลักการสอน การสอบสอน การประชุมอภิปราย (Conference) ความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย และการปฏิบัติงาน

4. การบริหารงานการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

การดำเนินงานการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของคณะศึกษาศาสตร์ อยู่ในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในตำแหน่งต่อไปนี้ คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ (ที่ปรึกษา) ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ (ที่ปรึกษา) ประธานคณะกรรมการ ผู้แทนจากภาควิชาการศึกษา ผู้แทนจากภาควิชาพลศึกษา ผู้แทนจากโรงเรียนสาธิตฯ วิทยาเขตบางเขน ผู้แทนจากโรงเรียนสาธิตฯ วิทยาเขตกำแพงแสน เลขาธิการ ผู้ช่วยเลขาธิการ

หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงาน ได้แก่

- 1) ประสานงานกับภาควิชาต่าง ๆ และโรงเรียนสาธิตฯ เพื่อให้
งานโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ร่วมมือกับภาควิชาในการพิจารณา และติดต่อกับสถาบันการศึกษา
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะส่งนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในแต่ละปีการศึกษา
- 3) ร่วมมือกับภาควิชาในการจัดวางตัวนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตาม
สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะศึกษาศาสตร์ และนโยบายของ
สถาบันการศึกษานั้น ๆ โดยคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของนิสิตด้วย
- 4) ตรวจสอบคุณสมบัติที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- 5) จัดปฐมนิเทศนิสิตก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จัดประชุมอภิปราย
ระหว่างฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Conference) และจัดสัมมนาหลังการฝึกประสบการณ์
วิชาชีพ
- 6) อำนวยความสะดวกในการจัดส่งนิสิตไปรายงานตัวที่สถาบัน
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพพร้อมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนิสิต และเอกสารเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์
วิชาชีพ
- 7) ทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก์ทั่วไป โดยมีภารกิจดังนี้
 - (1) ประสานงานระหว่างคณะศึกษาศาสตร์ กับสถาบันการฝึก
ประสบการณ์วิชาชีพ เกี่ยวกับนโยบายและปัญหาของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
 - (2) เยี่ยมนิสิตตามสถาบันฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อทราบ
ปัญหาและให้คำแนะนำการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ไป ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติงาน การสอน
ในวิชาเฉพาะ ซึ่งนิสิตมีอาจารย์นิเทศก์ประจำสาขาวิชา รับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้ว
 - (3) ประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ประจำสาขาวิชา และอาจารย์
พี่เลี้ยง
- 8) จัดพิมพ์เอกสารและแบบฟอร์มต่าง ๆ ในโครงการฝึกประสบการณ์
วิชาชีพ
- 9) จัดประชุมนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อทราบปัญหาและให้
คำแนะนำ แก้ไข รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ตามความเหมาะสม

- 10) จัดประชุมวิชาการแก่อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงตามความเหมาะสม
- 11) จัดและเสนองบประมาณเกี่ยวกับการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์
- 12) ดำเนินการเกี่ยวกับการขออนุมัติเดินทางไปนิเทศก์กับอาจารย์นิเทศก์
- 13) รวบรวมการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จากอาจารย์นิเทศก์ และผลการสัมมนาจากอาจารย์ประจำกลุ่ม เพื่อประเมินผลสรุปผลสัมฤทธิ์ของนิสิต

มหาวิทยาลัยวอลลองกอง (University of Wollongong)

มหาวิทยาลัยวอลลองกอง (Ferguson 1988 : 3-5) ได้จัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษาสาขาประถมศึกษาเป็นขั้นตอน จากประสบการณ์ที่นำไปสู่ประสบการณ์ที่ยากซับซ้อนกว่า โดยในระยะภาคเรียนแรก ๆ จะให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์การสอนแบบจุลภาค และในสถานการณ์จริงที่มีนักเรียนเพียง 5-6 คน ในภาคเรียนต่อ ๆ มา นักศึกษาจะได้ฝึกประสบการณ์การสอนที่มีจำนวนนักเรียนมากขึ้น และในที่สุดเป็นห้องเรียน ซึ่งจะประกอบด้วยนักเรียนหลาย ๆ กลุ่ม นักศึกษาจะฝึกจากประสบการณ์การสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centred Strategies) ไปสู่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil Centred Strategies) และในภาคเรียนสุดท้าย นักศึกษาจะฝึกการสอนตลอดภาคเรียน เพื่อให้เกิดสมรรถภาพต่าง ๆ ทางการสอน การฝึกปฏิบัติทางประสบการณ์วิชาชีพดังกล่าวนี้ มหาวิทยาลัยวอลลองกอง ได้กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

เพื่อให้นักศึกษามีสมรรถภาพในการเป็นครู กล่าวคือ สามารถสอนในระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ภาคเรียนที่ 1 ศึกษาทักษะการสอนขั้นพื้นฐาน (Basic Skills) ในมหาวิทยาลัยแล้ว นักศึกษาจะออกไปฝึกปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน เป็นเวลา 15 วัน ทำงานร่วมกับครูประจำชั้น ในชั้นนี้อาจจะให้นักศึกษาได้สอนวันละ 2 ชั่วโมง เริ่มจากนักเรียนกลุ่มเล็กไปจนกระทั่งเป็นห้องเรียนก็ได้

ภาคเรียนที่ 2 ศึกษาทักษะการสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง

ภาคเรียนที่ 3 ฝึกทักษะการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แล้วนักศึกษาจะออกไปฝึกปฏิบัติการสอนในโรงเรียนอีกเป็นเวลา 15 วัน ในชั้นนี้นักศึกษาต้องปฏิบัติการสอนวันละ 2 ชั่วโมง เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรระดับประถมศึกษา

ภาคเรียนที่ 4 ศึกษาทักษะการจัดการเกี่ยวกับการสอน การใช้หลักสูตร (Organizational Skills) ที่จะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภาคเรียนที่ 5 นักศึกษาจะออกไปฝึกสอนเป็นเวลา 30 วัน ภายใต้การนิเทศของอาจารย์พี่เลี้ยงในโรงเรียน และอาจารย์นิเทศจากมหาวิทยาลัย ชั้นนี้เรียกว่า "การฝึกสอน"

มหาวิทยาลัยเซาท์เวสต์สเตท (Southwest State University) แห่งรัฐเม็กซิโกตา (Southwest State University 1989)

มหาวิทยาลัยเซาท์เวสต์สเตทนี้ ได้จัดหลักสูตรฝึกหัดครูโดยยึดแนวความคิด 3 ประการคือ เน้นสมรรถภาพ (Competency-based) เน้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Field-centered) และเน้นบุคคล (Personalized)

1. จุดมุ่งหมายการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ให้นักศึกษามีสมรรถภาพทางด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ทางวิชาชีพ ทั้งนี้ นักศึกษาจะต้องปฏิบัติงานที่แสดงถึงความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ได้อย่างเหมาะสม

2. วิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู แบ่งเป็น 2 ระยะคือ ระยะเริ่มแรก (Early Field Experiences) และระยะฝึกสอน (Student Teaching)

ประสบการณ์วิชาชีพในระยะเริ่มแรก นักศึกษาทุกคนจะต้องฝึกประสบการณ์ในชั้นเรียนอย่างน้อย 4 วิชาคือ

ก) วิชาการสอนเบื้องต้น (Introduction to Teaching) 2 หน่วยกิต ซึ่งนักศึกษาจะต้องสังเกตและเป็นผู้ช่วยครูปฏิบัติงานในชั้นเรียน หรืออาจจะทำการสอนตามที่อาจารย์ที่เลี้ยงแนะนำเป็นเวลา 11-16 ชั่วโมง นับว่าเป็นประสบการณ์วิชาชีพอันแรกของนักศึกษา

ข) วิชาการสอนเป็นคณะ (Clinical in Team Teaching) 3 หน่วยกิต ซึ่งนักศึกษาจะต้องทำแผนการสอนที่สอนเป็นคณะไปสอนยังโรงเรียนที่อยู่ใกล้ ๆ มหาวิทยาลัยเป็นเวลา 2 วัน

ค) วิชาการทดลองสอน (Pre-Student Teaching) 2 หน่วยกิต ซึ่งนักศึกษาจะฝึกเป็นครูช่วยสอน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ช่วยวางแผนการสอนรายปี ฝึกสร้างกิจกรรมการสอนต่าง ๆ ฝึกสอนในหน่วยการสอนเล็ก ๆ (Mini Unit) เป็นเวลา 10 วัน ทั้งนี้ นักศึกษาจะต้องผ่านการประเมินผลในวิชานี้ จึงสามารถจะไปฝึกสอนจริง ในชั้นต่อไปได้

ง) วิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูกับนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ (Field Experience with Special Needs Students) 3 หน่วยกิต ซึ่งนักศึกษาจะต้องฝึกสอนเป็นเวลา 20 ชั่วโมงต่อจำนวน 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สามารถฝึกได้ในระยะเวลา 2-3 ภาคเรียน

นอกจากนี้ นักศึกษาจะฝึกประสบการณ์วิชาชีพทั้ง 4 วิชาดังกล่าวแล้ว นักศึกษาสามารถเลือกเรียนวิชาการพัฒนาการอ่าน การสอนอ่านในระดับสูง การสอนคณิตศาสตร์ การสอนระดับอนุบาล หรือการศึกษาพิเศษได้ โดยที่แต่ละวิชาจะต้องไปฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนด้วย

ระยะฝึกสอน (Student Teaching) 15 หน่วยกิต

นักศึกษาจะต้องฝึกปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเป็นเวลา 10 สัปดาห์ ภายใต้การนิเทศของอาจารย์พี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศจากมหาวิทยาลัย ผู้มีส่วนในการประเมินผลการฝึกสอน ได้แก่ ตัวนักศึกษาเอง อาจารย์พี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศซึ่ง นักศึกษาจะต้องมีสมรรถภาพในเรื่องต่อไปนี้

- ก) สามารถระบุผลผลิตทางการสอนได้ โดยเขียนแผนการสอน บันทึกการสอนในลักษณะเชิงพฤติกรรม
- ข) สามารถวินิจฉัยนักเรียนได้ โดยเลือกใช้เครื่องมือที่จะวินิจฉัยนักเรียนได้อย่างเหมาะสม
- ค) สามารถเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการเสริมแรงให้กับนักเรียนได้เหมาะสม
- ง) สามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ดี
- จ) สามารถจัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ถูกต้อง

มหาวิทยาลัยนิวแฮมเชียร์ (University of New Hampshire)

มหาวิทยาลัยนิวแฮมเชียร์ จัดประสบการณ์วิชาชีพครูแบบ Internship Model โดยจัดเป็นโปรแกรม 5 ปี ตั้งแต่ปี 1974 จากแนวความคิดที่ว่า "การเรียนรู้ทักษะใหม่ในการปฏิบัติงาน ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเท่านั้น" นักศึกษาในโปรแกรมนี้จะสำเร็จระดับปริญญาตรี 4 ปี ต่อจากนั้นฝึกประสบการณ์วิชาชีพเต็มอีก 1 ปี ถึงแล้วจะมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในระหว่าง 4 ปีแล้วก็ตาม ขั้นตอนการจัดประสบการณ์วิชาชีพโดยสรุปมีดังนี้ (Andrew 1981 : 40-41; 1983 : 21)

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการสำรวจเกี่ยวกับการสอน (Exploring Teaching) ซึ่งขั้นตอนแรกของการผลิตครูที่จะให้นักศึกษามีประสบการณ์การสอนในโรงเรียน ในลักษณะเป็นผู้ช่วยครู โดยปกติจะให้นักศึกษาได้ฝึกในชั้นปีที่ 2 โดยใช้เวลาอย่างน้อย 65 ชั่วโมง เป็นผู้ช่วยครู เน้นการปฏิบัติงานมากกว่าการให้สังเกต ที่จะให้นักศึกษามีประสบการณ์ในโรงเรียน และมีการสัมมนาเกี่ยวกับการสอนและวิชาชีพครูที่มหาวิทยาลัยทุกสัปดาห์ ซึ่งจำกัดผู้สัมมนาเพียงกลุ่มละ 15 คนเท่านั้น ผู้รวมเป็นวิทยากรในการสัมมนาก็มีทั้งครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 เริ่มเมื่อนักศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 เป็นต้นไป จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง โครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (Educational Structure and Change) การพัฒนามนุษย์และการเรียนรู้ (Human Development and Learning) รูปแบบการสอนต่าง ๆ (Teaching Model) และทัศนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษา (Perspective on Nature of Education) และฝึกประสบการณ์ตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ในโรงเรียน ถ้าเป็นการสอนระดับประถมศึกษา นักศึกษาจะต้องเลือกวิชาพื้นฐานคณิตศาสตร์ และการสอนอ่านควย

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อนักศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 จะฝึกปฏิบัติวิชาชีพโรงเรียนเป็นเวลา 1 ปี พร้อมกับเรียนวิชาต่าง ๆ อีก 1 หรือ 2 ภาคเรียน ในช่วงระยะเวลาฝึกประสบการณ์วิชาชีพชั้นนี้ นักศึกษาจะมีความรู้และประสบการณ์ในขอบข่ายตามลำดับดังต่อไปนี้ (Corcoran and Andrew 1988 : 18-21)

1. การรู้จักงานที่จะต้องปฏิบัติ (Immersion) นักศึกษาได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงเรียน ช่วยประชุมปฏิบัติการวางแผนการปฏิบัติงานกับคณะครูในโรงเรียนเมื่อปีการศึกษาใหม่
2. การปรับตัว (Adjustment) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการปฏิบัติงาน หลังจากทีรู้จักงานที่ตนจะต้องฝึกปฏิบัติแล้ว
3. การขยายประสบการณ์ (Expansion) เมื่อนักศึกษาค้นเคยกับสภาพแวดล้อมที่ฝึกปฏิบัติงานแล้ว อาจารย์นิเทศและอาจารย์พี่เลี้ยงสามารถกระตุ้น สนับสนุนให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานที่จะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น โดยใช้ความรู้และความสามารถมากขึ้นกว่าเดิม เช่นมีการทดลองเกี่ยวกับสอน

4. การรู้จักวิเคราะห์ (Analysis) นักศึกษาสามารถที่จะประเมินผล การสอนการปฏิบัติงานของตนเอง และนำข้อมูลมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน ตลอดจนสามารถ วิเคราะห์สภาพการณ์ต่าง ๆ รอบข้างได้

5. ความเป็นตนเอง (Autonomy) นักศึกษาสามารถที่จะวางแผนการสอน การปฏิบัติงานด้วยตนเองอย่างมั่นใจ และสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพต่อไปอีก ถึงแม้จะจบโปรแกรมแล้วก็ตาม

ตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร

ก. แนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

คำว่าหลักสูตรมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างต่าง ๆ กัน ซึ่ง มาร์ช และ สแตฟฟอร์ด (Marsh and Stafford 1984 : 2-3) ได้สรุปรวบรวมไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหารายวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในตำราประกอบการเรียนการสอน
2. หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่ทางโรงเรียนได้จัดไว้ให้กับผู้เรียน
3. หลักสูตร หมายถึง ผลผลิตทางการเรียนรู้ทั้งหลายที่ทางโรงเรียนได้วางแผนไว้
4. หลักสูตร หมายถึง แผนต่าง ๆ และประสบการณ์ทั้งหลายที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันซึ่งทางโรงเรียนได้จัดไว้ให้กับผู้เรียน

โบซอง (Beauchamp 1975 : 196) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในวงแคบ และเป็นความหมายที่นำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติไว้ว่า หลักสูตรคือแผนที่เขียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อบอกขอบเขตและการจัดโปรแกรมการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งตัวหลักสูตรประกอบด้วย (1) ข้อความที่กล่าวถึงการใช้ออกสาร เป็นแนวทางในการวางแผนการเรียนการสอน (2) ระบุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (4) ระบุแนวทางการประเมินผลคุณค่า และประสิทธิภาพของหลักสูตร

นั่นคือหลักสูตรเป็นโครงการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ (สุมิตร คุณากร 2520 : 21) ซึ่งหลักสูตรโดยทั่วไปจะประกอบด้วย (1) จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ (2) การเลือกและการจัดเนื้อหาสาระ (3) กระบวนการเรียนการสอน และ (4) การประเมินผลของหลักสูตร (Taba 1962 : 21) สำหรับองค์ประกอบด้านการประเมินนี้ เอนก เพียรอนุกุลบุตร (2524 : 123-124) กล่าวว่า ควรให้ทราบถึงการดำเนินการของหลักสูตรว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายหรือไม่เพียงไร จึงจำเป็นต้องมี หน่วยประเมินคุณภาพ เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้สถานภาพจริงของการใช้หลักสูตร ฉะนั้นจึงต้องบ่งแนวทางในการประเมินเช่นนี้ไว้อย่าง

สำหรับการใช้หลักสูตรนั้น มีงานที่ทางโรงเรียนหรือสถานประกอบการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องอยู่ 3 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้ (สังัด อุทรานันท์ 2527 : 262-269)

1. งานบริหารและการบริการหลักสูตร ซึ่งทางสถาบันทางการศึกษาจะต้องจัดเตรียมบุคลากร เพื่อการใช้หลักสูตร โดยเฉพาะถ้าเป็นหลักสูตรใหม่ อาจใช้การประชุมชี้แจง การอบรม การประชุม สัมมนา การเผยแพร่เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ เป็นต้น และการจัดบุคลากรเขาสอนตามความถนัดและความเหมาะสม

นอกจากนี้จะต้องมีการบริหารและบริการหลักสูตร ซึ่งหมายถึงเอกสารหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนทุกชนิด ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะ ตลอดจนการบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ที่ทางโรงเรียนจะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร การบริการห้องสอบวิชาเฉพาะ บริการเกี่ยวกับห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้พยายามจัดทำ หรือหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์และสะดวกแก่ผู้ใช้หลักสูตร

2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้องปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ดำเนินการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตร โดยคำนึงถึงการใช้เวลา การใช้แรงงาน การใช้ทรัพยากร ตลอดจนการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร เป็นงานที่จะต้องรับผิดชอบ ทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร และหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร ในระดับหน่วยงานพัฒนาหลักสูตรนั้น จำเป็นจะต้องทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียน และบำรุงขวัญเพื่อให้อำนาจใจแก่ผู้ใช้หลักสูตร

ส่วนการประเมินผลหลักสูตรนั้น โดยทั่วไปแล้วจะมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงอยู่ 3 ประการสำคัญ ๆ คือ (ทิสนา เขมมณี 2528 : 113)

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
2. เพื่อตัดสินว่าการวางเค้าโครงและรูระบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงาน และการสอนตามหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่
3. เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

ดังนั้น มิติในการประเมินหลักสูตร (Dimension of Curriculum Evaluation) ซึ่งควรมีอย่างน้อย 4 มิติ กล่าวคือ (Beauchamp 1975 : 170)

1. ประเมินการใช้หลักสูตรของครู
2. ประเมินวิธีการสร้าง (Design) หลักสูตร
3. ประเมินผลผลิตคือผู้เรียน
4. ประเมินระบบหลักสูตรหรือสิ่งที่ทำให้หลักสูตรดำเนินไปควยดี

ข. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร

ความหมายของการประเมิน

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam 1977 : 40-43) ให้ความหมาย "การประเมิน" ไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า การประเมินคือ การกำหนด หรือพิจารณาของ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายที่นิยมใช้กันแพร่หลายในการประเมินโปรแกรมทางการศึกษา และเขาก็ได้ให้ความหมายของการประเมินที่นำไปสู่การปฏิบัติไว้ว่า การประเมินเป็นกระบวนการ พิจารณาและเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการตัดสินใจ และตัดสินคุณค่า เกี่ยวกับโปรแกรมทางการศึกษาและหลักสูตร

ส่วน วิลเนย์ (Wilney) กล่าวว่า การประเมินเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินวิธีการดำเนินงานของโปรแกรมการศึกษา เพื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ (Stenhouse 1975 : 106)

ในทำนองเดียวกัน เวอร์เทิน และ แซนเดอร์ส (Worthen and Sanders 1973 : 19) ก็ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมินคือ การกำหนดคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งรวมทั้งการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่จะใช้ตัดสินคุณค่าของโปรแกรม ผลผลิต กระบวนการ วัตถุประสงค์ หรือแสวงหาทางเลือก เพื่อวัตถุประสงค์ (Utility) ในการดำเนินงานใหม่หรือวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ สุขุม มูลเมือง (2530 : 4) ยังกล่าวว่า การประเมินผลคือการเปรียบเทียบผลปฏิบัติจริง (Actual Results) กับผลที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results) โดยชี้ให้เห็นว่า ผลจากการปฏิบัติงานจริงกับผลที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นนั้นเกิดได้ใน 4 ลักษณะดังนี้ (1) ผลที่คาดหวังและปรารถนาจะให้เกิด (2) ผลที่คาดหวังแต่ไม่พึงปรารถนา (3) ผลที่คาดหวังที่จะเกิดแต่ไม่พึงปรารถนา (4) ผลที่คาดหวังว่าจะเกิดแต่ไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้ในข้อ (1) จะบอกให้ทราบถึงผลสำเร็จของสิ่งที่ประเมิน ส่วนข้อ (2), (3) และ (4) นั้น จะเป็นตัวบอกให้ทราบว่าสิ่งที่ประเมินนั้นสมควรที่จะได้รับการปรับปรุงแก้ไขดำเนินการต่อไปหรือสมควรยุติ

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการและสารสนเทศในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2528 : 98) การประเมินหลักสูตรก็เป็นกระบวนการที่สำคัญในการกำหนดหรือพิจารณาตัดสินวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ใช้ในหลักสูตรและการสอน เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการวัดการศึกษาก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ ดังนั้น จุดมุ่งหมายจึงกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลง การประเมินจึงเป็นตัวกำหนดว่าผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่จุดมุ่งหมายกล่าวไว้หรือไม่ (Tyler 1973 : 105-106)

นอกจากนี้ ครอนบาช (Cronbach) ได้พิจารณาว่า การประเมินหลักสูตร ทำให้ไขข้อสงสัยในการตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาได้ 3 ลักษณะกล่าวคือ (Worthen and Sanders 1973 : 44)

1. เพื่อปรับปรุงหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ตลอดจนวิธีการสอนต่าง ๆ
2. เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนแต่ละคน
3. เพื่อนำมาปรับปรุงระบบการบริหารโรงเรียน การปฏิบัติการของบุคลากร

ดังนั้น การประเมินผลและการตัดสินใจทางการศึกษา เป็นวิธีเดียวที่จะให้ทางเลือกอย่างมีเหตุผลต่อการหาแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานที่ปรับปรุงอยู่ และยังชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ปฏิบัติอยู่แล้ว ผลการประเมินที่ถูกต้องเป็นสิ่งจำเป็นต่อการวางนโยบาย การดำเนินงาน ตลอดจนเป็นการพิจารณาความเที่ยง (Validity) ของโปรแกรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ (Isnac and Michael 1983 : Foreword)

รูปแบบการประเมินหลักสูตร

ในปัจจุบันได้มีผู้พยายามเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินหลักสูตรไว้มากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ได้รับการยอมรับ และนำไปเป็นแนวทางการประเมินนั้นมีเพียงไม่กี่รูปแบบ (สังคี อุทรานันท์ 2527 : 257) รูปแบบการประเมินต่าง ๆ ที่นำมาจะเหมาะสมหรือไม่ เพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับธรรมชาติของสิ่งที่ต้องการประเมิน ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการประเมิน สถานการณ์ของหลักสูตร คุณค่าที่จะได้จากรูปแบบการประเมิน และความสามารถอธิบายการปฏิบัติตามโครงการที่ประเมิน (โชติ เพชรชื่น 2529 : 3)

1. รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)

รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ หรือที่เรียกกันว่ารูปแบบการประเมินที่ชี้ชัดวัตถุประสงค์ (Objectives Model) (Marsh and Stafford 1984 : 60) แนวคิดเรื่องการประเมินหลักสูตรจะมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนคือ มีการวัดผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แล้วพิจารณาว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมอะไรเปลี่ยนแปลงไปตาม

จุดมุ่งหมายบาง ถ้าผู้เรียนมีพฤติกรรมเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ก็ประเมินไคววาล์กัสูตรหรือโปรแกรมการศึกษานั้นสัมฤทธิ์ผล ซึ่งการประเมินผลตามรูปแบบนี้มีขั้นตอนที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ (Tyler 1973 : 110-123)

ก) กำหนดจุดมุ่งหมายของโปรแกรมการศึกษาอย่างกว้าง ๆ แล้ว
จำแนกออกเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ข) กำหนดสถานการณ์ที่จะให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมาย
หรือวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้

ค) สร้างเครื่องมือที่จะใช้วัดพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งเครื่องมือนี้จะต้องมีความเป็นปรนัย (Objectively) ความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity)

ง) เก็บรวบรวมข้อมูล หรือวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

จ) เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ออกกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ซึ่งผลการประเมินจะแสดงถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ดังนั้นเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินตามรูปแบบนี้ก็คือ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ข้อดีของรูปแบบการประเมินดังกล่าวคือ เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายของการประเมินชัดเจน ส่วนข้อจำกัดของแนวความคิดรูปแบบการประเมินนี้ คือรูปแบบที่มุ่งการเรียนรู้ (Learning) มากกว่าการวัด (Measuring) (Stenhouse 1975 : 109) นอกจากนี้ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ครอบคลุมโปรแกรมการศึกษานั้นเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เนื่องจากประสบการณ์การเรียนรู้บางอย่างเรื่องก็ไม่สามารถนำมาเขียนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมได้ และวัตถุประสงค์บางเรื่องก็ยากต่อการวัด ซึ่งถ้าผู้ประเมินกำหนดวัตถุประสงค์ง่าย ๆ เพื่อที่จะกำหนดได้ไม่ยาก ก็จะทำให้ผลการประเมินผิดพลาด อีกทั้งผู้ประเมินจะต้องมีทักษะในการพัฒนาเครื่องมือวัดให้ใดมาตรฐานด้วย (Marsh and Stafford 1984 : 61-62) (2) การประเมินหลักสูตรที่มุ่งเฉพาะผลผลิตของผู้เรียน ไม่ได้ให้ความสนใจต่อตัวแปรอื่น ๆ เช่น คุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน วิธีการสอน การบริหารหลักสูตร เป็นต้น ซึ่งทำให้ขาดข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตร หรือไม่สามารถนำข้อมูลมาปรับปรุงหลักสูตรได้ (Stenhouse 1975 : 106)

2. รูปแบบการประเมินของสแตค (Robert E. Stake)

รูปแบบการประเมินของสแตค หรือที่เรียกกันว่า The Stake Congruence Contingency Model หรือ Responsive Model เป็นที่สนใจต่อการนำมาใช้ประเมินผลการศึกษา ก็เนื่องจากมีผู้ไม่เห็นด้วยกับการประเมินผลแบบวัตถุประสงค์ของไทเลอร์ ดังกล่าวมาแล้ว และสแตคให้ความสำคัญต่อข้อมูลบรรยาย (Description) สิ่งที่จะทำการประเมินมากกว่าจุดมุ่งหมาย เขาเห็นว่าการประเมินควรเป็นการบรรยายและตัดสินสิ่งซับซ้อน และมีการเคลื่อนไหว (Dynamic) อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นลักษณะของหลักสูตรหรือโปรแกรมทางการศึกษา มิใช่มุ่งประเมินแต่ผลผลิตของหลักสูตรเท่านั้น (Marsh and Stafford 1984 : 62-63) ดังนั้น สแตค จึงมุ่งประเมินที่ตัวหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในหลักสูตร หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เพราะเห็นว่าคุณค่าของผลผลิตของหลักสูตรนั้น ขึ้นอยู่กับการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งแบบเป็นทางการ (Formal) และไม่เป็นทางการ (Informal) โดยเฉพาะแบบเป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่างกันของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการตั้งจะกล่าวต่อไป (Worthen and Sanders 1973 : 106-127)

ข้อมูลที่สแตคใช้ในการประเมินหลักสูตรประกอบด้วย ข้อมูลเชิงบรรยาย (Description Matrix) และข้อมูลเชิงตัดสิน (Judgment Matrix) และเสนอว่า ก่อนการบรรยายหลักสูตรใดก็ตาม ควรจะวิเคราะห์หลักการและเหตุผล (Rational) ของหลักสูตรหรือโปรแกรมนั้นด้วย ดังปรากฏโครงสร้างของรูปแบบการประเมินในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 7 แสดงโครงสร้างรูปแบบประเมินของสไตค

(Stake, cited by Worthen and Sanders 1973 : 113)

ข้อมูลเชิงบรรยายประกอบด้วย

1. สิ่งทีคาดหวัง (Intents) เป็นเงื่อนไขสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเนื้อหาวิชา เป็นต้น ซึ่งสไตคได้กำหนดไว้ 3 ส่วนคือ

ก) สิ่งทีกำหนดไว่ก่อน (Antecedents) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการเรียนการสอน และเป็นข้อมูลที่มีผล (Effect) ต่อผลผลิตของโปรแกรม อาจจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ตัวครู เนื้อหาวิชา สภาพโรงเรียน เป็นต้น

ข) กระบวนการปฏิบัติ (Transactions) เป็นข้อมูลเดียวกับสถานการณ์ การเรียนการสอน ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน เป็นต้น

ค) ผลผลิต (Outcomes) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร หรือเป็นผลของโปรแกรม

2. สิ่งที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observations) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงของสิ่งที่ประเมิน ซึ่งผู้ประเมินจะรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือใช้เครื่องมือต่าง ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้มี 3 ส่วน เช่นเดียวกับสิ่งที่คาดหวังได้แก่ สิ่งที่กำหนดไว้ก่อน กระบวนการปฏิบัติและผลผลิต

ในการบรรยายข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สเตคยัคหลักความสัมพันธ์ (Contingency) ของสิ่งที่กำหนดไว้ก่อน กระบวนการปฏิบัติงานและผลผลิต ในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์เชิงตรรกะ (Logical Contingency) ของสิ่งที่คาดหวังและความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ (Empirical Contingency) ของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง พร้อมกับพิจารณาความสอดคล้อง (Congruence) ของสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง เพื่อจะได้ทราบว่าสิ่งที่เรากำหนดไว้ในหลักสูตรที่จะประเมินนั้นได้เกิดขึ้นจริง ๆ หรือไม่

ข้อมูลเชิงตัดสินประกอบด้วยสิ่งที่เป็มาตรฐาน (Standards) และการตัดสินคุณค่า (Judgments)

สิ่งที่เป็มาตรฐานที่จะนำมาเปรียบเทียบเพื่อช่วยในการตัดสินใจโดยทั่วไปใช้เกณฑ์ 2 ลักษณะคือ

1. มาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Standard) เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ (Criterion) ที่ได้กำหนดคุณภาพ หรือความเป็นเลิศที่ควรจะเป็นของสิ่งที่ประเมินไว้ก่อนแล้ว และเป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ในระดับที่เป็นที่ยอมรับกัน

2. มาตรฐานสัมพันธ์ (Relative Standard) เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ได้จากการบรรยายของหลักสูตร หรือโปรแกรมใดที่ผ่านการพิจารณาปรับปรุงมาดีแล้ว และมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเป็นตัวเปรียบเทียบว่าหลักสูตรหรือโปรแกรมใดดีกว่า

การตัดสินคุณค่า เป็นการนำข้อมูลเชิงบรรยายที่กล่าวมาแล้วมาพิจารณาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็มาตรฐาน แล้วจึงพิจารณาตัดสินคุณค่าถึงสิ่งที่ประเมิน

ข้อดีของรูปแบบการประเมินของสเตคคือ มีการบรรยายสิ่งที่ประเมิน ซึ่งเป็ไปตามธรรมชาติของการประเมิน มีการกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานที่จะใช้เปรียบเทียบไว้

ชัดเจน อาจารย์ทรงคุณวุฒิช่วยพิจารณาตัดสิน นอกจากนี้ยังเป็นรูปแบบการประเมินที่คำนึงถึงผู้ใช้ผลการประเมิน (Audience Concerns) ที่สามารถนำไปปรับปรุงหลักสูตรหรือโปรแกรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อจำกัดของรูปแบบนี้คือ ใช้เวลาและงบประมาณมาก ในการดำเนินการประเมิน (Schubert 1986 : 278) การกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานก็เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก และต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล นอกจากนี้ข้อมูลในเซลล์ต่าง ๆ ของแมทริกซ์ ที่ใช้ประเมินอาจจะซ้ำซ้อนกัน และเมื่อพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรที่เปรียบเทียบทั้งที่เป็นมาตรฐานสัมบูรณ์และมาตรฐานสัมพัทธ์ อาจเกิดการขัดแย้งได้ ถ้าผลที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น (Worthen and Sanders 1973 : 214)

3. รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam)

สตัฟเฟิลบีม และคณะ ได้เสนอรูปแบบการประเมินผล ในนามของคณะกรรมการสมาคมเกียรตินิยมการศึกษา (The Phi Delta Kappa) ซึ่งขณะนั้นมีสตัฟเฟิลบีมเป็นประธาน ซึ่งรูปแบบการประเมินที่เสนอนี้จะทำการประเมินเกี่ยวกับ Context, Input, Process, Product (CIPP) ของสิ่งที่จะประเมิน ดังนั้นรูปแบบการประเมินนี้จึงมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันว่า Daniel Stufflebeam's Model, The Phi Delta Kappa Committee Model และ CIPP Model ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย

ใน An Introduction to the PDK Book ปี 1971 ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินผลของสตัฟเฟิลบีม สรุปได้ดังนี้ (Worthen and Sanders 1973 : 128-142)

สตัฟเฟิลบีม ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมินเป็นกระบวนการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจต่อทางเลือกต่าง ๆ ของโปรแกรมที่ทำการประเมิน ดังนั้นผู้ทำการประเมินจะต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

ก) การประเมินเป็นไปเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นผลการประเมินควรให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ตัดสินใจ (Decision-maker)

ข) การประเมินเป็นกระบวนการต่อเนื่องอย่างเป็นวัฏจักร (Cyclic) จึงต้องนำไปใช้กับโครงการที่เป็นระบบ

ค) การประเมินเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญคือการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวเคราะห์ และการนำเสนอผล

ง) การศึกษาวเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการประเมิน จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้ทำการประเมิน และผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจ

ประเภทของการประเมินใน CIPP Model

ก) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินเพื่อหาเหตุผลที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายของโปรแกรมหรือหลักสูตร โดยทำการประเมินสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำการประเมิน เป็นต้นว่า ปัญหา ความต้องการ เงื่อนไขต่าง ๆ ตามสภาพที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ยังช่วยวินิจฉัยปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญต่อการตัดสินใจที่จะปรับปรุงโปรแกรมหรือหลักสูตร

ข) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินสภาพของแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงาน เพื่อทราบว่าข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้โปรแกรมบรรลุผลหรือไม่ ต้องการปัจจัยอะไรอีก ทั้งนี้ก็จะประเมินเกี่ยวกับความสามารถของผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินงาน ยุทธวิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงาน และ เวลางบประมาณที่ใช้ เป็นต้น

ค) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ จากการนำโปรแกรมหรือหลักสูตรไปปฏิบัติจริง จะได้ทราบถึงขอบพระองค์ในวิธีข้อมูลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ วิธีการประเมินกระบวนการโดยการกำกับงาน (Monitoring) เกี่ยวกับศักยภาพ อุปสรรค และความตื่นตัวในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน การรวบรวมข้อมูลเพื่อตัดสินใจโปรแกรม และบรรยายกระบวนการที่ปฏิบัติจริง

ง) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เพื่อประเมินสิ่งที่ได้รับจากโปรแกรมหรือหลักสูตร ทั้งนี้ไม่ได้มุ่งประเมินเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้นในตอนท้ายสุดของโปรแกรมเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติงานตามโปรแกรมด้วย

ทั้งนี้ รูปแบบการประเมิน CIPP สามารถตอบคำถามสิ่งที่ประเมินได้
4 ประการ กล่าวคือ (Isnac and Michael 1981 : 10)

- ก) ควรจะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างไร
- ข) ควรจะใช้ทฤษฎีหรือกระบวนการดำเนินงานอย่างไร
- ค) การปฏิบัติตามทฤษฎีหรือกระบวนการดังกล่าวเป็นอย่างไร
- ง) วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มิบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

ข้อดีของรูปแบบการประเมิน CIPP คือ เป็นการประเมินทั้งระบบใน
รายละเอียดต่าง ๆ เช่นเดียวกับระบบหลักสูตร (สังค อุทรานันท์ 2527 : 287) จึงสามารถ
ชี้ให้เห็นจุดเด่นจุดด้อยของโปรแกรม หรือหลักสูตรที่ทำการประเมินอย่างชัดเจน ซึ่งมีผู้นำ
องค์ประกอบของการประเมินตามรูปแบบนี้คือ Context, Input, Process, Product
ไปเป็นกรอบการประเมินทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง อนึ่ง รูปแบบการประเมิน CIPP
นี้ ผู้ประเมินจะต้องคำนึงถึงความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเชื่อมั่น ความเป็น
ปรนัย และความสอดคล้องของการประเมิน จึงทำให้ผลการประเมินถูกต้องน่าเชื่อถือ ส่วน
ข้อจำกัดของรูปแบบการประเมินคือ กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโปรแกรมหรือหลักสูตรมิได้
กล่าวไว้ชัดเจน และมีใครระบุแหล่งที่คาดหวังของสิ่งที่ประเมินเช่นกัน นอกจากนี้การ
ประเมินรูปแบบนี้จะต้องทำการประเมินอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และเสนอแนวทางเลือกหลาย ๆ
ทางให้แก่ผู้ตัดสินใจ ซึ่งผู้ทำการประเมินจะต้องใช้เวลาและเสียค่าใช้จ่ายสูง อีกทั้งเป็น
รูปแบบการประเมินที่ไม่ได้เน้นตัวคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน

4. รูปแบบการประเมินของโพรวัส (Malcolm M. Provus)

โพรวัส (Provus) ได้นำทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินและการจัดการ
(Evaluation and Management Theory) มาเป็นแนวคิดในการประเมินโปรแกรม ซึ่ง
โพรวัสได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการประเมินโปรแกรมไว้ว่า เพื่อตัดสินโปรแกรมที่กำลังดำเนินอยู่
นั้นว่าควรปรับปรุง หรือคงดำเนินต่อไปหรือควรถูกยุติ และกล่าวว่าการประเมิน
ประกอบด้วย (Worthen and Sanders 1973 : 207-209)

- ก) การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของโปรแกรมที่จะประเมิน
- ข) การพิจารณาว่ามีความไม่สอดคล้องระหว่างการปฏิบัติตามโปรแกรม
กับเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่อย่างไร

ค) ไขขอมูลการพิจารณาตั้งกลาวเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติหรือเกณฑ์

มาตรฐาน

ด้วยเหตุนี้รูปแบบการประเมินของไพรวัล จึงมีชื่อเรียกว่า รูปแบบการประเมินความไม่สอดคล้อง (Discrepancy Model)

ขั้นตอนการประเมินในรูปแบบการประเมินของไพรวัล ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

ก) การบรรยายโปรแกรม (Program Definition) เพื่อศึกษา ลักษณะคุณภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมที่จะประเมิน เช่น วัตถุประสงค์ของโปรแกรม คุณลักษณะของครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ กิจกรรมของนักเรียนและครูที่จะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยการเปรียบเทียบกับโปรแกรมมาตรฐาน (Program Standards) ที่คณะกรรมการได้กำหนดขึ้นว่าโปรแกรมที่จะประเมินนี้มีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนตามโปรแกรมมาตรฐานหรือไม่ มีความสอดคล้องภายนอกหรือภายในเพียงใด

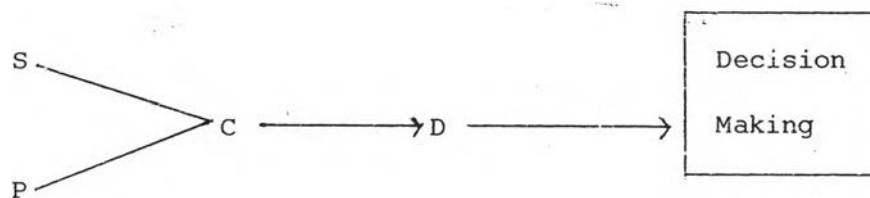
ข) การประเมินการดำเนินการตามโปรแกรม (Program Installation) เพื่อประเมินการปฏิบัติงานตามโปรแกรมนั้นเป็นอย่างไร เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ จะต้องเพิ่มปัจจัยอะไรบางอย่าง หรือปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานใหม่ และทำให้ทราบความแตกต่างระหว่างสิ่งที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 1 กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และสามารถนำข้อมูลไปปรับปรุงการดำเนินงานได้

ค) การประเมินกระบวนการของโปรแกรม (Program Process) เพื่อประเมินว่าการดำเนินงานของโปรแกรมได้บรรลุวัตถุประสงค์ย่อย ที่จะไปสู่วัตถุประสงค์สุดท้ายเพียงใด ผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลได้ว่า พฤติกรรมที่ผู้เขียนแสดงออก เป็นไปตามที่คาดหวังเพียงใด เมื่อเทียบกับมาตรฐาน โดยมุ่งเน้นที่วัตถุประสงค์ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ มากกว่าที่จะประเมินวัตถุประสงค์ของโปรแกรม

ง) การประเมินผลผลิต (Program Product) เพื่อประเมินผลผลิตของโปรแกรมว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโปรแกรมหรือไม่ หรือจุดมุ่งหมายของโปรแกรมบรรลุผลเพียงใด เมื่อเทียบกับผลที่กำหนดไว้ในโปรแกรมมาตรฐาน

จ) การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลตอบแทน (Cost-benefit Analysis) เป็นการวิเคราะห์ว่าโปรแกรมดังกล่าวจะได้รับผลตอบแทนมากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย ซึ่งการประเมินในขั้นตอนนี้อาจจะไม่มีก็ได้

อนึ่ง การประเมินในทุกขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้ประเมินจะต้องทำการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นจริงในโปรแกรมกับสิ่งที่กำหนดขึ้นมาในโปรแกรมมาตรฐานว่า มีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร ถ้าพบว่าไม่มีความสอดคล้องกัน ก็จะนำข้อมูลไปสู่การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานว่าจะดำเนินขั้นเดิมโดยปรับแก้มาตรฐาน หรือดำเนินขั้นต่อไป หรือล้มเลิกโครงการ ซึ่งรูปแบบการประเมินของโพรวิส สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างเข้าใจง่าย ๆ ในแผนภาพข้างล่างนี้

S - Standard

P - Performance

C - Compare

D - Discrepancy

แผนภูมิที่ 8 รูปแบบการประเมินของโพรวิส

อย่างไรก็ตาม โพรวิสได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในการนำรูปแบบการประเมินนี้ไปใช้ สรุปได้ดังนี้ (Worthen and Sanders 1973 : 177)

- ก) จะต้องเป็นโปรแกรมที่กำลังดำเนินการอยู่เท่านั้น
- ข) ผู้บริหารโปรแกรมให้การสนับสนุนที่จะทำการประเมินเพื่อเปลี่ยนแปลงโปรแกรมได้
- ค) ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนที่จะดำเนินการตามโปรแกรม และคณะผู้ประเมิน โปรแกรม

ง) คณะผู้ประเมินสามารถที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะปรับปรุงโปรแกรมในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้

จ) การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในการปรับปรุงโปรแกรม ซึ่งคณะผู้ดำเนินการโปรแกรมจะต้องยอมรับและเข้าใจต่อสภาพที่จะมีการเปลี่ยนแปลงโปรแกรมตามผลการประเมิน

ฉ) ทั้งคณะผู้ประเมินและผู้ดำเนินการโปรแกรม จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

ข้อดีของรูปแบบการประเมินของโพรวิส คือ เป็นรูปแบบที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ตลอดเวลา พร้อมกับการกำหนดมาตรฐาน (Design Criteria) ซึ่งมาจากหลักการพื้นฐานทางทฤษฎี ผลการวิจัย และการใช้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องที่จะประเมินของคณะกรรมการ ทำให้สามารถประเมินความตรงทั้งภายในและภายนอก (Internal and External Validity) ของสิ่งที่จะประเมินได้ ส่วนข้อจำกัดของการประเมินตามรูปแบบนี้คือ ใช้เวลามากและค่าใช้จ่ายสูงเพราะจะต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่องขณะที่โปรแกรมกำลังดำเนินการอยู่ และมีการปรึกษากับคณะผู้ดำเนินการโปรแกรมตลอด การสร้างโปรแกรมมาตรฐานเป็นสิ่งค่อนข้างยาก ทั้งยังต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิด้วย

ข. ข้อคำนึงถึงการประเมิน

จากผลการประชุมที่ Churchill College Cambridge ปี 1972 ซึ่งนักประเมินผลที่สำคัญหลายท่านได้ร่วมประชุมและสรุปแนวทางการประเมินผล เกี่ยวกับการศึกษาที่ควรนำมาใช้ในการประเมิน สรุปได้ดังนี้ (Stenhouse 1975 : 115-116)

1. การประเมินควรตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ผลประเมิน (Audiences) หลาย ๆ ฝ่าย
2. ในการประเมินควรคำนึงถึงความซับซ้อนของหน่วยงาน และกระบวนการเรียนการสอน
3. บางครั้งควรใช้ข้อมูลจากการสังเกตแทนการใช้แบบสอบถาม และแบบทดสอบ
4. ผู้ประเมินควรออกแบบการประเมินให้ถูกต้องและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน

5. ผู้ออกแบบการประเมิน ควรคำนึงถึงฐานะบทบาทของผู้ประเมินด้วย ซึ่งในบางครั้งจะขัดแย้งกันในตัวผู้ประเมินที่มีหลายบทบาท เช่น ในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ฐานะครูผู้ตัดสินการประเมิน หรือในฐานะผู้รับจ้างการประเมิน
6. ผู้ออกแบบการประเมินควรทราบแนวทางการใช้ผลการประเมิน และคำนึงถึงการเก็บรวบรวมข้อมูล การควบคุมตัวแปรต่าง ๆ เพื่อให้ผลการประเมินเป็นที่น่าเชื่อถือ
7. ผู้ออกแบบประเมินควรคำนึงถึงความยุ่งยากซับซ้อนของการตัดสินใจทางการศึกษา ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนการตีความของข้อมูลที่รวบรวมได้ต้องชัดเจน
8. การออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน ก็จะสนองตอบจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน ฉะนั้นในโปรแกรมการศึกษาหนึ่ง ๆ การออกแบบการประเมินที่แตกต่างกันสามารถนำมาใช้ได้

นอกจากนี้ Isnac and Michael (1981 : 61) ยังกล่าวถึงสิ่งที่นักประเมินพึงระวังในเรื่องต่อไปนี้เช่นกันว่า

1. อย่านำประสบการณ์อื่นใดนอกเหนือจากจุดมุ่งหมายที่ทำการประเมินมารวมพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน
2. ในการประเมินควรคำนึงถึงผล (Effects) ของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ไม่ได้ควบคุม ตลอดจนแรงจูงใจของบุคลากรในโรงเรียน
3. ความแม่นยำในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการรายงานผลการประเมิน
4. การผิดพลาดที่เกิดจากการออกแบบการวิจัย และการใช้สถิติต่าง ๆ ที่จะทำให้ผลการประเมินไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

สรุป จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินหลักสูตร หรือโปรแกรมทางการศึกษาของหลักสูตร โดยพิจารณาว่าหลักสูตรนั้นสามารถสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และเพื่อพิจารณาการวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตร ตลอดจนสภาพการดำเนินงานตามหลักสูตรนั้น ว่ามีความเหมาะสม ถูกต้อง หรือมีปัญหา อุปสรรคอะไรบาง ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูล เพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตรหรือโปรแกรมทางการศึกษา และเพื่อใช้เป็นแนวทางที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรนั้น ๆ ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์วิชาชีพครู

อุษา วชิรินทร์เสวี (2522) ใ้วิจัยเรื่องการจัดการนิเทศการฝึกสอนในวิทยาลัยครูภาคตะวันตก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการนิเทศการฝึกสอน โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์นิเทศ อาจารย์พี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอนที่มีต่อการจัดการนิเทศการฝึกสอน ศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการนิเทศการฝึกสอน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การจัดรูปแบบการนิเทศการฝึกสอน มีหัวหน้าหน่วยฝึกสอนดำเนินการขึ้นตรงต่อสำนักอธิการ ผู้บริหารและอาจารย์นิเทศ มีความเห็นว่ได้ปฏิบัติงานมากคือ ด้านการวางแผน และด้านวิชาการ ส่วนปฏิบัติงานน้อยคือ ด้านประสานงานและบริการ การสรรหาคณาจารย์ การดำเนินงานในการจัดการนิเทศการฝึกสอน และการประเมินผล

2. รูปแบบการจัดการนิเทศการฝึกสอน ด้านที่จำเป็นมากคือด้านการวางแผน ด้านวิชาการ ด้านการประสานงานและบริการ ด้านการสรรหาคณาจารย์ ด้านการดำเนินงานในการจัดการนิเทศการฝึกสอน และด้านประเมินผล

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการฝึกสอน ปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์นิเทศที่มีปัญหามากคือ เรื่องการนิเทศ ส่วนปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์พี่เลี้ยงมีปัญหาน้อย

สงบตี วัจนะสาริกากุล (2526) ศึกษาปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของวิทยาลัยครูเลย โดยทำการศึกษาจากนักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์นิเทศ และอาจารย์พี่เลี้ยงปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษามีความคิดเห็นว่า การจัดและการปกครองชั้นเรียนเป็นปัญหาที่มีความสำคัญอันดับแรก ส่วนปัญหาในการสอนนั้นเป็นปัญหาด้านการขาดทักษะการสอนที่สำคัญ ๆ คือ การวางแผนการสอน การเลือกใช้วิธีการสอน กิจกรรมและอุปกรณ์การสอน การประเมินผลการสอน ส่วนปัญหาที่สำคัญน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกัน อาจารย์นิเทศและอาจารย์พี่เลี้ยง และได้เสนอแนะให้อาจารย์นิเทศได้ออกไปนิเทศนักศึกษามากขึ้น

2. อาจารย์นิเทศก ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ เวลาสำหรับงานนิเทศ จำนวนนักศึกษาที่ต้องการนิเทศ และเสนอแนะให้ทางวิทยาลัยจัดสวัสดิการและบริการงานนิเทศให้ดีกว่าที่ดำเนินอยู่ มีการจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3. อาจารย์พี่เลี้ยง ปัญหาที่สำคัญคือ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิทยาลัยควรได้เผยแพร่ความสามารถเกี่ยวกับงานนิเทศ และเสนอแนะว่า อาจารย์นิเทศกควรจะได้ประสานร่วมมือกันในการดำเนินงานนิเทศมากกว่าที่ดำเนินอยู่

อารมณ์ เทียนพิทักษ์ (2528) ได้ศึกษาคำประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนของนิสิต อีกทั้งประสบการณ์วิชาชีพตามการรับรู้ของอาจารย์นิเทศกฝ่ายคณะ อาจารย์นิเทศกฝ่ายโรงเรียน ผู้บริหารและนิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. การรับรู้ของอาจารย์นิเทศกฝ่ายคณะ อาจารย์นิเทศกฝ่ายโรงเรียน ผู้บริหารและนิสิตผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเห็นว่าตัวประกอบที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพคือ บุคลิกภาพของนิสิต การเตรียมการสอนและการดำเนินการสอน ทั้งนี้อาจารย์นิเทศกฝ่ายโรงเรียน และอาจารย์นิเทศกฝ่ายคณะเห็นว่าการเตรียมการสอนสำคัญมากที่สุด และอาจารย์นิเทศกฝ่ายโรงเรียนและนิสิตผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเห็นว่า การดำเนินการสอนเป็นตัวประกอบที่สำคัญมากที่สุด

2. กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่า ตัวประกอบด้านการเตรียมการสอนมีลักษณะสำคัญคือ การประเมินผลตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ การประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดภายในเวลาที่กำหนด และการประเมินผลโดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ของเด็ก ตัวประกอบด้านการดำเนินการสอนมีลักษณะสำคัญคือ การยกตัวอย่างได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่สอน การยกตัวอย่างสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเรียน และเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน และการเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกคิดหาเหตุผลแก้ปัญหาอย่างมีระบบด้วยตัวเองส่วนตัวประกอบด้านบุคลิกภาพ มีลักษณะสำคัญคือการประเมินตนเองอยู่เสมอ มีระเบียบวินัยในการปฏิบัติงานไม่ปฏิบัติตนขัดต่อศีลธรรมและคุณธรรม แต่งกายสะอาดเรียบร้อย เหมาะสมกับการเป็นครู การตรงต่อเวลา และความขยันขันแข็ง และความกระตือรือร้นในการทำงาน

สำเร็จ ประเสริฐสุข (2528) ทำการวิเคราะห์การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันการฝึกหัดครูในกรุงเทพมหานครสรุปผลการวิจัยได้ว่า สถาบันฝึกหัดครูทุกแห่งเห็นว่าการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นงานสำคัญอย่างยิ่งส่วนหนึ่งของการฝึกหัดครู วิทยาลัยครูและคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มีโครงสร้างการบริหารงานและระบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูแตกต่างกัน แต่ทุกแห่งมีขั้นตอนและกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูคล้ายคลึงกันคือ มีทั้งการจัดให้นิสิตนักศึกษาสังเกตสถานการณ์จริงในโรงเรียน ขั้นตอนการจัดให้นิสิตนักศึกษาได้ฝึกหัดเป็นผู้ช่วยครู ขั้นตอนการทดลองสอน และขั้นตอนการฝึกสอน วิทยาลัยครูและคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์มีระบบ การประเมินผล การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแตกต่างกันคือ วิทยาลัยครูใช้ระบบการประเมินผลแบบ ใฝ่พาน-ไม่พาน โดยไม่มีระดับคะแนน ส่วนคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ใช้ระบบการประเมินผลให้เป็นเกรด และยังพบว่าปัญหาสำคัญของการจัดประสบการณ์ของวิชาชีพครูประการหนึ่งคือ มีนิสิตนักศึกษาบางส่วนไม่ตั้งใจฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเท่าที่ควร เนื่องจากไม่ประสงค์จะออกไปประกอบอาชีพครูเมื่อจบการศึกษาแล้ว นอกจากนั้นสถาบันฝึกหัดครูส่วนใหญ่ขาดแคลนห้องปฏิบัติการในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เช่น ห้องปฏิบัติการหลักสูตร ห้องปฏิบัติการสอน ห้องฝึกทักษะการสอน ห้องบริการ และผลิตสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

วนิดา ศิริกิตยานนท์ (2528) ได้ศึกษาวิเคราะห์หาคำประกอบของสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนตามการรับรู้ของตนเองอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะผู้บริหารและนิสิตที่ผ่านการฝึกในประสบการณ์วิชาชีพคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่า คำประกอบของสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่รวมกันในทุกกลุ่มตัวอย่างมี 3 คำคือ (1) ทักษะการสอน (2) ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาและหลักสูตร และ (3) ทักษะการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

จาร์รัตน์ พรกแก้ว (2529) ได้วิเคราะห์งานวิจัยด้านครุศึกษาในประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาการฝึกสอน พบว่ามีปัญหาการฝึกสอนที่จัดว่าเป็นปัญหามาก และงานวิจัยส่วนใหญ่สรุปผลสอดคล้องกัน คือปัญหาการขาดทักษะในการเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม ปัญหาความลำบากในการควบคุมชั้นเรียนให้มีระเบียบวินัย และปัญหาอาจารย์นิเทศก์ทั้งฝ่ายคณะและฝ่ายโรงเรียนไม่มีเวลาเพียงพอในการให้คำแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอน และปรากฏว่าก่อนการ

ฝึกสอนหรือระยะเวลาช่วงแรกของการฝึกสอน ระดับความเป็นปัญหาจะสูงกว่าระยะหลัง หรือช่วงเวลาหลังการฝึกสอน

ประภา ธาณิรัตน์ (2530) ได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบ การจัดการฝึกสอน ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบ การจัดการฝึกสอนมีลักษณะดังนี้

1. การกำหนดและสรรหาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนเพื่อตั้งเป็น คณะกรรมการบริหารนั้น ผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์กำหนดคุณสมบัติของประธานและคณะกรรมการ จัดการฝึกสอน ส่วนการสรรหาประธานและคณะกรรมการจัดการฝึกสอนคณะศึกษาศาสตร์ สามารถดำเนินการด้วยวิธีการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ให้กำหนดวาระในการดำเนินงานของ ประธานคณะกรรมการจัดการฝึกสอน ให้ตั้งเกณฑ์การคัดเลือกอาจารย์นิเทศที่มีประสบการณ์ ในการสอนมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี แล้วมีการจัดอบรมอาจารย์นิเทศก่อนออกนิเทศฝึกสอน หลังจากนั้นนิเทศการฝึกสอนในแต่ละภาคมีการประเมินผลอาจารย์นิเทศ กำหนดวาระของอาจารย์ นิเทศทั่วไปและนิเทศประจำวิชาคราวละ 2 ปี การกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกอาจารย์ พี่เลี้ยง ให้คณะศึกษาศาสตร์ร่วมมือกับโรงเรียนฝึกสอนกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก หรือมอบ ภาระให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนฝึกสอน หลังจากนั้นให้คณะศึกษาศาสตร์ร่วมมือกับทางโรงเรียน ฝึกสอนดำเนินการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ความรู้ความสามารถของอาจารย์พี่เลี้ยง และให้ ประเมินผลการนิเทศหลังจากนิเทศการสอนในแต่ละภาคเรียน ให้อาจารย์พี่เลี้ยงรับผิดชอบ นักศึกษาฝึกสอนได้ไม่เกิน 2 คน

2. การเตรียมการก่อนการฝึกสอนนั้น ให้มีการเตรียมสองลักษณะ คือ เตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการฝึกสอน โดยจัดทำคู่มือการฝึกสอนและจัดประชุม สัมมนา ส่วนในด้านนักศึกษาฝึกสอน ให้เตรียมนักศึกษาก่อนออกฝึกสอนให้พร้อมทุกด้านตาม โครงการที่ได้วางไว้ โดยเฉพาะการจัดปฐมนิเทศอย่างเข้ม

3. การจัดสรรงบประมาณในการจัดการฝึกสอน ให้จัดสรรค่าใช้จ่ายเพิ่ม ในด้านการสัมมนาอาจารย์นิเทศ อาจารย์พี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน ในด้านการวิจัย โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน และให้ปรับปรุงงบประมาณคาพาหนะในการนิเทศ

4. การสัมมนาการฝึกสอน เนื้อหาในการจัดสัมมนาให้ชี้แจงวัตถุประสงค์ สภาพปัญหาและเสริมทักษะการสอน

5. การประเมินผลการฝึกสอน ก่อนการประเมินผลให้จัดการประชุมระหว่าง อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินในลักษณะต่าง ๆ ให้ทราบแนวปฏิบัติในการประเมินผล ตามกฎเกณฑ์ที่คณะศึกษาศาสตร์ได้วางไว้

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ (2530) ได้เสนอรูปแบบการจัด ประสพการณ์วิชาชีพของหลักสูตรครุศึกษา 5 ปี (ในการสัมมนาเรื่อง "รูปแบบหลักสูตร ครุศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา") สรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตในหลักสูตรครุศึกษาที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แล้วมีคุณลักษณะของครูนักวิชาชีพ (Professional Teacher)

สมรรถภาพที่คาดหวัง (1) มีใจเป็นครู (2) มีวิถีชีวิตแบบครู (3) มี บุคลิกภาพภูมิฐานสมกับเป็นครู (4) มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการแห่งวิชาชีพครู (5) มี สมรรถภาพทางด้านงานของครู (งานสอน งานธุรการ งานด้านกิจกรรมนักเรียน งานให้ คำปรึกษาและแนะแนว และงานด้านพัฒนาสังคม)

โปรแกรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ปีที่ 1 (ก่อนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ) เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะ ของสถาบันต่าง ๆ ทางการศึกษา และสร้างศรัทธาต่อวิชาชีพครู โดยการจัดทัศนศึกษาและ ประชุมสัมมนา (เนนกิจกรรมการสอนใต้นิสิตมี Critical Reflective Thinking)

ปีที่ 2 (ขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพ) ให้ความรู้ด้านนั้น ๆ ในทางการศึกษา ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติพัฒนาการ ปัญหาและแนวคิพัฒนา นักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากร ในโรงเรียน ชุมชน ฝึกทักษะการสังเกต เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ แวดล้อมในโรงเรียน โดยในปีนี้นิสิตจะได้ฝึกงานผู้ช่วยครู มีการประชุมสัมมนาการวิเคราะห์ กรณีตัวอย่างและประสบการณ์ที่ใคร่บ้ควย

ปีที่ 3 ให้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ของการสอน และฝึกทักษะการสอน ในขั้นนี้ นิสิตจะได้ฝึกงานครูผู้ช่วย และนิสิตจะได้รับการฝึกการทำงานเป็นคณะ (Team Work)

ปีที่ 4 นิสิตจะได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพเต็มเวลา (10-14 สัปดาห์) ภายใต การนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ มีการประชุมระหว่างฝึกสอนแบบ Critical Reflective Thinking หลังจากฝึกประสบการณ์วิชาชีพแล้วนิสิตจะได้มีการสัมมนาการศึกษา ซึ่งว่าด้วย การฝึกสอนและวิชาชีพครู

ปีที่ 5 นิสิตจะฝึกประสบการณ์อย่างครุวิชาชีพ ลักษณะ Internship โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นเพียงอาจารย์ที่ปรึกษาเท่านั้น

ปทีป เมธาคณวุฒิ และคณะ (2532) ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู" ได้เสนอแนะแนวทางในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู กรณีศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในส่วนของโปรแกรม "การผลิตครูปริญญาตรี 5 ปี" โดยเฉพาะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพ (Clinical Experience) ว่า การเรียนการสอนวิชาชีพแกน วิชาชีพเฉพาะ และประสบการณ์วิชาชีพต้องไปควบคู่กัน และสรุปการจัดประสบการณ์เริ่มตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 มีดังนี้ (ปทีป เมธาคณวุฒิ 2532 : 301)

ชั้นปีที่ 2 การสำรวจทำความเข้าใจและคุ้นเคยกับโรงเรียน การสังเกตการสอน

ชั้นปีที่ 3 ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ฝึกสอนนักเรียนปกติ และนักเรียนพิเศษเป็นรายบุคคล

ชั้นปีที่ 4 ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และสอนเป็นกลุ่มนักเรียนปกติ และนักเรียนพิเศษ

ชั้นปีที่ 5 ทำหน้าที่เป็นครูสอนในชั้นเรียนร่วมกับครูประจำการ และทำงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ปฏิบัติอยู่ (Action Research) หรือทำเป็นโครงการ (Field Project)

ฮีท (Heath 1984 : 1724) ได้ประเมินการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในระยะแรก ๆ (Early Field Experiences) สาขาประถมศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับก่อนออกฝึกสอนจากสภาพแวดล้อม (Context) ที่เป็นอยู่ และหาความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างสภาพของโรงเรียนที่ไปฝึกกับประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์ผู้สอนวิชาชีพครูที่นักศึกษาต้องออกไปฝึกประสบการณ์ตามโรงเรียนด้วย และจากโรงเรียนที่นักศึกษาไปฝึกผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. มีการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้นักศึกษาทุกชั้นปีของหลักสูตร ทั้งนี้ นักศึกษาจะได้ฝึกมากในระดับชั้นปีที่ 3
2. นักศึกษาได้พัฒนาความรู้ทางวิชาชีพเพิ่มขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จนกระทั่งออกฝึกสอน อย่างไรก็ตามทางมหาวิทยาลัยมิได้นั้นเรื่องทัศนคติต่อวิชาชีพ
3. นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้งในลักษณะงานสอน และงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่งานสอน
4. จำนวนชั่วโมงและรายวิชาที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติขึ้นอยู่กับทางสถาบันที่ไปฝึก
5. ผู้ให้การนิเทศการฝึกแก่นักศึกษาคือ อาจารย์ประจำชั้น
6. นักศึกษาจะได้ฝึกประสบการณ์กับครูเพียงคนเดียว ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก หรือขนาดกลาง แต่ถาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่จะทำให้นักศึกษามีโอกาสฝึกจากครูหลาย ๆ คน

ริชาร์ดสัน (Richardson 1985 : 873-A) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตร การฝึกหัดครู ที่เกี่ยวกับเนื้อหาการฝึกปฏิบัติทักษะและประสบการณ์วิชาชีพในการผลิตครู โดย สอดถามจากคณบดี จำนวน 30 คน ของสถาบันผลิตครูซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีใน American Association of Colleges for Teacher Education ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ใน การผลิตครูควรจะได้บูรณาการแนวคิด ทฤษฎี การฝึกทักษะต่าง ๆ ทางวิชาชีพ และประสบการณ์ ทางวิชาชีพในทุกรายวิชาที่นักศึกษาเรียน มีการประเมินผลความก้าวหน้าของนักศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประเมินผลตนเอง (Self-reflection) ในรายวิชา ต่าง ๆ วางเป้าหมายให้นักศึกษาได้มีอัตมโนทัศน์ (Self-concept) ที่ดีและตระหนักใน ความสำคัญของวิชาชีพต่อความรับผิดชอบในสังคม อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูทุกคนจะต้องเป็น แบบอย่าง (Models) ของการสอนที่มีประสิทธิภาพ นักศึกษาต้องได้รับการฝึกทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา (Counseling) การศึกษาคนควาเพิ่มเติม มนุษยสัมพันธ์ การ จัดความตึงเครียด (Stress) การปรับตัวต่อสภาพที่เปลี่ยนแปลงการวิเคราะห์อย่างเป็น ระบบ นอกจากนี้ควรทำการประเมินความก้าวหน้า (Progress Evaluation) อย่าง ต่อเนื่องในทุก ๆ โปรแกรม โดยมีมุ่งที่สมรรถภาพวิชาชีพและทัศนคติต่อวิชาชีพของนักศึกษา

และเสนอแนะว่า การผลิตครูควรจะขยายเป็น 5 ปี เพื่อผลิตครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในศตวรรษที่ 21 นี้

แพนเนล (Pannell 1985 : 1254-A) ได้ประเมินผลกระทบของการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษาคูของมหาวิทยาลัยเท็กซัส ต่อทางโรงเรียนที่เกี่ยวกับ (1) ผลการเรียนของนักเรียน (2) ทศนคติของบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ อาจารย์พี่เลี้ยง ผู้บริหารนักเรียน ผู้ปกครอง นักศึกษาฝึกสอน และนักศึกษาที่ยังไม่ได้ฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์ (3) เวลาที่ใช้ (4) งบประมาณดำเนินการ โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต และแบบสอบถามปลายเปิด เป็นเครื่องมือประเมิน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาไม่ได้ทำให้ทางโรงเรียนหรือตัวนักเรียนต้องเสียประโยชน์ใด ๆ และจากการที่มีนักศึกษาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชั้นเรียน ทำให้ครูในโรงเรียนพยายามเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักศึกษา เป็นต้นว่าคำนึงถึงวิธีการสอนของตน สนใจต่อการประเมินผลการสอนของตน ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนด้วยความรับผิดชอบอย่างดียิ่ง ให้ความสำคัญแก่นักเรียนที่เรียนอ่อนมากขึ้น ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล ตลอดจนพยายามนำแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน

มารีโน (Marino 1986 : 2831-A) ทำการศึกษาแนวโน้มของการผลิตครูของมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ ในปี ค.ศ. 2000 โดยใช้เคลพายเทคนิคกับนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายจำนวน 24 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ในการฝึกหัดครูจะมีการประสานความร่วมมือกันใกล้ชิดกับทางโรงเรียนมากขึ้น
2. จะเน้นการทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครู และคำนึงถึงการนำผลการวิจัยไปใช้
3. มีการพัฒนาการฝึกปฏิบัติทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
4. ทางสถาบันฝึกหัดครูจะให้ความสำคัญกับการวางแผนการผลิตครู
5. ภาควิชาที่สอนเกี่ยวกับวิชาชีพครูจะให้การสนับสนุนและเอาใจใส่ต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา
6. มีความสนใจต่อการจัดการฝึกอบรมให้แก่อาจารย์พี่เลี้ยง

เคอร์ทิส (Curtis 1986 : 4276-A) ทำการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรด้านบุคลิกภาพและความสามารถทางวิชาการ (Scholastic) บางตัวที่ทำนายความสำเร็จในการฝึกสอนของนักศึกษามหาวิทยาลัยอินเดียน่า ตัวแปรความสามารถทางวิชาการที่ผู้วิจัยเลือกนำมาศึกษาได้แก่คะแนนเฉลี่ย (GPA) และคะแนน NTE (National Teacher Examination Core Battery) ส่วนตัวแปรบุคลิกภาพได้แก่ อคติตนเอง (Self-concept) และความเชื่อในความสามารถของตนเอง (Locus of Control) ส่วนตัวแปรที่ทำการศึกษา คือ คะแนนการฝึกสอนของนักศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า อคติตนเองของนักศึกษาเป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวที่มีนัยสำคัญในการทำนายความสำเร็จของการฝึกสอน นอกจากนี้ตัวทำนายตามลำดับได้แก่ อคติตนเองกับคะแนนเฉลี่ย อคติตนเองกับคะแนนเฉลี่ยและคะแนน NTE อคติตนเองกับคะแนนเฉลี่ยกับคะแนน NTE และความเชื่อในความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ปริมาณความแปรปรวนของตัวทำนายอคติตนเองมีนัยสำคัญสูงกว่าตัวทำนายลักษณะอื่น ๆ ที่กล่าวมาซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวได้เสนอแนะต่อการผลิตครูว่าการฝึกให้นักศึกษาครูได้พัฒนาด้านอคติตนเอง เน้นให้มีการประเมินบุคลิกภาพด้านนี้และพยายามให้นักศึกษาครูทุกคนมีคุณลักษณะนี้

ข. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินอย่างเป็นระบบ

ประคินันท์ อุปรมัย (2522) ได้ประยุกต์ใช้แบบจำลองการประเมิน โดยประยุกต์แบบจำลองซิป (CIPP Model) และแบบจำลองความไม่สอดคล้อง (Discrepancy Model) เพื่อประเมินระบบหลักสูตรจิตวิทยาการศึกษาในวิทยาลัยครูที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง โดยใช้ความรู้เชิงทฤษฎีและผลการวิจัยเพื่อที่จะสรุปเป็นแบบจำลองโครงสร้างระบบหลักสูตร จิตวิทยาที่ควรจะเป็นซึ่งถือเป็นส่วนมาตรฐาน (Standards) ซึ่งปรากฏว่าได้โครงสร้างที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อเรื่อง กระบวนการจัดประสบการณ์ทางจิตวิทยาให้นักศึกษาและวิธีการประเมินผลเมื่อได้โครงสร้างส่วนมาตรฐานแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบประเมินโครงสร้างระบบหลักสูตรจิตวิทยาที่ใช้ในปัจจุบัน กับหลักสูตรส่วนมาตรฐานที่ควรจะเป็นพร้อมทั้งประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ด้วยเทคนิคที่ใช้ในการประเมิน คือ การตรวจสอบความไม่สอดคล้องเชิงบรรยาย แล้วสรุปผล ปรากฏผลการประเมินคือ โครงสร้างส่วนมาตรฐานกับโครงสร้างระบบที่ใช้ในปัจจุบันไม่สอดคล้องกันในด้านการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร โดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ปรากฏว่านักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย

และทัศนพิสัย บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะพิสัย บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับปานกลาง

มงคล อาทิกานู (2522) ประเมินหลักสูตรระยะสั้นวิชาช่างเชื่อมเบื้องต้น สำหรับครูช่างนำไปใช้สอนเด็กและเยาวชนตามสถานฝึกอบรมเยาวชนต่าง ๆ (หลักสูตรสร้าง ขึ้นโดยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ร่วมกับหน่วยอาสาสมัครพลเรือนเยอรมัน โดยแบ่งการประเมินผลหลักสูตรระยะสั้นออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งการประเมินผลตัวหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้ากำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ของหลักสูตรที่ดี แล้วจึงนำหลักสูตรระยะสั้นมา ประเมินผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ในส่วนที่สองการประเมินผลการอบรมการใช้หลักสูตร โดยใช้แบบ- สอบถามและสัมภาษณ์ ในส่วนที่สามการประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยสร้างแบบสอบถาม ติดตามผลการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ด้านตัวหลักสูตร วัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชาที่จัดไว้มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ขาดคู่มือครู
2. ด้านการฝึกอบรมการใช้หลักสูตร เนื้อหาวิชาในการอบรมเหมาะสมดีแล้ว และผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ต้องการให้จัดอีก
3. ด้านการใช้หลักสูตร สถาบันฝึกอบรมส่วนใหญ่มีปัญหารองอุปกรณ์ เครื่องมือ และวัสดุขาดแคลน และครูผู้สอนก็ต้องมีภาระอื่น ๆ ควบคู่กับงานสอน ทั้งนี้สถาบันฝึกอบรม เยาวชนสามารถนำหลักสูตรไปใช้และได้ผลดี บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรมีอยู่เพียงแห่งเดียว คือ สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จังหวัดเชียงใหม่

สุพักตร์ พิบูลย์ (2527) ทำการวิจัยเพื่อประยุกต์ใช้แบบจำลองเคาน์ตีแนนซ์ของ สเตค ประเมินกิจกรรมของกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 3 กลุ่ม ในเขตจังหวัดขอนแก่น และใช้ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงตัดสินคุณค่ากิจกรรมของกลุ่มโรงเรียน ผล การวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ผลจากการประยุกต์ใช้แบบจำลองการประเมินของสเตค ซึ่งมีความยืดหยุ่น ของแบบจำลอง ทำให้สามารถประเมินกิจกรรมได้ในลักษณะที่ครอบคลุม แต่มีปัญหบางประการ ที่พบ คือในการกำหนดตัวแปรที่จะศึกษาในแต่ละเซลล์เกิดความยุ่งยากและมีความคาบเกี่ยวกัน ลักษณะเด่นชัดประการหนึ่งของระบบจำลองคือ ขั้นตอนการพิจารณาความสัมพันธ์เชิงประจักษ์

ระหว่างปัจจัยพื้นฐานกับการดำเนินงาน และผลการดำเนินงาน เปรียบเสมือนการสรุปผล การประเมินไปในตัวด้วย

2. ผลการประเมินกิจกรรมของกลุ่มโรงเรียน ปรากฏว่าการดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มที่ 3 ได้รับผลการประเมินในระดับที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มที่ 1 และ 2 และผลงานของกลุ่มก็อยู่ในระดับน้อยกว่าเช่นกัน นอกจากนี้ปัญหาของแต่ละกลุ่มและโรงเรียนที่พบแล้ว ปัญหาร่วมที่เกิดในลักษณะเดียวกันทั้ง 3 กลุ่มโรงเรียนคือ ขาดแคลนในด้านวัสดุ-ครุภัณฑ์ และงบประมาณขาดปฏิบัติการปฏิบัติงานที่เด่นชัด ไม่มีการบรรจุรายการกิจกรรมปกติไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในขณะดำเนินงาน

นิคม ตั้งคะพิภพ (2528) ได้วิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูภาคสนาม ตามหลักสูตรผลิตบัณฑิตทางครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยระบบจำกัด จำนวนรับ วิธีดำเนินการวิจัยจำแนกเป็น 2 ตอน ตอนแรก เป็นการสร้างรูปแบบการประเมิน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ เทคนิคเดลฟาย ตอนที่สอง เป็นการทดลองใช้รูปแบบดังกล่าวในสถานการณ์จริง ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการประเมิน โดย ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของสมรรถวิสัยที่ใช้เป็นเกณฑ์ประเมินความพึงพอใจ ต่อความ เหมาะสม และผลที่ได้รับจากกระบวนการของรูปแบบของผู้เกี่ยวข้อง ผลการเรียนรู้ของนิสิต และปัญหา และผลสืบเนื่องที่ตามมาของการใช้รูปแบบการประเมินดังกล่าว โดยวิธีวิจัยเชิงประเมิน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การสร้างและตรวจสอบความตรงเชิงสอดคล้อง ได้โครงสร้างรูปแบบการ ประเมินเบื้องต้นคือ (1) มิติสมรรถวิสัย ซึ่งจำแนกองค์ประกอบเป็น 6 ด้านคือ งานสอน งานธุรการ งานกิจการนักเรียน งานให้คำปรึกษาและแนะแนว งานพัฒนาสังคม และงานพัฒนา ตน (2) มิติบทบาทจำแนกบทบาทการปฏิบัติงานของนิสิตเป็น 3 บทบาทคือ บทบาทผู้ช่วยครู บทบาทครูผู้ช่วย และบทบาทครู (3) มิติประเมิน ทั้งการประเมินความก้าวหน้า และประเมิน สรุปในกระบวนการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ

2. การทดลองรูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนามใน สถานการณ์จริง ปรากฏผลว่า สมรรถวิสัยที่กำหนดเป็นเกณฑ์ประเมินทุกข้ออยู่ในเกณฑ์ที่สามารถ นำไปใช้ในรูปแบบการประเมินต่อไปได้ อาจารย์ที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์มีความพึงพอใจต่อ

ความเหมาะสมและผลที่ได้รับรูปแบบการประเมินที่พัฒนาขึ้นในประเด็นต่าง ๆ มากกว่ารูปแบบการประเมินเดิมที่ใช้อยู่

3. ผลสัมฤทธิ์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนามของนิสิตในกลุ่มทดลองจากการประเมินของอาจารย์ที่เลี้ยงทุกสมรรถวิสัยสูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุม ส่วนจากการประเมินของอาจารย์นิเทศก์ผลสัมฤทธิ์ของนิสิตกลุ่มทดลองสูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุม 5 ด้าน ยกเว้นด้านงานสอนที่ไม่แตกต่างกัน

4. ปัญหาและผลสืบเนื่องที่ตามมานั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ทดลองใช้นี้สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติในโอกาสต่อไปได้ ทั้งยังก่อให้เกิดผลสืบเนื่องทางบวกตามมาอีกด้วย

สุพัตน์ สุขมลสันต์ (2529) ทำการประเมินหลักสูตรภาษาอังกฤษพื้นฐานของสถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดใช้เมื่อปีการศึกษา 2528 เป็นปีแรก การประเมินผลครั้งนี้ผู้วิจัยประเมินโดยอาศัยรูปแบบ (Model) ที่สังเคราะห์ขึ้นจาก CIPP Model เกณฑ์ในการประเมินที่ใช้ (1) อาศัยเกณฑ์ในความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่ประเมินที่เกิดขึ้นจริงกับสิ่งที่ควรจะเป็น (2) ใช้เกณฑ์นัยสำคัญทางสถิติ และ (3) อาศัยวิจารณ์ของคณะผู้ประเมิน ทั้งนี้โดยอาศัยมิติต่าง ๆ ที่มุ่งประเมิน ซึ่งได้จากการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อมหลักสูตรสนองความต้องการของสังคมภายนอก มหาวิทยาลัยได้ในระดับสูงมาก สอนความต้องการของคณะต่าง ๆ และของผู้เรียนคณะต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับหลักสูตรภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างมาก และวิธีการเรียนการสอนของหลักสูตรสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันมาก

2. การประเมินสิ่งที่นำเข้าวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย และเป้าหมายของหลักสูตร มีความสอดคล้องซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี เนื้อหาของหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับปานกลาง การเรียงเนื้อหาของหลักสูตรไม่มีความเหมาะสมเพียงพอและเนื้อหากิจกรรมของหลักสูตรเหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนตามแนว Communicative Approach เป็นอย่างมาก

3. การประเมินผลกระบวนการกิจกรรมการสอนของอาจารย์และกิจกรรมการสอนของนิสิตยังไม่เหมาะสมกับหลักสูตร และข้อสอบมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของหลักสูตรในระดับค่อนข้างมาก และมีความยากค่อนข้างมาก

4. การประเมินผลผลิตสัมฤทธิ์ผลในการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นที่น่าสนใจในระดับปานกลาง สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของหลักสูตรภาษาอังกฤษพื้นฐานต่ำกว่าหลักสูตรการอ่านพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญ และแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนหลักสูตรภาษาอังกฤษพื้นฐานอยู่ในระดับที่น่าสนใจปานกลาง

บุญศรี แสงประเสริฐ (2530) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบท คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทำการประเมินปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ ผลิตผล และผลกระทบ ทั้งนี้ใช้รูปแบบในการประเมินเป็นแบบบูรณาการ คือ การประเมินที่เป็นระบบ และการประเมินข้อมูลให้แก่ผู้ทำการตัดสินใจ โดยใช้รูปแบบการประเมินชิป ของสตีฟเฟิลบีมี รูปแบบความสอดคล้องของสแตค และของโพรวัส เป็นพื้นฐาน และผู้วิจัยได้คำนึงถึงเกณฑ์เป็นหลักในการประเมินผลครั้งนี้ ทั้งเกณฑ์ในการพิจารณาปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ผู้ที่สอบผ่านการคัดเลือกตามโครงการมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่โครงการกำหนดไว้ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการคัดเลือกในระดับจังหวัดมีความเหมาะสม สามารถใช้สังเกตพฤติกรรมการฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลได้ปานกลาง
2. การจัดการเรียนการสอนระดับเตรียมแพทย์ชั้นปีที่ 1, 2, 3 มีความเหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมากและเหมาะสมปานกลางตามลำดับ ส่วนการจัดการเรียนการสอนระดับเตรียมคลินิก ชั้นปีที่ 4, 5 และ 6 โดยเฉลี่ยมีความเหมาะสมปานกลาง
3. บัณฑิตแพทย์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและจำนวนทั้งหมดสามารถผ่านเกณฑ์วิชาเวชศาสตร์ทั่วไป และมีความสามารถในการทำหัตถการทางการแพทย์ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของแพทย์สภา
4. ผู้บังคับบัญชามีความเห็นว่างบัณฑิตแพทย์มีความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นว่ามีเจตคติ วุฒิภาวะ และมนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดี

5. บัณฑิตแพทย์เองเห็นว่า ตนเองมีคุณลักษณะทั่วไปในการปฏิบัติงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดี และเห็นว่าตนมีพฤติกรรมในการปฏิบัติงานสม่ำเสมอในระดับปานกลาง

วันที่ จงคงคา (2532) ได้ศึกษาเชิงประเมิณประสิทธิผลของหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรในเชิงปริมาณ การรับนิสิตตามแผน และประสิทธิผลของหลักสูตรในด้านความพึงพอใจของนิสิต ผลสัมฤทธิ์ของนิสิต และการติดตามผลมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร ตลอดจนศึกษาความคิดเห็น และฝึกประสบการณ์เชิงวิจัยของนิสิตในหลักสูตร ซึ่งดำเนินการศึกษาตามรูปแบบของการประเมินตามวัตถุประสงค์ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนิสิตที่เข้าศึกษาในหลักสูตรนี้ สาขาวิจัยการศึกษาสถิติ การศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525-2530 ข้อค้นพบที่สำคัญมีดังนี้

1. ภาควิชาวิจัยการศึกษาสามารถรับนิสิตเข้าศึกษาได้ร้อยละ 97.7 ในช่วงเวลาดังกล่าว
2. นิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง
3. นิสิตร้อยละ 71.6 มีคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 3.50 และมีความสามารถในการปฏิบัติงานวิจัย ร้อยละ 33.3 ของรายการการปฏิบัติงานวิจัยที่กำหนดขึ้น และมหาบัณฑิตร้อยละ 67.2 ได้รับผลการประเมินวิทยานิพนธ์ระดับดีมาก
4. มหาบัณฑิตร้อยละ 77.6 ยังคงปฏิบัติงานอยู่ในตำแหน่งครู อาจารย์ในหน่วยงานเดิม การนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานจึงมีอยู่น้อย แต่ยังมีมหาบัณฑิตร้อยละ 44.8 เป็นผู้ที่มีผลงาน หรืออยู่ในระหว่างการทำผลงานวิจัย
5. มหาบัณฑิตร้อยละ 80.6 ใช้ระยะเวลาในการศึกษามากกว่า 4 ภาคการศึกษา

พาร์โก้ (1989 : 2181-a) ทำการประเมินโปรแกรมการเรียนที่เน้นสมรรถภาพทางการสอนของครู (The Program for Learning Competent Teaching) ของมหาวิทยาลัยนอร์ท เชนอร์โชนา โดยเปรียบเทียบกับลักษณะการเรียนเดิมที่จัดเป็นรายวิชา แล้ววัดความสามารถในการปฏิบัติงานสอนและทัศนคติต่อการสอนของนักศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแนวคิดเชิงทฤษฎีของผลผลิต (Outcomes) ที่มีศักยภาพไว้ก่อนที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ t-test และ ANOVA ผลการประเมินมีดังนี้

1. สมรรถภาพการสอนทุกมิติเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะมิติด้านทักษะระหว่างบุคคล (Interpersonal Skill) มีผลสูงสุด
2. นักศึกษาในโปรแกรมมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานและทัศนคติที่ดี และมีอัตมโนทัศน์ (Self-concept) ต่อการเป็นครู